

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของชาติและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งได้เรียบเรียงไว้ดังต่อไปนี้

- ตอนที่ 1
1. เอกลักษณ์ของชาติ
    - 1.1 ความหมายของ เอกลักษณ์ของชาติ
    - 1.2 เป้าหมายของการ เสริมสร้าง เอกลักษณ์ของชาติ
    - 1.3 แนวทางทั่วไปในการ เสริมสร้าง เอกลักษณ์ของชาติ
    - 1.4 นโยบายในการ เสริมสร้าง เอกลักษณ์ของชาติ
  2. สถาบันชาติ
  3. สถาบันศาสนา
  4. สถาบันพระมหากษัตริย์
- ตอนที่ 2 กิจกรรมการ เสริมสร้าง เอกลักษณ์ของชาติในสถานศึกษา
1. กิจกรรมนักเรียน
    - 1.1 ความหมายของกิจกรรมนักเรียน
    - 1.2 วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมนักเรียน
    - 1.3 ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมนักเรียน
    - 1.4 ประเภทของกิจกรรมนักเรียน
    - 1.5 หลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมนักเรียน
    - 1.6 การประเมินผลกิจกรรมนักเรียน
  2. การจัดกิจกรรมการ เสริมสร้าง เอกลักษณ์ของชาติ
    - 2.1 การจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างสถาบันชาติ
    - 2.2 การจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างสถาบันศาสนา
    - 2.3 การจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างสถาบันพระมหากษัตริย์
- ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 1. เอกลักษณ์ของชาติ

1.1 ความหมายของ "เอกลักษณ์ของชาติ"

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคำว่า "เอกลักษณ์" ไว้ว่า

เอกลักษณ์ (เอกกะ-) น. ลักษณะที่เหมือนกัน หรือมีส่วนร่วมกัน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Identity

น.ศ. ประสงค์ สุนศิริ ให้ความหมายของ "เอกลักษณ์" ไว้ว่า

เอกลักษณ์ หมายถึง ลักษณะพิเศษ ลักษณะโดดเด่นของบุคคล หรือของบุคคล อาจเป็นลักษณะที่แตกต่างจากคนอื่นหรือสิ่งอื่น หรือเป็นลักษณะที่ซ้ำกับคนอื่นหรือสิ่งอื่น แต่เป็นลักษณะที่โดดเด่นหรือแพร่หลายมาก จนสามารถจะแยกแยะหรือชี้เฉพาะได้ว่าเป็นของบุคคลนั้นหรือสิ่งนั้น และการชี้เฉพาะให้โดยถูกต้องสมบูรณ์นั้นควรไต่ถามไปถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของเอกลักษณ์นั้นประกอบไปด้วย อันใดแก่วิถีชีวิต ความคิดเห็น ความเชื่อ แบบแผน พฤติกรรมและลักษณะนิสัยของคน เป็นต้น²

เอกวิทย์ ณ ถลาง ให้ความหมายของ "เอกลักษณ์" ไว้ว่า

เอกลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะที่เป็นหนึ่งไม่มีสอง เอกลักษณ์ประกอบไปด้วยสถาบันที่เป็นองค์ของชาติ ลักษณะนิสัยประจำชาติ ค่านิยม ลักษณะโครงสร้างของสังคมและแบบอย่างวัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการสร้างสรรค์ก่อกำเนิดมาเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคนโดยมีสภาพแวดล้อม เหตุการณ์และปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมเป็นเครื่องกำหนดลักษณะเฉพาะเหล่านั้น³

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ให้ความหมายของคำว่า "เอกลักษณ์" ว่า

... เป็นธรรมชาติ เป็นธรรมชาติหรือเป็นลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวบุคคลหรืออยู่ในชาติหนึ่งที่ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่า เขาเป็นบุคคล เป็นตัวของเขาเองแตกต่างจากคนอื่นรู้ว่าตัวบุคคลนั้นเป็นใครควยเอกลักษณ์ของตัวเอง. . .

¹พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า 918.

²ประสงค์ สุนศิริ, "การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย", วารสารไทย, หน้า 29.

³เอกวิทย์ ณ ถลาง, "เอกลักษณ์ไทยที่มีผลต่อการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ", เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทวิศวะเทอริฟิคาเวอริฟอยท์ จำกัด, 2528), หน้า 121.

และม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ยังได้กล่าวถึงเอกลักษณ์ไทย ว่า

. . . เอกลักษณ์ของคนชาติไทยชาติหนึ่งเกิดขึ้นจากหลายอย่าง คือมีคติความแต่กำเนิด โดยส่วยเล็ก, ความเป็นไทยส่วนใหญ่เน้นเกิดมาพร้อมกับคนไทย . . . เอกลักษณ์แห่งชาติ ที่ทำให้คนรูท้าวาทคนนี้อยู่ในเชื้อชาติไทย เป็นชาติไทยและรู้จักคนที่มีเชื้อชาติเดียวกันว่าเป็นคนเชื้อชาติเดียวกัน. . .¹

สุวิทย์ ยอภรณ์ ได้ให้ความหมายของ "เอกลักษณ์ของชาติ" ไว้ว่า

เอกลักษณ์ของชาติ หมายถึง สิ่งที่เป็นของไทย โดยเฉพาะสิ่งที่อยู่และเด่นของไทย ซึ่งทำให้เราสามารถรักษาเอกราชอธิปไตย และความเป็นไทยมาโดยตลอด คือ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์²

จากโครงการสัมมนาเรื่อง "เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย" สรุปความหมายของ "เอกลักษณ์ของชาติ" ไว้ว่า

เอกลักษณ์ของชาติ หมายถึง ลักษณะเด่นเฉพาะและร่วมกันของชาติ ซึ่งประกอบด้วย ประชากร ทัศนคติ ความเป็นเอกราชและอธิปไตย รัฐบาล และการปกครอง ศาสนา พระมหากษัตริย์ วัฒนธรรมและเกียรติภูมิ ทั้งนี้ ที่ประชุมได้เห็นว่า สถาบันศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของความมั่นคงและการพัฒนาชาติไทย³

ดังนั้น ความหมายของ "เอกลักษณ์ของชาติ" จากผู้รู้หลายท่านสรุปได้ว่า เป็นลักษณะเฉพาะที่เป็นหนึ่งที่มีคุณค่าและสำคัญยิ่งต่อประเทศชาติของเรา เป็นจุดรวมของคนไทยทั้งชาติ ซึ่งหมายถึง สถาบันชาติ สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ นั้นเอง

เอกลักษณ์ของชาติไทย

เอกวิทย์ ณ ฒาง ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเอกลักษณ์ไทยที่แสดงออกถึงภาพรวมของคนไทยว่า ชาติไทยเป็นชาติที่มีเอกลักษณ์เป็นของเราเองหลายประการ คือ

¹ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "เอกลักษณ์ของชาติไทย" ปาฐกถาในการสัมมนา เรื่อง "เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย" ณ ทึกสันติไศหริ์ ทำเนียบรัฐบาล ในวันที่ 6 ก.ค. 2526.

²สุวิทย์ ยอภรณ์, "การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติกับการนิยมไทย", วารสารไทย, (ปีที่ 5 ฉบับที่ 18, เม.ย. - มิ.ย. 2528), หน้า 24.

³สรุปผลการสัมมนา "นโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ", เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย, หน้า 82.

ก. ประชาชนคนไทยทั่วไปมีความสำคัญในความเป็นชาติไทย และมีความภูมิใจในความเป็นไทยโดยสมบูรณ์ ถึงจะมีความแตกต่างทางเชื้อสายอยู่มากก็ไม่มีผลใดหนึ่งในประเทศเหมือนดังที่ปรากฏในประเทศอื่น

ข. คนไทยได้ปฏิบัติอิทธิพลของพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานานหลายศตวรรษติดต่อกันจนหยั่งรากฝังลึกอยู่ในจิตใจเป็นผลให้โลกทัศน์ แบบอย่างวัฒนธรรม นิสัยใจคอ และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมไทยมีลักษณะที่สะท้อนให้เห็นพุทธธรรมชัดเจน แม้จะมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาอยู่รวมหลาย แต่คนเหล่านั้นก็ปรับตัวเข้ากับบรรทัดฐานวัฒนธรรมของชาวพุทธได้เป็นส่วนใหญ่

ค. สถาบัน พระมหากษัตริย์ไทยยังเป็นที่เคารพเทิดทูนของคนไทยทั้งชาติ เหตุเพราะได้มีการสร้างพระบารมีใหม่ ความร่มเย็นเป็นสุขแก่ประชาชนตลอดมา พร้อมทั้งได้ทรงนำประเทศพ้นจากอันตรายนานาประการมาหลายยุคหลายสมัย คนไทยจึงยึดถือสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยเป็นหลักชัย เป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมแห่งชาติในลักษณะที่ไม่เหมือนสถาบันกษัตริย์ของชาติอื่นๆ

ง. ภาษาไทยเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมคนในชาติให้ยึดโยงกันอยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ติดต่อกันได้อย่างมีเอกภาพ และภาษาไทยมีลักษณะเด่นหลายประการที่เป็นปัจจัยในการปรับตัวปรับความคิด ความรู้ของคนในชาติให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในโลกปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

จ. ลักษณะนิสัยประจำชาติของคนไทย มีลักษณะเด่นที่คึกและไม่ที่อยู่หลายประการ เป็นผลให้บ้านเมืองเป็นอยู่ถึงทุกวันนี้ กล่าวคือ อุดมอุดมพลุกพล่าน ชุกแต่ไม่เจริญเท่าที่ควร คนไทยมีความสุข ความพอใจแต่ก็เสียเปรียบชนชาติอื่นๆ คนไทยส่วนน้อยมีฐานะทางเศรษฐกิจที่แคสว่นใหญ่ยังยากจน ๆ ล่า ลักษณะนิสัยประจำชาติที่ส่งผลให้เมืองไทยเป็นดังที่เรารู้จัก ลักษณะที่สำคัญก็คือ คนไทยเป็นชาติที่อิสระเสรี มีชนชั้นวรรณะสูง รู้จักประสาผลประโยชน์ สุภาพ อ่อนโยน มีความเกรงใจ ยินยอมแถมใจใส่ใฝ่สันโดษ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซอญประนีประนอม มองเห็นพื่อเขาว ไม่ผูกพยาบาท ระวังแต่อยู่ และเป็นชาตินักรบ แคชณะเดียวกันเราก็เป็นชาติที่หย่อนระเบียบวินัย เคารพเชื่อฟังผู้มีอำนาจเกินไป ชุกความมภาวะอกหนุ ชาคความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะ ชุกความสามารถในการคารุทธิจ ออเนเอเมื่อชาคผู้นำ ซอญเสียงโซศการพนุณ ซอญสุนุทพรวาเพือ และเชือไสยศาสตร์ โหราศาสตร์มากเกินไป อยางไรก็ลักษณะ เคนเหล่านนี้ไมคายตัว หากแคะจะมีวิวัฒนาการต่อไปอีก ทั้งในทางที่ดีทั้งปรารวดนาและไมทั้งปรารวดนา โดยขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยทางที่มีอิทธิพลกอนคนส่วนใหญ่¹

¹ เอกวิทย์ ๗ กลาง, "เอกลักษณ์ไทยที่มีผลต่อการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ",
เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย, หน้า 121 - 122.

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของเอกลักษณ์ไทยในทัศนะของ ดร.เอกวิทย์ ๗ ถกลง
จะประกอบด้วย

1. สถาบันที่เป็นองค์คุณแห่งชาติ ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. แบบอย่างวัฒนธรรมไทย ได้แก่ ลักษณะโครงสร้างทางสังคม ภาษา ศิลปะ จารีตประเพณี และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม
3. ลักษณะนิสัยประจำชาติ

สุชน อินทิแสน ได้แบ่งเอกลักษณ์ออกกว้างๆเป็น 2 ประเภท คือ เอกลักษณ์ทางวัตถุ
และ เอกลักษณ์ทางจิตใจ

1. เอกลักษณ์ทางวัตถุ หมายถึง สิ่งต่างๆที่มีลักษณะปรากฏให้เห็นได้แก่ เช่น สถาปัตยกรรม ภูมิภาครรม หัตถกรรม จิตรกรรม และศิลปกรรมต่างๆซึ่งเป็นงานที่
สำเร็จโดยเฉพาะ เอกลักษณ์ทางวัตถุมองเห็น กำหนด จดจำได้ง่าย,
2. เอกลักษณ์ทางจิตใจ หมายถึง บุคลิก ลักษณะหรือพฤติกรรมบางอย่างที่แสดงออก
จนกลายเป็นนิสัย หรือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิทัศน์ตอกกันอยู่ ทั้งที่เป็น
เอกลักษณ์ทั่วไปของชาติ และที่ปรากฏเป็นอยู่เฉพาะแต่ละดินแดนแต่ละภาคพื้นเมือง เช่น
การกีฬา การแสดง ศิลปะ ดนตรี งานบุญ งานกุศลประจำฤดูกาลต่างๆ ฯลฯ เป็นต้น¹

ส่วนเอกลักษณ์ของชาติไทย ในความหมายของ พงษ์ศักดิ์ ปกป้องและคณะ หมายถึง
ลักษณะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติไทยโดยส่วนรวม ซึ่งแตกต่างไปจากชาติอื่นอันปรากฏให้
เห็นเด่นชัดว่าเป็นชนชาติไทย เมื่อพบเห็นกรูโกลให้คิดว่าเป็นคนไทยหรือของไทย ทำให้เกิดความ
สำนึก เกิดความกลมเกลียวรวมกันได้เป็นอันหนึ่ง และก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ²

¹สุชน อินทิแสน, "ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชาติ", เอกลักษณ์ของชาติ
กับการพัฒนาชาติไทย, หน้า 141.

²พงษ์ศักดิ์ ปกป้องและคณะ, หนังสือประกอบการเรียนรายวิชา ส.6สร้างเสริมประสบการณ์
ชีวิต 6, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์โอเคียนส์ไทร์, 2526), หน้า 5.

เอกลักษณ์ของชาติไทย ไม่ว่าจะปรากฏในรูปของวัตถุสิ่งของ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกก็ตาม ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยจะปรากฏออกมาให้เห็นโดยเด่นชัด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะคนนั้นหรือสิ่งของสิ่งนั้นจะไปอยู่ที่ใดก็ตาม จะมีลักษณะที่บ่งบอกได้ว่า คนนั้นหรือสิ่งนั้นเป็น"ไทย" โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเป็นคนไทยที่มีสิ่งหนึ่งที่ขยี้กันมาแต่โบราณกาล นั่นคือ การยึดมั่นในสถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังปรากฏในประวัติศาสตร์ชาติไทยสืบมาจนถึงปัจจุบัน

รัฐบาลได้มีนโยบายที่เด่นชัดว่าจะปกป้องและเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ ดังปรากฏในนโยบายด้านการเมือง การบริหาร และการศึกษา ความว่า¹

รัฐบาลมีเจตนารมณ์ในการเทิดทูนและรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งจะดำเนินการให้เกิดความสุขความเจริญแก่ประชาชนในชาติทุกด้าน โดยจะพยายามแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาเสถียรภาพและสังคมโดยรวดเร็วให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และเป็นธรรม รวมทั้งจะปลุกใจให้คนไทยทุกคนมีความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างถูกต้องและยึดมั่นในอุดมการณ์ของชาติ

และอีกตอนหนึ่ง ความว่า

จะเร่งฝึกและอบรมในทางระเบียบวินัย คุณธรรม ความรู้จักรับผิดชอบสังคมและตนเอง ความรักในศิลปวัฒนธรรมและความสำนึกในความเป็นไทยร่วมกัน เพื่อสร้างไว้ซึ่งเอกลักษณ์ เอกราช อธิปไตยของชาติ และระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข นอกจากนี้จะส่งเสริมให้สถาบันศาสนาใด เขามามีบทบาทในการอบรมสั่งสอนตามคุณธรรมที่เหมาะสม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้แสดงเจตนารมณ์อย่างเด่นชัดในการที่จะเสริมสร้างสถาบันอันสำคัญของชาติให้มีความวัฒนาถาวร ตลอดจนให้การศึกษาคือเป็นสิ่งช่วยกล่อมเกล่าจิตใจของคนไทยทุกคนให้มีความสำนึกในความสำคัญของสถาบันที่สำคัญดังกล่าว เพื่อให้คงความเป็นไทยไว้ได้ตลอดไป

¹ คำแถลงของ ฯพณฯ เอกเปรม ภิเศกสถานต์ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2526.

1.2 เป้าหมายของการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

การรักษาเอกลักษณ์ของชาติให้เจริญก้าวหน้าและมั่นคงยิ่งขึ้นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับ การส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี มั่นคงซื่อใหญ่เหล่าเป็นส่วนย่อยแล้วจึงจะขยายความมั่นคง นั้นออกไปเป็นสังคมส่วนใหญ่ คือ ประเทศชาติ การที่จะรักษาความมั่นคงของชาติได้นั้น เราจำเป็น ต้องให้มีการเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สถาบันสูงสุดของชาติ อันได้แก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์และสถาบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข¹ เพราะในเรื่องความมั่นคงของชาตินี้รากฐานสำคัญย่อมเกิดมาจากการพัฒนา สิ่งใดก็ตามที่มีอยู่และ ไม่ได้รับการส่งเสริมหรือไม่ได้รับการพัฒนา สิ่งนั้นก็ย่อมจะเกิดความมั่นคงยืยาวต่อไปได้ยาก² ดังนั้น เพื่อให้สถาบันหลักของชาติเกิดความมั่นคงและยืยาวคู่ชาติบ้านเมืองตลอดไป เราจำเป็น ต้องมีการเสริมสร้างอย่างมีเป้าหมาย คือ เสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สถาบันสูงสุดของชาตินั้นเอง ซึ่งเรื่องนี้มีคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการวางแผนประสานงาน และให้ คำปรึกษาทำนุวิชาการในการเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สถาบันสูงสุดของชาติ

1.3 แนวทางทั่วไปในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้ขอหมายให้คณะกรรมการอุดมการณ์ของชาติร่วมกับ สมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย ได้จัดทำสัมมนาเรื่อง "เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย" ขึ้นเมื่อวันที่ 6-7 กรกฎาคม 2526 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล ได้กำหนดแนวทางในการ ดำเนินงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ไว้ว่า

1. ให้มีการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีของประชาชนทั้งในและนอกประเทศต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์ของไทย โดยเฉพาะในพระมหากษัตริย์คุณและความเสียสละ ของ พระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นแบบอย่างอันดียิ่ง
2. ให้มีการเสริมสร้างสถาบันศาสนาให้มั่นคง และสนับสนุนให้สามารถมีบทบาทมาก ยิ่งขึ้นในการยกระดับคุณธรรมของสังคม และพัฒนาจิตใจของประชาชน

¹สรุปผลการสัมมนา "นโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ", หน้า 82.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

3. ใ้ให้มีการเสริมสร้างสถาบันชาติโดยการอนุรักษ์ เวย์แพร์ และปลูกฝังเอกลักษณ์ที่เป็นคุณธรรมกับศักดิ์กั้นเอกลักษณ์ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ และเสริมสร้างเกียรติภูมิของชาติ
4. ใ้มีการเผยแพร่ความรู้และคุณค่าทางการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนปลูกฝังค่านิยมและอุดมการณ์ที่สนับสนุนการปกครองระบอบนี้¹

จะเห็นได้ว่า เป็นการหาแนวทางที่จะช่วยกันเสริมสร้างความมั่นคงและความที่เกินของสถาบันอันสูงสุดของชาตินี้ให้เป็นที่ไปทางเดียวกัน และเป็นระบอบอย่างคอบเนื่อง เพื่อให้สถาบันอันสูงสุดของชาตินี้ไ้ดำรงคงอยู่ตลอดไป ซึ่งแนวทางเหล่านี้จะเป็นสิ่งหนึ่งที่ชี้แนะให้หน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐบาลและเอกชนไ้ร่วมมือกันส่งเสริมและเผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

1.4 นโยบายในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เป็นงานที่สำคัญและเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนต้องให้ความสนใจและตระหนักไ้ในหน้าที่ของตนที่เกี่ยวของกับประเทศชาติ ดังนั้น ภาครัฐบาลและภาคเอกชนจึงต้องร่วมมือกันวางนโยบาย ทั้งที่เป็นนโยบายระยะยาวและนโยบายเร่งควนไ้เป็นแนวคิดอันเดียวกันที่จะปฏิบัติความไ้โดยถูกต้อง ตลอดจนการขอความร่วมมือในการปฏิบัติงานและเผยแพร่เรื่องที่สำคัญและ เร่งควนทางพิเศษ กรรมการ เอกลักษณ์ของชาติต้องจัดทำ

1. นโยบายระยะยาว

- 1.1 ใ้ความสำคัญแก่งานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เนื่องจากเป็นงานที่มีความสำคัญต่อความมั่นคง การอยู่รอด การพัฒนาและเกียรติภูมิของชาติ
- 1.2 ใ้มีการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติอย่างจริงจัง เป็นระบอบอย่างคอบเนื่องและทั่วถึงตลอดไป
- 1.3 ใ้มีหน่วยงานถาวรในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางวางแผนวิจัย และเป็นศูนย์วิชาการในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

¹สรุปผลการสัมมนา "นโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ", หน้า 82.

ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชน
ที่ทำหน้าที่เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย

2. นโยบายเร่งด่วน

- 2.1 ให้ยกฐานะสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติให้สูงกว่าระดับกอง เพื่อ
ให้มีขีดความสามารถพอเพียงในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นองค์กรกลางตามข้อ 1.3
 ใ้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2.2 ให้มีการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมบุคลากรของชาติให้แก่นุ้หน้าและหัวหน้าหน่วยงาน
 ทุกระดับ เพื่อให้สามารถสนับสนุนและเื้ออำนวยการปฏิบัติงานเสริมสร้าง
 เอกลักษณ์ของชาติบรรลุตามเป้าหมาย
- 2.3 ให้คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติรับผิดชอบในการร่วมมือกับภาคเอกชนโดย
 เฉพาะสมาคมนิคมไทยจักใหม่"สัปดาห์แห่งเอกลักษณ์ไทย"ขึ้นเป็นประจำทุกปี
 เพื่อปลุกฝังและ เผยแพร่ความสำนึกในเอกลักษณ์อันดีงามของชาติ
- 2.4 ให้มีความร่วมมือเพิ่มขึ้นระหว่างรัฐบาลกับเอกชนในการเสริมสร้างเอกลักษณ์
 ของชาติ
- 2.5 ให้คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติเร่งรัดให้มีการฟื้นฟู เผยแพร่ และปลุกฝัง
 อุดมการณ์สำคัญต่อไปนี้อย่างรีบด่วน ได้แก่ ความมีวินัย ความกตัญญูทุกเวที
 ความรับผิดชอบ การพึ่งตนเอง การนิยมไทย และการใช้ภาษาไทยอย่างถูก
 คลองตลอดจนรับเร่งต่อต้านและขจัดอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ คือ
 ฆาตกรรมทุกละเภท โดยเฉพาะ การพนันและการกินสุรา (เช่น เปลี่ยนจาก
 การใช้สุราก็มถวายพระพรหรืออวยพรในพิธีของทางราชการมาเป็นการใช้
 น้ำวิสุทธีแทน)
- 2.6 ให้คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติพิจารณาหาทางปรับปรุงคำสั่ง ระเบียบ
 หรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ให้เอื้ออำนวยต่อการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติของสื่อ-
 มวลชน (เช่น การอ่านข่าวที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติจาก
 หนังสือพิมพ์ ทางวิทยุกระจายเสียง) ตลอดจนหามาตรการการสนับสนุนสื่อ-
 มวลชนที่มีผลงานดีเด่นในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ¹

¹สรุปผลการสัมมนา"นโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ", หน้า82-83.

เมื่อรัฐบาลได้กำหนดนโยบายแล้ว เช่นนี้ ภาคเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น สื่อมวลชน สถานศึกษาจะก่อให้เกิดความร่วมมืออย่างเต็มที่ โดยสนองรับนโยบายของรัฐบาลที่จะช่วยกันเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ ทั้งในเนื้อหาวิชาการและกิจกรรมทางที่จะ เป็นการเอื้อต่อการเผยแพร่นโยบายของรัฐบาลในส่วนนี้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงและเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติของเยาวชนรุ่นหลังสืบไป

2. สถาบันชาติ

คำว่า "ชาติ" นี้ มีความหมายไว้มากมายหลายท่าน ดังนี้

¹ ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง ได้ให้ความหมายไว้ว่า ชาติ หมายถึง กลุ่มคนที่มีความรู้สึกที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความสำนึกว่า พวกเขามีลักษณะบางอย่างเหมือนกัน ได้แก่ การมีเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอย่างเดียวกัน หรืออยู่ในปกครองของรัฐบาลเดียวกัน¹

² จรุง สุภาพ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ชาติ หมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือ การที่ประชาชนมีความผูกพันกันในสายโลหิตเผ่าพันธุ์ ภาษา ตลอดจนมีประเพณีการดำเนินทางประวัติศาสตร์และการยึดถือประเพณีเดียวกัน²

³ บรรพต วีระสัย และคณะ ได้ให้ความหมายว่า ชาติ คือ สังคมที่ใหญ่ที่สุดของมนุษย์ที่มีวัฒนธรรมและความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน³

¹ ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง, สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (2512 - 2513)

10 : 6195.

² จรุง สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์ฉบับพื้นฐาน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2522),

หน้า 17.

³ บรรพต วีระสัย และคณะ, หลักรัฐศาสตร์ทั่วไป, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย

รามคำแหง, 2522), หน้า 31.

พลเอกแสวง เสนาณรงค์ ได้ให้ความหมายของคำว่า "ชาติ" หรือ "ประชาชาติ" (Nation) ในยุคสมัยใหม่ปัจจัยสำคัญซึ่งประกอบขึ้นเป็น "ชาติ" ย่อมมีดังนี้

- ก. ดินแดน อาณาเขตที่แน่นอน
  - ข. ประชากร ซึ่งส่วนใหญ่มีเชื้อพันธุ์ ภาษาวัฒนธรรมเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน แต่อาจมีชนกลุ่มน้อยรวมอยู่ด้วยกันก็ได้
  - ค. การปกครอง ซึ่งรวมทั้งคานการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ปกครองโดยทั่วกัน และ
  - ง. ระบบความคิด ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เชื่อในสิ่งหนึ่งสิ่งใดว่าเป็นสิ่งดีเลิศ เช่น เชื่อในลัทธิศาสนา เชื่อในลัทธิการเมือง เศรษฐกิจ ปัจจุบันมักเรียกระบบความคิดนี้ว่า "อุดมการณ์" อันเป็นนามธรรมสำคัญในการผูกพันจิตใจของประชาชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เปรียบเป็น "จิตใจ" ของชาติชาติสิ่งใดชาติจะสมบูรณ์หรือเรียความมีชีวิตไม่ได้ เช่น เกี่ยวพันบุคคลซึ่งต้องมีทั้ง "กาย" และ "ใจ"¹
- โดยสรุป ความหมายของคำว่า "ชาติ" จึงหมายถึงจุดรวมของกลุ่มคนที่มีอาณาเขต ดินแดนที่แน่นอน มีการปกครองโดยรัฐบาลเดียวกัน มีความผูกพันและยึดเหนี่ยวในสิ่งเดียวกัน มีวิถีชีวิตที่เป็นแบบเดียวกัน ในเรื่องนี้คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติได้สรุปองค์ ประกอบของชาติไว้ 6 ประการคือ ดินแดน ประชากร ความเป็นเอกราชและอธิปไตย รัฐบาลและการปกครอง วัฒนธรรมและเกียรติภูมิ² ซึ่งทั้ง 6 องค์ประกอบนี้ได้รวมกันเข้าเป็นสถาบันชาติ

คำว่า ไทย นั้นมีความหมายดังนี้

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ให้คำอธิบายในปาฐกถาพิเศษ เรื่อง "เอกลักษณ์ของชาติ"

ว่า

คำว่า "ไทย" ก็บุราณดูไคลงวิเคราะห์ว่าแปลว่าอะไร ไทยเป็นชื่อของชนชาติหนึ่งหรือชนเผ่าหนึ่งสวยเลิศหนึ่งที่มีอยู่ในโลก. . . นอกจากนั้นก็ไทยยังแปลว่า "พวก" อย่างในคำสุภาษิตว่า แข่งน้ำพระพิพัฒน์สู้คุณา คุณคำสุภาษิตว่า อย่าเอาใจไปเจ้ากับ ไม่ฝักใฝ่กับไทยทางกล่าวทางแดน ไทยในทันทีไม่เคยแปลว่าไทย แปลว่า "คนพวกอื่น" "คนต่างดาว". . . ประการ

¹แสวง เสนาณรงค์, "ผลประโยชน์สำคัญและวัตถุประสงค์ของชนชาติไทย", อุดมการณ์ของชาติ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2526), หน้า 69.

²รายงานการสัมมนาเรื่อง เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย, หน้า 1.

สุดท้าย ไทยนั้นแปลว่า อิศรภาพ แปลว่า ความเป็นหัวของตัวเอง แปลว่าไม่ยอมลงผู้ใด¹

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า "ไทย" ไว้ว่า

ไทย(น.) หมายถึงรัฐประเทศหรือชนชาติที่อยู่ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพรมแดน ติดต่อกับลาว มาเลย์ และพม่า, ชนเชื้อชาติไทยมีหลายสาขาคอยกัน เช่น ไทยใหญ่ ไทยดำ ไทยขาว, ความมีอิสระในตัว ความไม่เป็นทาส²

ดังนั้นคำว่า "ชาติไทย" จึงมีความหมายที่รวมกันแล้วจะได้ว่า เป็นชนชาติหนึ่งที่มีความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีแนวทางดำเนินชีวิต ความรู้สึกร่วมกันต่อเผ่าพันธุ์ด้วยกัน และยึดถือจารีต ประเพณีอันเดียวกัน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้บ่งบอกว่า ชาติไทยมีอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรือง มาแต่โบราณ ซึ่ง "ประเทศไทยเป็นประเทศที่เก่าแก่ประเทศหนึ่งในโลก มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง สืบทอดต่อกันมา เป็นเวลายาวนานมากกว่า 700 ปี วัฒนธรรมไทยมีความสูง เกินและมีศักดิ์ศรีสูงเยี่ยม ไม่แพ้วัฒนธรรมของชาติที่มีความเจริญก้าวหน้า"³ ประเทศชาติที่ดำรงเอกราชมาได้นานจนถึงบัดนี้ ย่อมจะต้องมีจุดรวมในสิ่งเดียวกัน มีความเป็นอยู่ของคนไทยที่ปรากฏให้เห็นว่าเป็นไทย เป็นของประเทศ ชาติของเรา เป็นคนไทย ซึ่งปรากฏออกมาเป็นวัตถุสิ่งของ เช่น อักษรไทย ตัวเลขไทย เพลงไทย กนกรไทย ลายไทย เป็นต้น ส่วนที่ปรากฏให้เห็นทางด้านจิตใจที่แสดงความเป็นไทยก็คือ คุณธรรม ป ระจำใจของคนไทย เช่น ความมีเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความกตัญญู เป็นต้น ซึ่งเปลวเอกแสง เสนาณรงค์ได้สรุปให้เห็นว่า

คำว่า "ชาติ" คำนี้เกี่ยวข้องกับคุณปัจจัยสำคัญทั้งหลาย ไม่ทองแยกแยะออกมาแต่ละปัจจัย ถ้าไม่จำเป็น ประถมทั้งส่วนที่ลักษณะ เป็นวัตถุภายนอกที่ปรากฏเห็นโดยพิจารณาจากแง ภาววิสัย (Objective concept) ไก่แก กินแคน อาณาเขตที่แน่นอน ประชากร ซึ่ง

¹ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, ปรากฏพิเศษเรื่อง "เอกลักษณ์ของชาติ" ในการสัมมนาเรื่อง "เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย" วันพุธที่ 6 กรกฎาคม 2526, ณ ตึกสันติไมตรีธรรมนิยม รัฐศาลา.

²พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า 410.

³เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์, "การวิจัยและสังเคราะห์วัฒนธรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรม ที่ทำงาน", วารสารวัฒนธรรมไทย, หน้า 37.

ส่วนใหญ่มีเฝ้าพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรมเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน การปกครอง ซึ่งรวมทั้ง
ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่ปกครองโดยทั่วถึง และส่วนที่มีลักษณะเป็น
นามธรรมที่มาจากจิตใจและความนึกคิดของคน โดยพิจารณาจากแง่จิตวิทยา
(Subjective concept) โลก ระบบความคิดซึ่งประชากรส่วนใหญ่เชื่อในสิ่งหนึ่ง
สิ่งใดว่าเป็นสิ่งดีเลิศ เช่น เชื่อในลัทธิศาสนา เชื่อในลัทธิการเมือง เศรษฐกิจ¹

ความสำคัญของสถาบันชาติ

ประเทศไทยรักษาความเป็นเอกราช ตลอดจนความมั่นคงของชาติตลอดมาจนทุกวันนี้
นี้ เพราะเรามีสถาบันที่สำคัญยิ่ง เป็นจุดรวมใจของคนไทยซึ่งก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และ
มีพลังในการที่จะประกอบกิจการใดๆ เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ชาติ สถาบันที่สำคัญนั้นคือ
สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันที่คนไทยทุกคนเกิดความภาคภูมิใจ
ในความเป็นชาติ ไทย รู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและหวงแหนสมบัติอันล้ำค่านี้ และต้องปกป้องรักษาไว้
ด้วยชีวิตเพื่อให้อยู่คู่ชาติไทยตลอดไป ซึ่งการธำรงรักษาความเป็นเอกราชอันมั่นคงในสถาบันชาตินั้น
ต้องเกิดจากความสามัคคีของประชาชน กิ่งพระบรมราชาบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชนาน
แกทหารรักษาพระองค์ในพิธีท้าวสวนสนาม เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา วันพุธที่ 3 ธันวาคม
2512 ความตอนหนึ่งว่า

ชาติของเรารักษาเอกราชประชาธิปไตยมาโดยมาโดยจนทุกวันนี้ก็ด้วยสามัคคี คนไทยเรา
แต่ละคนรู้จักประโยชน์ส่วนรวมของชาติ รู้จักปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน
ผลปรากฏชัดของเรานั้นจึง เกิดเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ ซึ่งสามารถกำจัดและป้องกันภัยต่างๆ
มิให้ทำอันตรายแก่เราได้ แม้จะมีศัตรูคู่กาย บุกรุกคุกคามอย่างหนักหนาเพียงใดเราก็งยังไม่
พ่ายแพ้พลา ขอให้ทุกคนสำนึกตระหนักว่า ความสมัครสมานสามัคคีของเรานั้นเป็นสิ่งสำคัญ
ที่สุดที่จะคงรักษาไว้ให้อยู่คู่ตลอดไป หากเรามีความประมาท เราแตกความสามัคคีกัน
เมื่อใดเราก็จะเป็นอันตรายย่อยยับลงแน่นอน

ดังนั้นประเทศไทยของเรา จึงเป็น ปึกแผ่นมาโดยจนทุกวันนี้ เพราะเรามีสถาบันชาติ อันเป็น
"ศูนย์รวมแห่งความสามัคคีพร้อมเพียง ความรัก ความอุทิศตน ความกล้าหาญและการมีผลประโยชน์
ร่วมกัน ชุมชนใดขาดคุณสมบัติข้อหนึ่งข้อใดไป ชุมชนนั้นก็ขาดความสุขสมบูรณ์ไร้อิสรภาพ ในที่สุดจะ
ไม่สามารถดำรงความเป็นชาติของตนได้ เป็นโอกาสให้ชาติอื่นเข้ามาเหยียบย่ำทำลายให้ชาตินั้นสูญ
สลายไป"² นี้ได้ว่าสถาบันชาติมีความสำคัญต่อคนในชาติและความมั่นคงของประเทศชาติมาก

¹แสวง เสนาณรงค์, "ผลประโยชน์สำคัญและวัตถุประสงค์ของชนชาติไทย", อุทุมการณ์
ของชาติ, หน้า 70.

²ฉวีงาม มาเจริญ, ขงไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี,
2521) คำนำ.

ความเจริญของประเทศชาติและความมั่นคงของประเทศชาติ นับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดความสงบสุขของบ้านเมือง ประชาชนในชาติจึงต้องตระหนักถึงปัญหาของชาติที่จะเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทั้งพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ในพิธีสวนสนามของหน่วยรักษาพระองค์ เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๒๒ ความตอนหนึ่งว่า

. . . ชาติของเราที่ความประวัติการุณที่ปรากฏมา ต้องต่อสู้ป้องกันตนเองและฝ่าฟันมหันตภัยมามากมายกว่าจะถึงปัจจุบันนี้ แต่เราสามารถรักษาเอกราชและดินแดนผืนดินไทยให้เป็นเอกราชมั่นคงตลอดมาได้ ที่เป็นดังนี้เพราะคนไทยมีความรัก ความยึดมั่นในชาติ กำเนิดของตน จึงสำนึกตระหนักในหน้าที่ที่จะต้องสร้างรักษาชาติประเทศไว้ให้เป็นอิสระ ไม่ยอมให้ผู้อื่นมาเป็นเจ้าเป็นนาย คุณหมื่นเหยียดหยามใคร บรรพชนไทยเป็นนักต่อสู้ ผู้มีชีวิตจิตใจผูกพันพร้อมใจกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามัคคีพร้อมเพรียงกันทุกเมื่อไม่ว่าจะทำกรรมากรรมใด ยามสงบก็ศึกษาหาความรู้ประกอบกิจการอาชีพ ทำนุบำรุงตน บำรุงบ้านเมือง คำขวัญพระศาสนาคุณศรัทธาทุกหมู่เหล่า ยามศึกสงครามก็พร้อมกันจับอาวุธ เขาคู่สู้ชาติศึกศรัทธาคุณความกล้าหาญ เกื้อเกี้ยว บ้านเมืองไทยจึงมีเอกราชอธิปไตย เข้มเปี่ยมและมีความสุขความสมบูรณ์ทุกอย่าง เป็นสมบัติมหาศาลที่เผาไทยใจสร้างสมสืบกันมา เราทั้งหลายทุกคนนี้จะต้องรักถึงประวัติก่อนชาติไทยแนบแน่นเป็นนิตย และของทั้งใจใหญ่แนบแน่นจะรักษาจิตใจและคุณธรรมประจำชาติไทยนี้ไว้ประจำใจตน ทั้งปากไว้แก่อุญธรุ่นหลังตลอดไปในอนาคต จึงจะสามารถรักษาชาติ รักษาประเทศมิให้แตกทำลายสูญสลายไปได้ . . .

ทั้งพระบรมราโชวาทเบื้องต้น คนไทยจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันชาติที่เราได้ต่อสู้มาในอดีตจนถึงปัจจุบัน และมีหน้าที่ที่จะทำนุบำรุงชาติบ้านเมืองตลอดจนพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป สมดังคำกล่าวที่ว่า "ยามศึกเรารบ ยามสงบเราพัฒนา" เพราะชาติของเราเป็นสถาบันที่ช่วยกันรักษาไว้และวางรากฐานของความเจริญในทุกๆ ด้าน ประชาชนคนไทยทุกคนย่อมมีหน้าที่รักษาชาติบ้านเมืองของตนอยู่แล้วที่จะรักษาเอกราชอธิปไตยของชาติไว้ จึงจำเป็นที่จะต้องตระหนักในความสำคัญของสถาบันชาติทั้งพระบรมราโชวาทดังกล่าวข้างต้นจึงจะทำให้ชาติไทยของเรามั่นคงและสร้างความเป็นเอกราชไว้ได้ตลอดไป

ความเป็นมาของชาติไทย

จำนงค์ ทองประเสริฐ ได้ขยายไว้ใน "เอกลักษณ์ไทย" เกี่ยวกับชาติไทยของเราไว้ตอนหนึ่งว่า "ไทยเราเป็นชาติที่เก่าแก่ชาติหนึ่งในโลก มีประวัติศาสตร์ของตนเองนับเป็นพันปี คิงที่ คับลิว.เอ.อาร์.วูด (W.A.R. Wood)) อธิการบดีใหญ่ของอังกฤษประจำเชียงใหม่ ได้เขียนไว้ในหนังสือประวัติศาสตร์สยาม (A History of Siam)) ตอนหนึ่ง (หน้า 36-37) ว่า:

ความจริงประวัติศาสตร์ของจีนเองก็แสดงให้เห็นว่า คนไทยมิได้เป็นอารยชนมากไปกว่าจีนเองเลย และถ้ามหากเราไม่มีประวัติศาสตร์ที่เขียนโดยคนไทยสมัยแรกๆ บางทีเราอาจพบว่าชาวจีนคงจะท่องเที่ยวอะไรไปจากคนไทยสมัยโบราณ เช่นเกี่ยวกับลูกหลานจีนใดเรียนอะไรจากคนไทยในสมัยนั้นมากที่สุดก็แล้ว

เป็นที่ประจักษ์ชัดจากบันทึกจดหมายเหตุประจำวันของจีนสมัยราชวงศ์ถังว่า ราชอาณาจักรน่านเจ้าของไทยเป็นรัฐที่จัดการปกครองเป็นระเบียบดีมาก. . .

ข้อความซึ่งกับลิว.เอ.อาร์.วูด ได้เขียนไว้นี้ นั้นว่าสอดคล้องกับข้อความที่เอดเวิร์ด เอช.ชาเฟอร์ (Edward H. Schafer)) และคณะบรรณาธิการหนังสือชุด "ยุคที่สำคัญของมนุษย์" (Great Ages of Man)) ซึ่งเป็นหนังสือ "ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของโลก" (A History of the world's Culture) ได้เขียนไว้ในหนังสือชื่อ "จีนสมัยโบราณ" (Ancient China)) ซึ่งเป็นหนังสือชุด "ไทม์-ไลฟ์" (Time-life books)) ยังได้กล่าวถึงจีนว่าได้รับอารยธรรมไปจากไทยอีกว่า:

อารยธรรมจีนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและจินตนาการส่วนมาก ซึ่งพวกเราในปัจจุบันนี้คิดว่า เป็นแบบจีนนั้น ความจริงได้กำเนิดมาจากประชาชนคนไทยเดิม (Proto-Thai) ทางใต้ จากประชาชนชาติเบคเคิม (Proto-Tibetan) ทางตะวันออก และจากประชาชนชาวมองโกลเลียเคิม (Proto-Mongolian) ทางเหนือ ฮวงฮุยขนาดมตีมาของจักรพรรดิจีนสมัยแรกๆ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนาว่า ถิ่นกำเนิดของจีนคือเอเชียกลาง. . . (หน้า 16)

---

¹จำนงค์ ทองประเสริฐ, "เอกลักษณ์ของไทย", วารสาร เอกลักษณ์ไทย, (ปีที่ 1 ฉบับที่ 8 สิงหาคม 2520), หน้า 20-21.

ประยูทธ สิทธิพันธ์ โศสรูปเหตุการณ์ชาติไทยซึ่งเป็นผลจากการสำรวจและค้นคว้าของ
Dr. William Clifton ไวโนหนังสือ"ประวัติศาสตร์มหาอาณาจักรไทย เล่ม 1" ไวโดย
สังเขปดังนี้

เมื่อประมาณคริสต์พันปี (ก่อนพ.ศ. 1665) ได้มีปรากฏเรื่องราวของชาติไทยขึ้นใน
จดหมายเหตุจีนเป็นครั้งแรก มีอาณาจักรของชนชาติหนึ่งอยู่ทางคานตะวันตกเฉียงเหนือ (ของจีน)
เรียกว่าอาณาจักรมณฑลมาเมือกอนพ.ศ. 1665

หลังจากนั้นเป็นต้นมาก็ได้มีปรากฏข้อความในแผนที่ของจดหมายเหตุต่างๆเกี่ยวกับชนชาติ
ลาวหรือลวะ ซึ่งต่อมาเรียกว่า ชาติอ้ายลาวและโคกลาวถึงการอพยพครั้งใหญ่ลงมาเรื่อยๆ และ
ตั้งเมืองขึ้นเรื่อยๆ เช่น เมืองลิม เชียงรุ่ง เชียงตุง เชียงแสน เมืองงาย เป็นต้น เมื่อตั้งเมือง
แล้วก็พยายามรักษาความเป็นอิสระของชาติ ไม่ขึ้นกับชาติของกระเหรี่ยง หรือจีน แม้จะถูกจีนรุกราน
หลายครั้งก็ได้พยายามต่อสู้และอพยพลงมาไม่ขาดสาย จากแขวงเกียงลุงลงมาแยละว่าหรือลือ
บางครั้งจีนก็รุกรานไทยจนพ่ายแพ้ เมื่อชนชาติไทยทั้งอาณาจักรขึ้นที่สุโขทัย เมื่อ พ.ศ. 1800
ไทยรุ่งเรืองขึ้นมากเจริญถึงขีดสุดในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีอาณาเขตตลอดประเทศไทย
ปัจจุบันเกือบทั่วแหลมทอง ถึงกินแกอินเกียภาคตะวันออกเฉียงและชวา ฯลฯ

ดังนั้น จากเหตุการณ์ต่างๆที่ล่วงเลยมาจนเป็นประเทศไทยในปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่า
อาณาเขตอันกว้างใหญ่ไพศาลที่ไทยได้ครอบครองแล้วดอยรลงมาทางใต้ก็มีดินแดนที่อุดมสมบูรณ์
เราไม่ได้ถอยอย่างชาติญ้แท้ แต่ดอยรลงมาเพื่อตั้งมั่นเป็น อาณาจักรใหม่ เพราะชาติไทยเรา
มีนิสัยรักอิสระ หรือความเป็นไทย จนสามารถทำให้ไทยก้าวร่งความเป็นอิสระปกครองประเทศเป็น
ปีกแผ่นมากกว่า 700 ปีจนถึงนี้ก็เนื่องมาจากชาวไทยมีเอกลักษณ์สำคัญ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์
เธอกรมพระยาคำวรวงราชานุภาพได้พิจารณาจากหลักฐานที่ปรากฏในพงศาวดาร "เห็นว่าชนชาติ
ไทยมีคุณธรรม 3 อย่าง เป็นสำคัญจึงสามารถปกครองประเทศสยามมาได้ คือความจริงรักอิสระของ
ชาติอย่าง 1 ความปราศจากวิหิงสาอย่าง 1 ความฉลาดในการประสานประโยชน์อย่าง 1"²

¹ประยูทธ สิทธิพันธ์, "ลำดับเหตุการณ์ความเป็นมาของไทย", ประวัติศาสตร์มหาอาณาจักร
ไทย เล่ม 1, (สมุทรปราการ: สำนักพิมพ์แก้วนิพิศ, 2527), หน้า 68 - 75.

²สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำวรวงราชานุภาพ, "คุณธรรมของชนชาติไทย",
อุดมการณ์ของชาติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2526), หน้า 7 - 8.

จากตำนานแสดง "การเคลื่อนที่ของไทยโบราณถึงปัจจุบัน" โค้ดหมายถึงชาติภูมิไทย
ไว้ว่า¹

ไทยเป็นชาติใหญ่ชาติหนึ่งมาแต่ก่อนพุทธกาล มีภาษาที่ไพเราะโดยเฉพาะ ตั้งถิ่นฐานรกราก
อยู่บนพื้นที่ราบสูง ซึ่งอยู่ทางใต้ของพญเชออลโต ที่นั่น ณ บัดนี้เรียกว่า เมืองคูปติ
(เป็นเมืองชายแดนภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศมณฑลโกคัตตอกกับไซบีเรียของประเทศรัสเซีย)
ไทยไปปกครองดินแดนเหล่านั้นเป็นมาสุกสืบมา

การเคลื่อนที่ครั้งสำคัญของชาติไทยมีหลายครั้ง และประกาศตั้งเมืองใหม่ตลอดระยะเวลา
เวลาที่มีการอพยพ โดยอพยพครั้งที่ 1 เมื่อ 5,000 ปี มานี้ เพราะความอึดคักขัดสนและยากแค้น
ในกรรทำมาหากิน ต่อมาเมื่อก่อนพุทธศักราชประมาณ 300 ปีไทยเริ่มขยายเข้ายึดบริเวณเขาอิงสี
(ตรงทิศตะวันตกของเมืองเองฉวน) เป็นที่มั่นของไทยอีกส่วนหนึ่ง การเคลื่อนที่ครั้งที่ 2 ระหว่าง
นั้นไทยเจริญรุ่งเรืองมาก ไทยขยายหลักฐานการทำมาหากินจนถึงเขตแดนของจีน และเกิดการทำ
สงคราม ไทยบางพวกจึงอพยพลงมาทางใต้ อาศัยลุ่มแม่น้ำยังชี ลุ่มน้ำช็เกียง ลุ่มน้ำยูเกียง และ
ลุ่มน้ำของก จนถึงกั้นปรากฏเป็นไทยอยู่ตามลุ่มน้ำเหล่านั้น การเคลื่อนที่ครั้งที่ 3 จีนทำสงคราม
ย้อยแย่งที่ทำกินของไทยตามลุ่มน้ำต่างๆ และไทยบางพวกก็ถอยร่นลงมาตามลุ่มน้ำมาเรื่อยๆ จนกระทั่ง
ประกาศตั้งแคว้นโยนก เมื่อแคว้นโยนกพิณาศแล้ว ก็อพยพลงมาและหนีพวกขอมมาเรื่อยๆ สำหรับ
ชาวไทยที่เหลือตกค้างอยู่ ณ ภูมิลำเนาเดิม (ลุ่มแม่น้ำฮวงโห) ก็ยังรวมอยู่กับจีนเนืองๆ พวกที่อพยพ
ถอยร่นลงมาก็มีและตั้งอาณาจักรไทยที่ค่ายลหนองแส และแผ่อำนาจเป็นอิสระมานานถึง 605 ปี
แต่ต่อมาถึงสุดสิ้นอิสระภาพให้คู่ปโลซานของพวกจีน

การประกาศตั้งกรุงสุโขทัยเป็นอิสระ ไทยตกอยู่ในอำนาจของต่างชาติ ประชาชนกระจัด
กระจายกันอยู่และทางกับริบรุดลงมาทางใต้สมทบกับพวกไทยที่อพยพมาก่อนและ เริ่มรวมตัวกันและตั้ง
กรุงสุโขทัยภายใต้การนำของวีรบุรุษผู้กล้าหาญ คือ พ่อขุนผาเมือง และพ่อขุนนางกลางท้าว จนได้
รับชัยชนะ และตั้งพ่อขุนนางกลางท้าวขึ้นเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์และสถาปนา
กรุงสุโขทัยเป็นอิสระสืบไป การรบเพื่อแย่งดินแดนยังคงดำเนินไปเรื่อยๆจนถึงกรุงศรีอยุธยา กรุง
สุโขทัย และกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้บรรพบุรุษผู้กล้าหาญได้พลีชีพเพื่อปกป้องแผ่นดินไว้ให้ลูกหลาน

¹สมาคมราชทูตไทย, ตำนานแสดงการเคลื่อนที่ของไทยโบราณจนถึงปัจจุบัน,
(กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2525), หน้า 1-8.

จากเหตุการณ์ไทยอพยพลงมาจากไต้หวัน แม่เราจะคงแตกพานกระเซ็นไปหลายสาขา
แม่จะพบกับอารยธรรมของชาติอื่นๆ พบกับวัฒนธรรมของชนชาติดั้งเดิมเจ้าของแผ่นดิน แต่ไทยเราก
ก็ยังรักษาความเป็นไทยเอาไว้ได้ ทั้งที่บางครั้งไทยถูกจีนรุกรานจนแทบเอาตัวไม่รอด แต่เราก
ยังรักษาความเป็นไทยที่รักอิสระไว้ได้โดยเลือกนักรบ ภัยความสามัคคี ภัยความรักพวกพ้อง
ทำให้ไทยไม่เกรงกลัวต่อการอพยพเพียงเพื่อหนีจากการถูกรุกรานหรือการแก่งแย่งที่ทำก
การอพยพของไทยจึงเป็นการแสวงหากินแดนอันอุดมสมบูรณ์เพื่อทำการเพาะปลูกและตั้งบ้านเมือง
ขึ้นใหม่ตลอดระยะเวลาของการอพยพ สิ่งหนึ่งที่ไม่เคยละทิ้งและยังปรากฏเด่นชัดในทุกแห่งที่เช
สายคนไทยเข้าไปตั้งรกรากอยู่ นั่นคือลักษณะความเป็นไทย ดังที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
ได้กล่าวไว้ว่า¹

คนไทยเราอยู่ได้ในทุกสภาพและสิ่งแวดล้อมอย่าง ไม่เสียเอกลักษณ์แม้จะอยู่ในต่างประเทศ
ก็ตาม เช่น คนไทยในประเทจีนแคว้นสืบสองปีนั้น สามารถพูดคุยกันได้อย่างรู้เรื่องราว
เพราะมีเอกลักษณ์เหมือนกัน ความรู้สึกในชาติ ความสัมพันธ์กันในสายเลือดถือว่าเป็น
เอกลักษณ์ที่สำคัญยิ่งของคนไทยและความรู้สึกที่เป็นไทยด้วยกันเป็นความรู้สึกสูงสุด . . .

สรุปได้ว่า ชนชาติไทยได้มีปรากฏขึ้นในโลกนี้เป็นเวลาพันปี มีความรุ่งเรืองด้าน
อารยธรรมเป็นของตนเอง มีสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นความเป็นไทยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น
ความรักอิสระ มีภาษาไทย มีคุณลักษณะที่ร่วมกันหลายประการ จึงทำให้เราคงรักษาเอกราชและ
อิสระภาพมาได้โดยตลอดแม้จะคงอพยพหยดยรลงมาเกือบตลอดมา หรือจะมีการต่อสู้ทำสงคราม
ซึ่งมีทั้งการพ่ายแพ้และได้รับชัยชนะ แต่การคงความเป็นไทยเอาไว้ได้ท่ามกลางวัฒนธรรมและ
ความเป็นอยู่ของชาติผู้แพ้และชนะที่เราต้องพบเห็นก็ตาม แต่เรายังปรากฏความยิ่งใหญ่ทาง
อารยธรรมและมีเอกลักษณ์ที่เราคงภาคภูมิใจในเกียรติประวัติในความเป็นมาของชาติไทยเร
าน้อย่างยิ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, ปาฐกถาพิเศษในพิธีเปิดการสัมมนา เรื่อง "เอกลักษณ์ของชาติ
กับการพัฒนาชาติไทย" ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ 6 - 7 กรกฎาคม 2526.

การปลุกฝังความรักชาติ

จากการศึกษาประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชาติไทยจะเห็นได้ว่าการที่บรรพบุรุษของเราได้รักษาเอกราชของไทย รักษาความเป็นไทย ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ภาษาไทย หรือความภาคภูมิใจในเกียรติประวัติของชาติไทย จนกระทั่งการรักษาดินแดนของประเทศชาติไว้เป็นมรดกของลูกหลานไทยนั้น เราคงเสียเลือดเนื้อของบรรพบุรุษมากเพียงใด ถ้าเราไม่ช่วยกันรักษามรดกอันนี้ไว้แล้ว ชาติของเราอาจถูกแทรกแซงและบ่อนทำลายจากภัยอันตรายต่างๆได้ เราจึงจำเป็นต้องปลุกฝังให้คนไทยทุกคนได้ตระหนักถึงความสำคัญในส่วนนี้ถึงความมั่นคงในสถาบันหลักของชาติอันใดแก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ไว้ให้ไกลตลอดไป

ในการกระตุ้นเตือนให้คนไทยสำนึกในภาระหน้าที่ของตนที่มีต่อชาติบ้านเมืองนั้น การปลุกฝังความรักชาติ เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะ เร่ง เร้าให้คนไทยได้สำนึกในหน้าที่ รู้จักความเป็นไทยมากขึ้น ในอดีตจะเห็นได้อย่างชัดเจนในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ซึ่งพระองค์ทรงถือว่าเป็นภาระกิจอันสำคัญประการหนึ่งที่จะต้องให้คนไทยทั้งชาติได้รู้จักหน้าที่ของตนที่มีต่อชาติ ตลอดจนการได้รับการปลุกฝังค่านิยมในทางที่ถูกที่ควร พระองค์ท่านปลุกใจให้รักชาติบ้านเมืองด้วยการเขียนบทความ ทางหนังสือพิมพ์บาง บทละครบาง พระองค์ได้ตั้งกองลูกเสือจนเป็นที่เจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบันนี้ โดยทรงมุ่งให้เยาวชนที่เป็นลูกเสือรู้จักอกตন เข้มแข็ง ซื่อสัตย์ รู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง ตลอดจนปลุกฝังความรักชาติ ให้รู้จักสำนึกในหน้าที่ของตนที่มีต่อประเทศชาติ ในด้านพระราชนิพนธ์ของพระองค์ทรงสอดแทรกคติเตือนใจ แนวความคิดเพื่อกระตุ้นเตือนให้คนไทยรักชาติ แม้ในปัจจุบันก็ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการอบรมสั่งสอนเยาวชนรุ่นหลังได้อีกเป็นอย่างดี เช่น เรื่องยิวแห่งบูรพาทิศ เมืองไทยจงคืนเดิک ปลุกใจเสือป่า เทศนาเสือป่า หัวใจนักรบ พระร่วง โคลนคิกล้อ สยามานุสติ ภาษิตนักรบโบราณ เป็นต้น

สาเหตุที่สำคัญที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งมั่นให้ปลุกฝังความรักชาตินั้น มีสาเหตุสำคัญหลายประการ คือ

1. เนื่องจากสถานการณ์ของโลกขณะนั้นกำลังทวีความคับขันยิ่ง ในยุโรปกำลังเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ฉะนั้นเพื่อเตรียมรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในวันข้างหน้า จึงทรงปลุกใจให้คนไทยตื่นตัว เพื่อเตรียมพร้อมอยู่เสมอ
2. เนื่องจากอิทธิพลของอารยธรรมตะวันตกกำลังไหลบ่าเข้ามาสู่เมืองไทยอย่างหนัก เพราะมีการคบค้ากับชาวตะวันตกมากขึ้น และมีนักเรียนไทยไปศึกษาในต่างประเทศมากขึ้น จึงอาจทำให้วัฒนธรรมอันดีงามของไทยอาจสูญสิ้นไป

3. ทรงตระหนักถึงภัยของชาติในอนาคต จากบทเรียนในประวัติศาสตร์ที่เป็นประจักษ์พยานในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี เพราะภัยจากต่างประเทศซึ่งมีการรุกรานโดยการรบพุ่ง โดยการล่าอาณานิคมของมหาอำนาจบางประเทศที่ใช้อำนาจข่มขู่คุกคามประเทศเล็กๆ จึงเป็นการเตรียมไว้เพื่อความไม่ประมาท และเพื่อเป็นเตี้ยำเกรงแก่ศัตรูโดยทั่วไป¹

ในสภาวะการณ์ต่อมา มีเหตุการณ์หลายประการที่เราต้องเตรียมตัวเพื่อความไม่ประมาทควมมีการเปลี่ยนแปลงหลายประการเกิดขึ้นกับประเทศไทยของเรา เช่นการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจและปรับตัวเองไม่ทัน ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การคุกคามจากภัยคอมมิวนิสต์ เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้คนไทยต้องช่วยกันพัฒนาชาติและป้องกันชาติไปพร้อมๆกัน กล่าวคือพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองไปพร้อมๆกันเพื่อให้ประเทศชาติไคร่อกพ้นจากภัยอันตรายถึงกล่าว

ในภาวะปัจจุบัน ประเทศชาติของเราคงเผชิญกับปัญหาต่างๆรอบด้าน "ศัตรูของชาติ" ได้มีการดำเนินการทั้งในรูปที่แสดงให้ปรากฏเด่นชัด และในรูปที่ไม่แสดงให้ปรากฏหรือแฝงแฝงในรูปของมิตร การแสดงที่ปรากฏอย่างเด่นชัด เช่น ในรูปการชักกำลังรุกรานหรือประกาศเจตนาที่ว่าเป็นศัตรูนี้ย่อมมองเห็นชัดและสร้างความรู้สึกรวมพลังของคนในชาติได้ ทั้งที่เคยปรากฏในประวัติศาสตร์หรือแม้แต่ในปัจจุบัน แต่ในขณะที่เกี่ยวกับศัตรูที่ไม่แสดงตัวหรือแฝงแฝงมาในรูปของมิตรก็ยังมีมีการดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อแทรกซึม บ่อนทำลายขวัญและกำลังใจ โดยแฝงไว้ซึ่งเป้าหมายในการทำลายชาติ โดยอาศัยจุกอ้อนในสังคมเป็นเครื่องมือขยายความแตกแยก ซึ่งภัยดังกล่าวนี้อาจเกิดกับกลุ่มชนบางกลุ่มหรือบางพื้นที่เท่านั้น และเป็นผลทำให้บ่อนทำลายความศรัทธาต่อชาติไปทีละเล็กทีละน้อย โดยที่ชนในชาติขาดความรู้สึกตระหนักถึงภัยดังกล่าวร่วมกัน² จึงเป็นที่ทราบกันดีถึงภัยของชาติที่มีทั้งเปิดเผยและแฝงเร้นมาใน รวมเป็นมิตรประเทศ อันตรายที่จะเกิดขึ้นได้นั้นจึงเป็นสิ่งที่คาดการณได้ยาก เราจึงต้องเตรียมการป้องกันไว้ก่อนด้วยการปลุกฝังความรักชาติ รักแผ่นดินของชนให้เกิดกับคนทุกคนในชาติ และถือว่าเป็นหน้าที่ของเราทุกคนที่จะป้องกันชาติและร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

¹บุปผา ทุมมานนท์, ประวัติศาสตร์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สิทธิสารการพิมพ์, 2519), หน้า 99.

²ประสงค์ สุนศิริ, "แนวความคิดในการเผยแพร่อุดมการณ์ของชาติ", อุดมการณ์ของชาติ, หน้า 47.

การปลุกฝังให้คนไทยรักชาตินั้น จำเป็นต้องกระตุ้นเตือนในทุกวิถีทาง แม้นในเนื้อเพลง บางเพลงก็จะบ่งบอกถึงการกระตุ้นให้คนไทยรักชาติ สำนึกในความเป็นไทย และอดีตอันมาภาคภูมิใจของชาติไทย อาทิเช่น เพลงชาติ เพลงสยามานุสสติ เพลงคนตระกูไทย เพลงอุษนิภรณ์มารดา เพลงอยุธยาว่าลึก เพลงศึกบางระจัน เพลงแผ่นดินของเรา เป็นต้น¹ อย่างไรก็ตาม ความรักชาติของเรานั้น รัชกาลที่ 6 ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้บังเกิดขึ้นในจิตใจชาวไทยทุกคน และจะต้องไม่นำมาซึ่งการแสดงออกที่เป็นการดูหมิ่นและเกลียดชังชนชาติอื่น ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า²

. . . การรักชาติของเรานั้น เป็นของดีและสมควร แต่เราไม่จำเป็นจะต้องแสดงความรักชาติของเราโดยแสดงกิริยาวาจาดูถูกหรือเกลียดชังชาติอื่น. . .

การปลุกฝังความรักชาติไม่ใช่หน้าที่ของคนหนึ่งคนใด แต่เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะต้องร่วมมือกันทุกคนและทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐบาล และภาคเอกชน ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ความตอนหนึ่งว่า³

ชาตบ้านเมือง คือชีวิต เลือดเนื้อ และสมบัติของเราทุกคน และควรดำรงรักษาชาติประเทศนี้ไว้ให้เหนียวแน่นของบุคคลผู้ใหญ่น้อยโดยเฉพาะ หากแต่เป็นหน้าที่ของทุกฝ่าย ทุกภาค ทั้งจักต้องร่วมมือ กระทำพร้อมกันไป โดยสอดคล้องกัน เกื้อกูลกัน และมีจุดมุ่งหมาย มีอุดมคติอันรวมกัน ถูหนุนหนึ่งหนุนใดทำหน้าที่หย่อนยานเป็นอันตรายไป ก็อาจทำให้ทั้งชาติแตกสลายทำลายไปได้

¹ วิเชียร อธิไญญรัตน์, "ค่านิยมที่ทองการจะสร้างขึ้น", มิตรกรรม, (ปีที่ 16 ฉบับที่ 5 30 กันยายน 2521), หน้า 45.

² กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, "เอกสารรัชกาลที่ 6", แนวพระราชดำริ แก่รัชกาล, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2527), หน้า 204.

³ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน พระราชทานแก่ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ และอาสาสมัครพลเรือน ในพิธีตรวจพลสวนสนาม เนื่องในโอกาสงานพระราชพิธีรัชกาลิกษะ ในวันอังคารที่ 8 มิถุนายน 2514.

ในความเป็นไทย คนไทยมีอุปนิสัยที่รักอิสระ ก็จะเห็นได้จากการละทิ้งบ้านเมืองเดิม มาตั้งถิ่นฐานใหม่เพราะ ไม่อยากอยู่ใต้อำนาจของชาติอื่น ภัยทุกคนมีความคิดคิดร่วมกันในการที่จะรักษาความสงบสุข มีความเชื่อร่วมกัน มีความสามัคคีกัน ยึดเหนี่ยวสิ่งเดียวกัน ปัจจุบันเราได้ตระหนักว่า คนไทยจะคงมีสิ่งที่ยึดถือ ยึดเหนี่ยวร่วมกัน ที่จะ

พิทักษ์ชาติ ปกป้องเอกราชและประชาธิปไตย คุ้มครองศาสนา เทิดทูนรักษาสถาบัน พระมหากษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต ความกลมเกลียวทางเศรษฐกิจ สังคม บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ประสานประโยชน์ทุกด้าน รักษาสิทธิเสรีภาพ สร้างความสามัคคีและมีคุณธรรม ชำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงามของคนไทย¹

ในความหมายดังกล่าวข้างต้นนั้นคือ อุดมการณ์ของชาติไทย นั่นเอง ซึ่งเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะมีความคิด ความเชื่อในสิ่งดังกล่าว ทั้งในแง่การปลุกฝัง สร้างศรัทธา ให้ความรู้ ซึ่งเป็นนามธรรมควบคู่ไปกับการปฏิบัติ เป็นรูปธรรม ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐบาลทุกรัฐบาลจะตระหนักให้ต่อเนื่องกันอย่างยาวนาน เพื่อให้แนวทางการปลุกฝังอุดมการณ์ของชาติไทยนี้ให้กับคนไทยทุกคนได้อย่างมีแบบแผนและต่อเนื่องกัน

ในการเผยแพร่อุดมการณ์ของชาตินี้ จะ เป็นไปได้ด้วยดีและมีคุณค่าในการสร้างรักษาและส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตาม ภัยความศรัทธาและมีใจ ตลอดจนความพหุภาพเพรียงกันของคนในชาติ ศาสตราจารย์ ดร. สิปันต์ เกตุทัต และศาสตราจารย์ ดร. กมล ทองธรรมชาติ ในฐานะกรรมการรองรองงานของสภาความมั่นคงแห่งชาติ ได้เสนอแนะแนวทางเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ของชาติไว้ดังต่อไปนี้²

1. เผยแพร่อุดมการณ์ของชาติเป็นคำขวัญ เพื่อให้รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่ประชาชน โดยจัดตั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาและภาษาเป็นผู้รับผิดชอบในการคิดสร้างคำขวัญต่างๆตามสาระของอุดมการณ์ของชาติที่กำหนดขึ้นให้สื่อมวลชนร่วมมือในการเผยแพร่

2. กำหนดนโยบายประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชน โดยยึดหลักบริการต่อมวลชนและความ เป็นกลางเป็นสำคัญ รัฐบาลจะต้องควบคุมสื่อมวลชนของรัฐให้ปฏิบัติตามนโยบายประชาสัมพันธ์อย่าง

¹สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรียุค, อุดมการณ์ของชาติ,

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

เครื่องครุฑ ส่วนสื่อมวลชน นอกจากการควบคุมของรัฐบาลแล้ว แม้มเสรีภาพก็ต้องไม่ขัดกับหลักพร
กั้งกล่าว รัฐบาลอาจจะทำโดยปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับสื่อมวลชน และสนับสนุนให้สื่อมวลชน
สร้างมาตรการขึ้นควบคุมพฤติกรรมของตนเอง

3. สร้างนักอุดมการณ์เป็นกลุ่มนำในการให้ความเข้าใจและถ่ายทอดอุดมการณ์ของชาติ
การสร้างนักอุดมการณ์ในระยะสั้นอาจจะทำโดยการสร้างศรัทธาในอุดมการณ์ของชาติให้เกิดขึ้น
ในกลุ่มผู้นำสังคมทุกระดับ และทุกอาชีพซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดอุดมการณ์ของชาติ
ไปสู่ประชาชน ส่วนในระยะยาวนั้นควรสร้างนักอุดมการณ์เกี่ยวกับนโยบายและการให้ความรู้
แก่ประชาชน

4. รัฐบาลจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการสร้างศรัทธาและความเข้าใจใน
อุดมการณ์ของชาติให้เกิดขึ้นในหมู่เด็ก เยาวชน และข้าราชการ มิฉะนั้นจะหวังได้ยากที่จะทำให้
ประชาชนเกิดความศรัทธาและเข้าใจในอุดมการณ์ของชาติ

5. กำหนดและดำเนินนโยบายของรัฐบาล โดยยึดอุดมการณ์ของชาติเป็นเป้าหมาย
ยอมเป็นการส่งเสริมให้เกิดความศรัทธาในอุดมการณ์ของชาติไทย การปฏิบัติซึ่งเป็นวิธีการที่ดีที่สุด
เพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่าอุดมการณ์ของชาติเกิดผลได้ในการกระทำ มิใช่เป็นเพียงหลักการ
ที่ปฏิบัติไม่ได้ ภัยเหตุไม่ประสีประสาของรัฐบาลในเรื่องนี้จะส่งผลสำคัญต่อการเผยแพร่อุดมการณ์
ของชาติ

6. เนื่องจากการเผยแพร่อุดมการณ์ของชาติเป็นเรื่องใหญ่ที่มีความสำคัญและต้อง
กระทำต่อเนื่องกัน รัฐบาลในฐานะผู้รับผิดชอบควรแต่งตั้งคณะที่ปรึกษาให้ทำหน้าที่เสนอวิธีการรวม
ทั้งรายละเอียดการดำเนินงานเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ของชาติให้เป็นผล

สรุปแล้วจะเห็นได้ว่า แม้แต่ความเป็นชาติไทยได้ปรากฏขึ้นในโลก คนไทยทุกคนได้รับ
การสั่งสอนให้รักพวกพ้อง รักชาติ และเสียสละเพื่อชาติตลอดมา ความรู้สึกรักชาติได้มีการปลุกน้
ภักดาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งมีความจำเป็นถึงเหตุผลที่ไกลกว่ามาแล้วจึงต้องเร่ง
ปลุกน้ความรักชาติ กระทั่งคนไทยตลอด มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ความจำเป็นดังกล่าวยังมี
ปรากฏให้เห็นเด่นชัด และยังมีปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติทั้งภายในและภายนอกประเทศ
จึงจะเห็นได้ว่าได้มีคำขวัญ คำกักเตือน คำเชิญชวน ตลอดจนพระบรมราโชวาททางที่มุ่งให้คนไทย
รักชาติรักแผ่นดิน และความสำคัญของสถาบันชาติที่จะต้องปกป้องรักษาไว้ เฝ้ายบวรพรุขของเรา
ได้รักษาไว้และช่วยกันพัฒนาชาติให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

การดำรงความเป็นชาติไทย

สถาบันชาติจะดำรงไว้ได้ด้วยความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย เพราะประเทศของเรานั้น มีภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศ ถึงพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 6 เรื่อง "รักษาชาติศาสนา" ความตอนหนึ่งว่า¹

ภัยอันตรายที่จะ เป็นเครื่องทำลายชาติของเราจะ เกิดขึ้นและมีมาได้ทั้งแต่ภายนอก ทั้งภายในอันตรายที่จะมาจากภายนอกนั้น ก็คือ มีชาติศัตรูมาแย่งชิงบ้านเมืองเรา การที่ชาติศัตรูจะมาคืบเข้าย่อมจะต้องเลือกหาเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งชาติกำลังอ่อนแออยู่ และมีใจเตรียมตัวไว้ให้พร้อมเพื่อต่อสู้ป้องกันตน. . .

และอีกตอนหนึ่ง ความว่า

. . . ความไม่สงบที่จะบังเกิดขึ้นภายในเมืองใด คงจะเป็นไปเพราะเหตุที่ราษฎรถูกกดขี่ และไม่ได้รับความยุติธรรมประการใด เพราะชาวต่างประเทศที่มาอาศัยอยู่ก่อเหตุขึ้นโดยหวังประโยชน์ของพวกเขาประการใด เพราะบุคคลหมู่ 1 คณะ 1 ก่อเหตุขึ้นโดยหวังประโยชน์ในส่วนตัว . . .

จะเห็นได้ว่า พระองค์ท่านได้เล็งเห็นภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นภายในประเทศชาติอันจะก่อความไม่สงบขึ้น พระราชดำริของพระองค์นั้นว่ายังทันสมัยในปัจจุบัน เรายังสามารถนำเอาพระราชดำรัสและพระราชนิพนธ์ของพระองค์มาเป็น เครื่องเตือนใจให้คนไทยตระหนักถึงภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อชาติบ้านเมืองของเรา และควรเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะช่วยกันดำรงความเป็นไทยทั้งที่ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน เกี่ยวกับการรักษาอิสรภาพและความเป็นไทยให้ดำรงมั่นคงยืนยาวไปถือว่าเป็นกรณีกิจอันสำคัญที่สุด นอกจากต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชนทั้งประเทศด้วย คือประชาชนแต่ละคน จะต้องชวนชวชาย สร้างสรรค์ประโยชน์และดำรงอยู่ในคุณธรรมอันสมควรแก่ฐานะของตน คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและนำมาปฏิบัติมีอยู่สี่ประการ

---

¹ ใสว วัฒนเศรษฐ์, เกียรติคุณพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2500), หน้า 322 - 323.

ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติ
 คนแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักหมั่นใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความ
 สัจความกินัน

ประการที่สาม คือ การอดทน ออกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความ
 สัจสุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วน
 น้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝัง และบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกัน
 แล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคง
 กว้างไกลออกไปได้ดังประสงค์¹

การดำรงรักษาประเทศชาตินั้น ถ้าเราทุกคนรู้จักหน้าที่และตักเตือนตนเองอยู่เสมอสม
 ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันทั้งกล่าว ประเทศชาติของเราจะ
 บังเกิดความสงบสุข มีความสามัคคีที่จะต่อสู้กับภัยอันตรายด้านอื่นที่มุ่งร้ายต่อความมั่นคงของชาติ
 การปกป้องและรักษาแผ่นดินไทยไว้นั้น จะทำให้เรามีดินแดน มีอาณาเขต มีเอกราชอธิปไตย
 คนไทยทุกคนจึงควรมุ่งมั่นที่จะสร้างประโยชน์ต่อประเทศชาติในทุกทาง เพื่อความสุขของประชาชน
 ในชาติภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติ และมีความ
 ชื่นก้มในคำสอนพระพุทธศาสนา เราจะสามารถดำรงความเป็นชาติไทยไว้ด้วยความภาคภูมิใจใน
 เกียรติภูมิของเรา

¹พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ในพระราชพิธีวงสรวง
 สมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ในโอกาสเฉลิมสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ 200 ปี ณ
 ท้องสนามหลวง กรุงเทพมหานคร วันจันทร์ที่ 5 เมษายน พุทธศักราช 2525.

สัญลักษณ์ของชาติ

ประเทศใดก็ตามในโลกนี้ย่อมจะต้องมีความเป็นชาติของประเทศนั้นๆ ใ้ประจักษ์แก่สายตาของชาวโลกทั้งหลาย ซึ่งแสดงออกได้เป็นหนึ่งสิ่งหนึ่งที่เห็นได้เด่นชัดและมีความหมายต่อความเจริญรุ่งเรือง และ "เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความเป็นหมู่เหล่าและ เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดความสามัคคี ความเสียสละและความสำนึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองดี อันเป็นทางนำไปสู่การสร้างชาติไทยให้เจริญทัดเทียมกับนานาประเทศ"¹

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดให้ประดิษฐ์ธงชาติใหม่เป็นธง 3 สี ตามลักษณะธงชาติที่อารยประเทศใช้กันอยู่โดยมาก พระราชทานชื่อว่า "ธงไตรรงค์" ประกอบด้วย สีแดง สีขาว และสีน้ำเงิน เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนสถาบันสูงสุดทั้ง 3 คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตามลำดับ

แสวง เสนาณรงค์ ได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องธงชาติไว้ว่า ". . . ธงชาติ ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของชาติ เพราะรวมปัจจัยที่สำคัญๆ ไว้ด้วยกัน"²

ฉวีงาม มาเจริญ ได้กล่าวว่า "ชาติที่มีอารยธรรมรุ่งเรือง มีเสถียรภาพอิมปีไทย จึงต้องมีสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติ ความเป็นหมู่เหล่า ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และประกาศเกียรติคุณของชาติไทยประจักษ์แก่ชาวโลกทั่วไป สัญลักษณ์ที่ไซ้กันทั่วโลกนั้นได้แก่ ธงชาติ"³

นอกจากธงชาติไทยอันเป็นสัญลักษณ์ของชาติประการหนึ่งแล้ว สิ่งอื่นที่จะแสดงให้เห็นลักษณะความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน ก็คือ ภาษาไทย ทั้งพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 6 ที่ทรงอธิบายถึง "ความเป็นชาติโดยแท้" ความตอนหนึ่งว่า

. . . ไม่มีข้อสงสัยแน่ว่า ภาษาเป็นเครื่องผูกพันมนุษย์ต่อกันอยู่แน่นแฟ้นยิ่งกว่าสิ่งอื่น และไม่มีสิ่งไรทำให้คนรู้สึกเป็นพวกเดียวกันหรือ แนนอนยิงกว่าสิ่งอื่น และไม่มีสิ่งไรที่จะทำให้คนรู้สึกเป็นพวกเดียวกันหรือ แนนอนยิงไปกว่าพูดภาษาเดียวกัน. . .

¹ กรมวิชากร, กระทรวงศึกษาธิการ, "เอกสารรัชกาลที่ 6", แนวพระราชดำริเถารัชกาล, หน้า 211.

² แสวง เสนาณรงค์, "ผลประโยชน์สำคัญและวัตถุประสงค์ของชนชาติไทย", อุดมการณ์ของชาติ, หน้า 70.

³ ฉวีงาม มาเจริญ, ธงไทย, คำนำ.

และอีกท่อนหนึ่งความว่า

... รูปความก็กล่าวได้อีกครั้งหนึ่งว่า ลักษณะที่จะตัดสินว่าใครเป็นคนชาติใดนั้น ก็มี
อยู่ที่ภาษาซึ่งคนนั้นเ็นอยู่โดยปกติแล้ว . . .¹

ภาษาไทยจึงนับได้ว่าเป็นสัญลักษณ์สำคัญประการหนึ่งซึ่งบ่งบอกความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน
และคงความเป็นไทยตลอดมาเพราะภาษาสื่อความหมาย ความเข้าใจของคนในชาติ ภาษาไทย
จะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า เราเป็นคนไทยด้วยกัน เป็นสิ่งที่เราภาคภูมิใจ นอกจากภาษาพูดแล้ว
ยังมีภาษาเขียน ตัวเลขไทย เป็นของเราเอง ซึ่งผู้พบเห็นทั่วไปจะรู้ได้ทันทีว่าเป็นไทย เราคนไทย
เป็นเจ้าของสิ่งที่นาภาคภูมิใจนี้ร่วมกัน

เกียรติศักดิ์ อิชยานันต์ ได้ขยายถึงสิ่งที่บ่งบอกความเป็นไทยที่เด่นชัด ว่ามี 4 ประเภท
คือ ภาษาและวรรณคดี ศิลปะไทย ระเบียบประเพณีไทย และจิตใจแบบไทย² เราจะเห็นได้อย่าง
ชัดเจนว่าทั้ง 4 ประเภทนี้จะบ่งบอกให้ ทราบถึงความเป็นไทยที่เด่นชัด ซึ่งเราควรระภาคภูมิใจ
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาษาซึ่งเป็นสิ่งช่วยเชิดชูประเทศชาติของเราให้รู้ว่ามีค่าอย่างยิ่งใหญ่ มี
เอกราชอันรุ่งเรืองมาแต่อดีต นอกจากนี้ความมั่งคั่งของภาษาที่ชาวไทยหลายท่านได้รจนาไว้เห็น
วรรณคดีต่าง ๆ ที่มีความไพเราะของการใช้ภาษาไทย ก็เหล่านั้นได้ถ่ายทอดความรู้สึก อารมณ์
และความมั่งคั่งของภาษาไว้ ส่วนศิลปะไทยนั้น มีความงดงาม อ่อนช้อย บ่งบอกความมีเอกลักษณ์
ของไทยไว้อย่างดีเยี่ยม เช่นเดียวกับระเบียบประเพณีอันดีงามของไทย ตลอดจนจิตใจของ
คนไทยที่แสดงความรักเอื้อเฟื้อ เมตตา มีเมตตา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเพณีที่เรายึดถือปฏิบัติอยู่
ทุกวันนี้ ถือเป็นมรดกอันล้ำค่าที่บรรพชนไทยได้สร้างสรรค์ไว้ให้เป็นเอกลักษณ์ของชาติมาจนถึง
ทุกวันนี้ ทั้งหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้สรุปประเพณีอันดีงามของเราไว้ในหนังสือ ทักษะสัมพันธ์ 2
วัฒนธรรม ความท่อนหนึ่งว่า³

¹ ใสว วัฒนเศรษฐ์, เกียรติคุณพระมงกุฎเกล้าฯ, หน้า 368.

² เกียรติศักดิ์ อิชยานันต์ "การดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติ", วารสารวัฒนธรรม,
หน้า 9 - 17.

³ ปิ่น มาลากุล, ม.ล., อ้างใน "ประเพณีไทย", นิทรรศการ, (ปีที่ 22 ฉบับที่ 22,
30 พฤศจิกายน 2521), หน้า 59.

และอย่าลืมนิจใจแบบไทยแท้
 กำเนิดกรรมจรियाเป็นอาภรณ์
 แลวยังมีประเพณีระเบียบ
 เป็นของรวมรวมใจไทย

เชื้อพ่อแม่ทั้งกรรมคำสั่งสอน
 ประชาราษฎร์โลกเห็นเราเป็นไทย
 ซึ่งไม่มีที่เปรียบในชาติไหน
 นี้แหละประโยชน์ใหญ่ประเพณี

จะนับได้ว่าสิ่งที่ปรากฏให้เห็นในรูปแบบของภาษาไทย ศิลปะไทย ชีวิตแบบไทยๆ ฯลฯ นั้นเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าเป็นของเรา เป็นไทยนั่นเอง เราจึงต้องรักษาสິงที่คงามเหล่านั้นไว้เป็นสมบัติของชาติไว้ให้ไค้ตลอดไป ทั้งที่เป็นดินแดน อาณาเขตของประเทศและสัญลักษณ์ของความเป็ชาติไทยให้มีความมั่นคงสืบไป ด้วยความผูกพันที่มีคอสั่เกี่ยวข้องกัน เคารพยกย่อง และภาคภูมิใจ ในความเป็นชาติไทยด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ นั้เอง กั้พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ที่จะสร้างความรู้สึกลึกซึ้งให้บังเกิดรวมกันใหม่ในหมู่ชาวไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกราชาธินิยม ชาติ¹

รวมชาติต้องรวมรัก	และสมัครสามัคคี
จงรักภักดี	ต่อพระปิ่นนรากร
ทั่วกันจงกั้กวาง	รักษาสิโมสร
ศาสนาให้ถาวร	ยิสรระอาสาน
ให้เกียรติขจรจบ	บรรดาลบถึงบาคาล
เทพไทยในวิมาน	ให้สรรเสริญทั้งโลกา

(หนามยอกเอาหนามบ่ง บทร้อง)

เป็นคนต้องรักษาน	กำเนิด
รักษาอันประเสริฐ	เลิศล้ำ
รักเกียรติศักดิ์เชิด	ชูชื่อ
ให้อยู่คู่ฟ้าหน้า	กั้จงเสมอ

(กุสัศสมิต)

¹ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, "เอกสาร รัชกาลที่ 6" แนวพระราชนิพนธ์ รัชกาล, หน้า 223.

3. สถาบันศาสนา

ศาสนาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเพื่อความมั่นคงทางจิตใจของสังคมมนุษย์ เกือบทุกประเทศในโลกมีศาสนาที่ประชาชนให้ความนับถือ ซึ่งแต่ละศาสนานี้มีหลักคำสอน เนื้อหาสาระและความหมายแตกต่างกัน ศาสนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและการปฏิบัติ ซึ่งจะได้รับการถ่ายทอดและเรียนรู้สืบทอดกันมาทำให้ศาสนาได้คงอยู่และเจริญงอกงามถึงปัจจุบัน

ในแง่ความหมายของศาสนา ผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

จ้านท์ ทองประเสริฐ ได้กล่าวว่า "ศาสนา" ตามความหมายเดิมที่หมายถึง "คำสั่งสอน" คือเป็นทั้งศีลธรรม คือความจริงที่มีอยู่เป็นปกติตามธรรมชาติแล้ว "บัญญัติ" ขึ้น คือ ระเบียบวินัยที่มนุษย์เราได้ตั้ง เป็นกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อทำให้สังคมมีระเบียบซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปรับปรุง หรือยกเลิกตามกาลสมัยอันสมควร¹

พงษ์ศักดิ์ ปกป้อง และคณะ สรุปความหมายของศาสนา คือ "คำสั่งสอนหรือลัทธิที่นักปราชญ์กำหนดขึ้น ทำให้เกิดความเชื่อถืออันเป็นหลักขานให้มนุษย์บังคับใจตนเองให้อยู่ในภพที่ดี"²

พ.อ.ปิ่น มุกขนัด ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับศาสนาไว้ว่า "ศาสนา คือ คำสั่งสอนของพระศาสดา อันมีลักษณะสำคัญคือ

1. มีพระศาสดาเป็นผู้นำเริ่มตั้งซึ่งประวัติศาสดารับรอง
2. เป็นคำสั่งสอนที่ทวยเรื่อง บารมี บุญ ศีลธรรม
3. มีคนนับถืออย่างกว้างขวางในฐานะ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์³

¹จ้านท์ ทองประเสริฐ, การประยุกต์ศาสนาและปรัชญาเพื่อการพัฒนาชีวิตและสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณการพิมพ์, 2527), หน้า 1.

²พงษ์ศักดิ์ ปกป้องและคณะ, หนังสือประกอบการเรียนรายวิชา ส. 6 สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 6, หน้า 16.

³ปิ่น มุกขนัด, ประมวลศัพท์ศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา, 2506), หน้า 590.

เอริค ฟอรัม (Erich Formm) ได้ให้ความหมายว่า ศาสนา ได้แก่ ระบบความเชื่อ และการกระทำซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในชุมชน ระบบดังกล่าววางกรอบแห่งการมองโลกและเป็นที่เคารพบูชา¹

สุเมธ เมธาวิทยากุล ได้ให้ความหมายของศาสนา หมายถึง ลัทธิความเชื่อของมนุษย์ กล่าวคือ กลุ่มคนในสังคมหนึ่งๆ มีความเชื่อที่เข้าไปในแนวเดียวกัน²

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของคำว่า ศาสนา หมายถึง ลัทธิความเชื่อของมนุษย์ อันมีหลัก คือ แสวงกำไร และความสุขของโลก เป็นต้น อันเป็นไปในฝ่ายปรมาตมประการหนึ่ง แสวงหลักเกี่ยวกับบุญ บาป อันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่จะกระทำตามความเห็น หรือทำตามคำสั่งสอนในความเชื่อนั้น³

ฉะนั้น จากความหมายของศาสนา สรุปว่า เป็นลัทธิ ความเชื่อของกลุ่มคนที่ถือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นที่พึ่งทางใจ มีหลักธรรมคำสั่งสอนที่ศาสนาได้วางไว้ให้มนุษย์ได้ยึดถือปฏิบัติเป็นพิธีกรรมที่ทุกคนได้ปฏิบัติสืบมา

ความสำคัญของศาสนา

ศาสนานับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความเจริญทางด้านจิตใจให้กับประชาชนได้ ศาสนาจะช่วยชักเกลาสภาพจิตใจให้รู้จักประพฤติตนให้เหมาะสมตามหลักธรรมของศาสนาและยึดถือหลักธรรมนั้นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ วัตถุประสงค์จึงเป็นศูนย์รวมของสังคม พระสงฆ์จึงเป็นตัวแทนของศาสนา เป็นผู้สืบศาสนา จึงเป็นผู้นำทางด้านความเคารพเชื่อถือและความสามัคคี

ดังนั้น หน้าที่หลักของสถาบันทางศาสนา คือ "การกำหนดหลักในเรื่องศีลธรรม ส่งเสริมให้ผู้นับถือศาสนานั้นเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนทางศาสนา อำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา ให้คำปรึกษาและช่วยกันแก้ไขปัญหาของบุคคลและทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้ดำเนินไปอย่างมีความสุขและความก้าวหน้า"⁴

1

Erich Formm, Psychoanalysis and Religion, (Yale University Press, 1959), P. 20

²สุเมธ เมธาวิทยากุล, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเคียนส์โตร์, 2525), หน้า 14.

³พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, หน้า 758.

⁴อานนท์ อภาภิรม, ลักษณะสังคมและปัญหาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเคียนส์โตร์, 2521), หน้า 8.

ศาสนาเป็นสิ่งที่แยกออกจากสังคมไม่ได้ เพราะชีวิตของคนในสังคมผูกพันอยู่กับการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคม สุเมธ เมธาวิทยากุล¹ ได้สรุปถึงความสำคัญในแง่ต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. ศาสนาทำให้เกิดความสามัคคี สมาชิกในสังคมถึงแม้จะมีจำนวนมากมายและแตกต่างกันในทางต่าง ๆ แต่ก็สามารถรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันก็เพราะมีสายสัมพันธ์สำหรับเชื่อมโยงเขาเหล่านั้น สายสัมพันธ์ที่มีความสำคัญยิ่งนั้นก็ชื่อ ศาสนา
  2. ศาสนาทำให้คนเราแตกแยกความสามัคคี ชักแย้งกัน หมายถึง อิทธิพลของศาสนาในสังคมที่มีหลายศาสนา หลักการและวิธีการของศาสนานี้จะมีทั้งความแตกต่างและคล้ายคลึงกัน แต่ผู้ยึดถือศาสนาแตกต่างกัน จะเกิดความชักแย้งแตกต่างกัน เกิดความวุ่นวายในสังคม และประเทศชาติ
  3. ศาสนาเป็นตัวกำหนดรูปแบบของวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ทั้งเหตุปัจจัยสำคัญที่กำหนดรูปแบบของวัฒนธรรมมีหลายประการ เช่น การเมือง ศาสนา ปรัชญา เศรษฐกิจ เป็นต้น ศาสนาก็เป็นกิจการสำคัญยิ่งประการหนึ่งที่มีส่วนกำหนดรูปแบบของวัฒนธรรม
  4. ศาสนาเป็นตัวองค์กรหรือเครื่องเสริมกำลังแก่การเมือง การปกครอง ศาสนามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเมือง การปกครองอย่างแยกไม่ออก ในประวัติศาสตร์แห่งมนุษยชาติ
  5. ศาสนาทำให้คนเรากำเนิดชีวิตอย่างมีหลักยึด และสามารถคุ้มครองตนเองได้ไม่ให้เกิดอภัยภายใต้อำนาจฝ่ายต่ำ ศาสนามีหลักศรัทธาและหลักเหตุผลสำหรับให้ศาสนิกชนยึดเป็นหลักในการดำเนินชีวิต แม้ว่าศาสนาต่าง ๆ จะมีหลักการและวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกันก็ตาม แต่ทุกศาสนาก็มุ่งหมายเป็นอันเดียวกัน คือ ละชั่ว ประพฤติดี การประพฤติตนเป็นเช่นนี้ถือว่าเป็นอุดมคติของศาสนิกชนของแต่ละศาสนา
  6. ศาสนาทำให้คนเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ ศาสนาเป็นหลักคำสอนที่มุ่งให้คนเราพัฒนาจากสภาพสัตว์ประ เภทคนไปสู่ความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นสภาพที่สูงกว่าสัตว์
- การที่คนเรามีธรรมะ คือ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบใดนั้น ก็ต้องได้รับการศึกษาอบรมทางศาสนา ซึ่งให้การศึกษาทางจิตทางวิญญาณ ทางศีลธรรม สอนให้รู้จักรับผิดชอบชีวิต ไม่ยอมตนให้ตกอภัยภายใต้อำนาจกิเลส รู้จักเห็นใจผู้อื่น และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง มองโลกในแง่ความเป็นจริง ไม่หลงมกมาย แล้วก็จะบรรลุถึงอุดมคติสูงสุดของชีวิต คือ ความจริง ความดี ความงาม ความสุข และความบริสุทธิ์ อันเป็นจุดหมายสูงสุดของปรัชญาชีวิต

¹สุเมธ เมธาวิทยากุล, ศาสนาเปรียบเทียบ, หน้า 1-9.

ความจำเป็นของมีศาสนาในชาตินั้น กวดยเหตุลว่า ศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจไคอย่างที วิชา
 อารามเป็ที่สงบรมเย็น ธรรมจะชวยชำระล้างกิเลสในจิตใจไคอยๆหนคไป การไมโลก ไมโกรช
 ไมหลง จะทำให้คนเรามีสุขภาพจิตทีดี มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจแล้วก็จะเกิดสันติสุขในสังคมส่วนรวม ใน
 กานพิชักรรมทางๆทำให้ผู้อยู่ในสังคมไครู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไมเบียดเบียนผู้อื่น สงเสริมความมี
 เมตตา กรุณาต่อกัน นอกจากนั้พระพุทศศาสนายังเป็นสถาบันทีมีคุณค้ายิ่งทอชาติ เพราะหลักธรรมใน
 พระพุทศศาสนาชวยสร้างควมผูกพัน ความมีน้ำหนึ่งใจเดียวให้เกิดความรักชาติ รักพระมหากษัตริย์
 และรักแผ่นดิน และประการสำคัญคือ พระพุทศศาสนาสอนให้ควมกตัญญู รู้จักเคารพผู้มีทอพ่อแม่ ครู
 อาจารย์และผู้มีพระคุณทั้งหลาย

ควมสำคัญของศาสนาทีมีทอประเทศชาติ ก็คือ "ศาสนาชวยให้สังคมมีความมั่นคง ท้องถิ่น
 ไคทีมีศีลศาสนาเกี่ยวกันก็ยิ่งทำให้สังคมมีความเป็เม็กม่นมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการค้ำจุนจารวัคประเพณี
 อันดีงามเอาไว้ทวย"³ กวดยเหตุลว่า สถาบันศาสนาจะเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังนิสัย ค่านิยม ไ้ชาว
 ไทย คำสอนตามหลักพระพุทศศาสนาจะฝังแน่นในจิตใจของชาวพุทธ ให้เกิดการเรี่ยนรู้และปฏิบัติความ
 สมยธรรมนิยมประเพณีอันดีงามของชาติ และมีความพร้อมเพรียงกันในการทวยญ่ทำกุศล ซึ่งเป็นพื้นฐาน
 แห่งควมสามัคคีทีมาจกจิตใจอันแท้จริงของชาวพุทธ

ฉะนั้น ควมสำคัญของศาสนา จึงเป็นสิ่งที่ชวยให้ศาสนิกชนประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของ
 ชาติ มีความเมตตา มีอารีทีสุจริต และไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนทีจะไคร่วมมือกัน
 ปกป้องและทำนุบำรุงศาสนา กวดยการยึดมั่นในหลักธรรมอย่างมัตอง เพื่อให้สถาบันศาสนาไคคงอยู่
 เป็นที่นำทางชีวิตให้พบกับควมสงบร่มเย็นทางจิตใจทลออกไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³เชิดชาย แหล่งหลา, สังคมวิทยาชนบท. (พระนคร:แพรวพิตยา, 2515), หน้า 211.

พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ประเทศไทยมีการนับถือพุทธศาสนามาตั้งแต่โบราณ "โดยเฉพาะสมัยกรุงสุโขทัย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภ์มาก การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นพระราชภารกิจที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง สถาบันพระมหากษัตริย์และสถาบันศาสนาในเมืองไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก¹

ซ้ำเลื่อง ภูจินทร์ ไก้อธิบายเกี่ยวกับพุทธศาสนาไว้ตอนหนึ่งว่า

คนไทยได้รับนับถือพระพุทธศาสนาแบบมหายานมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 คือ เมื่อตั้งถิ่นฐานอยู่ในตอนใต้ของประเทศสุวรรณภูมิประชาชนจีนในปัจจุบัน ครั้นอพยพลงมาตั้งประเทศลงในคาบสมุทรมอินโคจีนนั้นก็ได้รับนับถือพระพุทธศาสนาแบบหินยาน ซึ่งพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทได้นำมาเผยแพร่แก่ชาวพื้นเมืองเดิมไว้แล้ว ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของประเทศพระมหากษัตริย์ไทยได้อาราธนาพระภิกษุเถรวาทเชื้อสายลังกามาจากเมืองนครศรีธรรมราชมาเป็นแบบอย่างปรับปรุงการพระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์และเหมาะสมกับลักษณะของคนไทย จนกลายเป็นศาสนาประจำชาติ²

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวไว้ในเรื่อง "ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ" ถึงเรื่องการปกครองของฝ่ายสงฆ์ไว้ตอนหนึ่ง ความว่า

ยังมีการปกครองอีกแผนกหนึ่งคือฝ่ายศาสนา แต่โบราณชาติไทยมิได้ปรากฏว่าถือศาสนาอื่น นอกจากพระพุทธศาสนา เดิมทีเดียวกันเห็นจะถือผีเช่นเดียวกับมนุษย์ไม่เคยพบปะศาสนา ครั้นพระพุทธศาสนาแผ่มาถึงพวกไทย ก็พากันเลื่อมใสถือพระพุทธศาสนามาจนทุกวันนี้ แต่เวลานี้ยังไม่พบหลักฐานว่าเรารับพระพุทธศาสนามาจากเมืองมอญ หรือรับมาจากจีน ภูแคว้นเมื่อไทยลงมาสู่ประเทศสยามนี้ ก็นับถือพระพุทธศาสนาแล้ว³

พ.อ.บุญสม เจริญใจ ไก้อธิบายถึงศาสนาที่เป็นศาสนาเรื่อประโยชน์ของศาสนิกชนโดยเฉพาะหาใช่เพื่อศาสนาเพื่อแสวงหาศานิกเพื่อประโยชน์ของคนไม่ ศาสนาที่นับนามว่า "พระพุทธศาสนา" นอกจากนี้ยังมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดียืนยันชัดเจนตลอดมาว่า ศาสนาประจำชาติ

¹วิมล พงษ์พิพัฒน์, กรุงเทพสองศตวรรษ, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2525), หน้า 5.

²ซ้ำเลื่อง ภูจินทร์, การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ, (เอกสารวิจัยส่วนบุคคลนักศึกษามหาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 24 ประจำปี 2524-2525), หน้า 27.

³สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ, อ้างใน สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร, บันทึกเรื่องเมืองสยาม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประจักษ์การพิมพ์, 2526), หน้า 451.

ไทยจริง ๆ นั้น คือ พระพุทธศาสนา¹

ฉะนั้นในส่วนของสถาบันศาสนา จึงจะกล่าวถึงศาสนาพุทธอันเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งของชาติไทย อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยมาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว ทั้งเหตุผลดังกล่าวจึงได้เฉพาะในส่วนของศาสนาพุทธในประเทศไทยเท่านั้น

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ได้กล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพทางศาสนา ในมาตรา 25 ไว้ว่า

มาตรา 25 บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา นิยามของศาสนา คือ ลัทธิ นิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน, เมื่อไม่เบียดเบียนสิทธิของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย ชักต้อศีลธรรมอันดีของประชาชน²

ประชาชนชาวไทยมีสิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนา ตามรายงานประจำปีพุทธศักราช 2522 ของกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ประชาชนชาวไทยประมาณ 46 ล้านคน³ อาจจำแนกตามการนับถือศาสนาได้ดังนี้

พุทธ	95.24 %	43,918,741 คน
มุสลิม	4.02 %	1,853,773 คน
คริสต์	0.60 %	276,683 คน
ฮินดู, ซิกข์, ฯลฯ	0.12 %	49,948 คน
ไม่ทราบ	0.01 %	4,611 คน

บุญสุข เจริญใจ, พ.อ., พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, 2527), หน้า 85.

²สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, สิทธิเสรีภาพทางศาสนาในประเทศไทยได้รับการประกันและคุ้มครอง, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทวิคเตอร์เพาเวอร์พอยท์ จำกัด, 2528), หน้า 2

³สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, สิทธิเสรีภาพทางศาสนาในประเทศไทยได้รับการประกันและคุ้มครอง, หน้า 1.

แะนั้น จากจำนวนผู้นับถือศาสนาต่างๆในประเทศไทย จะเห็นได้ว่า แม้ว่าประเทศไทย จะให้สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา แต่จำนวนผู้นับถือพระพุทธศาสนามีจำนวนมาก ซึ่งเป็น เสรีภาพส่วนบุคคลที่จะ เลื่อนับถือศาสนาใดๆก็ได้ ถึงพระราชดำรัสของของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน เกี่ยวกับการนับถือศาสนา ความตอนหนึ่งว่า¹

ประเทศไทยได้ถือเป็นนโยบายเสมอมาในการให้ประชาชนพลเมืองมีเสรีภาพในการนับถือ ศาสนา ชาวไทยทุกคนมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการ เลื่อนับถือศาสนาใดๆ ตลอดทั้งการ ปฏิบัติกฎตามความเชื่อถือของตนด้วย รัฐธรรมนูญของไทยก็ได้รับรองสิทธิและอิสระภาพ ทั้งกลวงขวางกั้น โดยประการฉะนี้ บรรดาผู้นับถือศาสนาต่างๆกันในประเทศไทย จึงมี ชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกมานานนับศตวรรษ . . .

ศาสนาพุทธซึ่งมีรากฐานฝังลึกในวิถีชีวิตของคนไทยมาแต่โบราณ และเป็นศาสนาที่เกี่ยวข้อง ของกับคนไทยมาช้านาน จึงเป็นศาสนาที่ถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติของไทย ถึงเหตุผลดังกล่าว ข้างบน

ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

พระ ราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับความสำคัญของพระพุทธศาสนา ความตอนหนึ่งว่า²

พระพุทธศาสนาซึ่งทางคำเป็นชีวิตที่ปราศจากโทษ ช่วยให้เกิดความเจริญรุ่มเย็นได้อย่าง แท้จริง เพราะมีคำสั่งสอนที่มีลักษณะพิเศษประ เสริฐในประการที่อาศัยเหตุผลอันถูกต้อง แห่งทรงทุมความเป็นจริงเป็นพื้นฐานและแสดงคำอธิบายที่ครบถ้วนชัดเจนอันบุคคลสามารถ ไขปัญญาใคร่ครวญและหยิบยกขึ้นปฏิบัติ เพื่อความสุขความเจริญ และความบริสุทธิ์ใ ก่ ความความสูงมูรตและอัยยาศรัยของคน จึงเป็นศาสนาที่เข้ากับหลักวิทยาศาสตร์และเป็น ประโยชน์ใดแท้จริงแก่ทุกคนที่จะพอใจหันเข้ามาศึกษาเลือกสรรหัวข้อธรรมที่เหมาะสมไป ปฏิบัติ . . .

¹พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ในโอกาสที่เอกอัครราชทูต แห่งวาติกันเข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรสาสน์ครากัง ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในวันพฤหัสบดีที่ 16 ตุลาคม 2512.

²พระราชดำรัสในการเปิดประชุมใหญ่ของสมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร ครั้งที่ 23 ณ วิทยาลัยครูจันทบุรี อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ในวันเสาร์ที่ 6 ธันวาคม 2513.

สถาบันศาสนา เป็นสถาบันที่คู่กับประเทศไทยมาแต่โบราณ ศาสนาพุทธมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนไทยมาโดยตลอด ทำให้คนไทยรักสงบ ยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธองค์ "บรรพชนของชาติไทยมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง จนสามารถนำหลักธรรมเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในวิถีประจำวัน"¹ จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์จะเห็นว่าคนไทยคลุกคลีกับศาสนาและวิถีมาโดยตลอด การศึกษาก็เริ่มต้นจากวัดกับกัมมัฏฐาน มีพระเป็นผู้สั่งสอนอบรม เน้นหนักในด้านจริยธรรม พัฒนาจิตใจ ให้อ่านออกเขียนได้ เพื่อศึกษาธรรมทางศาสนาและแสวงหาความรู้ที่จะดำรงชีวิตอยู่ด้วยดีต่อไปได้²

กวยเหคุผลที่ว่า "ประชาชนชาวไทย เป็นชาติที่นับถือศาสนาพุทธ คนไทยประมาณร้อยละ 95.24 ของประชากรทั้งประเทศนับถือพระพุทธศาสนามากั้งแต่โบราณกาล"³ ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงเป็น "ศาสนาหลักของชาติไทย และมีบทบาททำให้สังคมไทยมีความมั่นคง จิตใจของคนในชาติจึงมีพระพุทธศาสนาช่วยสร้างความผูกพันให้เกิดความรักชาติ รักพระมหากษัตริย์ และรักแผ่นดิน"⁴

นอกจากนี้ ความสำคัญของศาสนาโดยเฉพาะพุทธศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่ได้นำเอาหลักธรรมและคำสอนมาใช้ในวิถีประจำวัน แทบจะตลอดชีวิตของบุคคลนั้น ศาสนาได้ช่วยชักเกลาจิตใจของคนในให้มีสติ มีความยังคิด มีความรอบคอบ ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ชอบโดยไม่ซัดทอดหลักศาสนา ซึ่งสมเด็จพระญาณสังวร ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "ศาสนาเป็นศีลธรรมในสังคมแต่ละประเภท ศาสนาทั้งหลายได้สั่งสอนให้บุคคลรู้สึกนึกชอบชั่วดี กระหนักใจหมาย บุญ คุณโทษ ละอายและเกรงกลัวที่จะกระทำการซึ่งในศาสนาถือว่าเป็นบาป ยิ่งไปกว่านั้น ศาสนาทุกศาสนายังสอนให้คนมีเมตตาธรรม"⁵

¹จำนงค์ ทองประเสริฐ, การประยุกต์ศาสนาและปรัชญาเพื่อการพัฒนาชีวิตและสังคมไทย, คำนำ.

²ทองเกื้อน พิศาลบุตร, ประวัติการศึกษาไทย, (ภาควิชาสารพัดศึกษา, คณะครูศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้าคำนำ.

³ชำเลือง วุฒิจันทร์, การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ, หน้า 16.

⁴ชำเลือง วุฒิจันทร์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

⁵สมเด็จพระญาณสังวร, พุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2526), หน้า 72.

สมบุญ สุขสาราญ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับพุทธศาสนาไว้ว่า "พุทธศาสนาเป็นเสมือนรากเหง้าแห่งความเป็นชาติ และเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชาติไทย ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม และการเมือง..."¹ ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันได้อย่างหนึ่งว่า พุทธศาสนามีความสำคัญต่อประเทศไทยเพียงใด พุทธศาสนาได้เกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของชาวพุทธตลอดมา โดยที่เป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่ง โดยเฉพาะ "...พุทธศาสนาเป็นสัญลักษณ์และพื้นฐานของความผูกพันของคนในชาติ และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติ ความเจริญรุ่งเรืองของชาติ...ความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติ"²

พระพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพล ต่อประชาชนชาวไทยมานานจึงมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชาวไทย ดังนี้

1. การไม่ถือชัณรรณะ พุทธศาสนาไม่ถือชัณรรณะ ไม่มีการกัณฑ์หมั้นเหยียดหยามหรือกีดกัน แก่ถืออันธบารวโสเภณีทางศีลธรรม
2. ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน นับเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมทางสังคม กล่าวคือ พระพุทธศาสนาให้แก่วเนกการเอาคนมาเป็นเทาส หรือการทารุณท้อชีวิต
3. พระพุทธศาสนาไม่มีความเมตตาการุณ ไม่เห็นแก่ความสุขส่วนตัวโดยการทำลายล้างชีวิตผู้อื่น เช่นให้เลิกประเพณีการบูชายัญ หรือการฆาตกรรมเพื่อนำมาทำบุญ โดยการสอนว่าบุญคือการชำระล้างจิตใจให้สะอาด ไม่ใช่เพิ่มความชั่วชั้นในจิตใจโดยการทำร้ายผู้อื่น ถ้าอยากได้บุญกุศลก็ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือช่วยเหลือคนให้เป็นประโยชน์แก่สาธาณะ
4. พระพุทธศาสนาให้เชื่อในกรรมลิขิต เป็นการสอนให้คนรู้จักพึ่งตนเองไม่โทษแค้นคนหวังหรือหลงเชื่อพระพรหมว่าเป็นลิขิตชีวิตของตน แล้วปล่อยให้ชีวิตเดินไปโดยไม่รู้จักหมายปลายทางจากความมาปะหากเพียรพยายาม
5. พระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อในเหตุผล แทนที่จะหลงเชื่อในโชคกลาง ดังเช่นคำสอนที่ว่า "หากดีก็ให้ ทำชั่วก็ให้ชั่ว"

¹สมบุญ. สุขสาราญ, พุทธศาสนา พระสงฆ์ และวิถีชีวิตสังคมไทย, หน้า 1.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

6. ให้หลักในเรื่องการกินอยู่ อันเป็นวัณธรรมที่สำคัญในชีวิตประจำวันของคน ซึ่งในหลักเรื่องนี้ได้มีบัญญัติอยู่ในพระวินัยของพระสงฆ์

7. ให้หลักในเรื่องการนุ่งห่ม เช่นต้องนุ่งห่มอย่างเรียบร้อยเมื่อปรากฏตัวในที่ชุมนุมชน

8. ให้หลักในเรื่องการรักษาสาธารณสุขที่ไม่ให้สกปรก ชำรุดและเสียหาย

9. ให้หลักในการขอว้อย่างเหมาะสม ป้องกันการชู้กริ หรือการก่อความรำคาญให้

แกผู้อื่น

10. ให้รู้จักคุณสมบัติของผู้ดี คือผู้มีวัณธรรมทางจรรยาบรรณ เช่น ไม่แสดงอาการ ทั้งกาย วาจา และใจในทางพหุขกาย ให้รู้จักสุภาพเรียบร้อย

11. ให้รู้จักรักษาเกียรติ เช่น สอนไม่ให้พระภิกษุแสดงธรรมแก่คนที่ไม่แสดงอาการไม่ตั้งงาม หรือชกความเคารพ¹

นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังสอนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมที่ถึงงามต่างๆ เช่นให้รู้จักความกตัญญู กตเวที ให้รู้จักสุภาพอ่อนโยน อ่อนน้อมถ่อมตน ให้เป็นผู้มีสัมมาคารวะ ปฏิบัติในขอบเขต รู้จักที่ต่ำที่สูง เป็นต้น จึงมีใ้กล่าว ศาสนามีส่วนเกี่ยวข้องกับวัณธรรม เพราะศีลและธรรมได้นำมายึดถือปฏิบัติทาง วัณธรรมเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้จารีตประเพณี พิธีวช โขนจูก วันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น พุทธศาสนิกชนก็ได้ ยึดถือมาโดยตลอด และประการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือยังคงเป็นที่ให้การศึกษา ปลูกฝังจริยธรรม ให้เป็นคณา พุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อชาวไทยมาโดยตลอด ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของชาวพุทธทุกคน ที่จะร่วมมือกันส่งเสริมและทำนุบำรุงพุทธศาสนาไว้ให้คงอยู่ตลอดไปด้วยการยึดมั่นในหลักคำสอนของ ศาสนา

คุณค่าของศาสนาพุทธ

ก. ความดีเด่นของพุทธศาสนา

1. เป็นคำสอนที่มีเหตุผล คือสอนความจริงที่พิสูจน์ได้ตามหลักเหตุผล เป็นวิทยาศาสตร์ ไม่ให้เรื่องมงาย

¹ บุปผา ทุมมานนท์, ประวัติศาสตร์ไทย, หน้า 99 - 100.

2. เป็นคำสอนที่เป็นหลักประชาธิปไตย คือ สอนใหม่
  - ก. เสรีภาพ โคแก่ไม่บังคับให้เชื่อ ให้เสรีภาพในการปกครอง
  - ข. สมภาพ ไม่ถือชั้นวรรณะ ถือความประพฤติปฏิบัติเป็นสำคัญ ถือหลักการสำคัญกว่าเหตุผล
  - ค. ภราดรภาพ คือสอนใหม่เมตตา เคารพนับถือ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสามัคคี
3. สอนหลักเมตตาเป็นสากล คือสอนใหม่เมตตาต่อกันทุกชาติ ศาสนา ทอสีทวทุกชนิตทุกประเภท ไม่จำกัดขอบเขต
4. เป็นศาสนาแห่งสันติ คือสอนให้อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข มีจิตใจกว้างขวาง ไม่กตขิมเหงกัน กวญเหตุความเชื่อต้อทงกัน และมีประวัติอัมวิสุทธิ ไม่เบื้อนเลื้อท
5. สอนให้พึ่งตนเอง คือสอนว่า ผลสำเร้ทที่คนเรำทงการนั้น จะเกิดขึ้นได้ทวยการลงมือกระทำทวยตนเองเท่านั้น ไม่ใช่ทวยการอ้อนอวแขวงสรวง หรือรอคอยโชคชะตา
6. ขอมวิญญ์ถือความสามารถของมนุษย์ คือถืออวมุญญ์สำมารถทำทนีไปเรเสริฐบริสุทธิยงก่าเทวทอและพรหม หรือจะททำให้เป็นพระพุทธรเจ้าก็ได้ ไม่มีการผูกชากทำแห่ง
7. สอนทงสายกลาง คือสอนให้ปฏิบัติทอริยมรรค หรือเรียกอีกอย่งหนึ่งว่า ทงสายกลาง หรือทำอะไรก็ให้อยู่ในอวมทอท ไม่ทงจนเกินไปและไม่ทยอนจนเกินไป เรำจะเห็นได้วำ ถ้าไม่มีอวมทอทแล้วจะทให้ผลของกรกระทำนั้น มีผลไม่สมบุรณทอที่ทงการยงไปก่า ถ้าทงงานทวยอวมทงเครียจนเกินไปก็จะททำให้ได้ริบอวมล่ำวาก บำท้อาจเป็นอันทรยออชีวก็ก็เป็นได้
8. มีคำสอนอตุกระคัม คือมีทงคำสอนเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน และเพื่อประโยชน์ในอนาคต
  - ก. ประโยชน์ในปัจจุบันหรือประโยชน์ในชาคันนี้โดยมีอ้อทงหลักธรรมวำ ทิฐฐัมมิกัทอะประโยชน์

ข. ประโยชน์ในอนาคต หรือประโยชน์ในชาติหน้า โดยมีชื่อทางหลักธรรมว่า
สัมปรายิกณะประโยชน์

ค. ประโยชน์อย่างยิ่ง คือพระนิพพาน หรือเรียกชื่อทางหลักธรรมว่า
ปรนิตตะประโยชน์

ข. การบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา

ศาสนาทุกศาสนาจะมีตั้งอยู่ได้นานจะคงมีการบำรุงและส่งเสริมให้ถูกต้อง สำหรับพระ
พุทธศาสนามีหลักในการส่งเสริมและบำรุงดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและเล่าเรียนให้เข้าใจคำสอนโดยถูกต้อง
2. ปฏิบัติตามคำสอน คือประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปตามหลักธรรมที่ได้ศึกษามาอย่างถูกต้อง
แล้วนั้น เมื่อได้ศึกษามาอย่างถูกต้องแล้วก็ปฏิบัติให้ประพฤติกฎปฏิบัติที่ถูกต้อง
ด้วย เราจะเห็นอยู่เสมอว่าความซัดแย้งกันอยู่เสมอเกี่ยวกับหลักธรรมและการ
ปฏิบัติ เพราะเหตุคือ การศึกษาหลักธรรมนั้นๆยังไม่เข้าใจถูกต้องตามความเป็นจริง
3. ช่วยกันเผยแพร่คำสอนให้เป็นประโยชน์กว้างขวาง นอกจากตัวเองจะได้ศึกษาและ
ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องแล้วนั้น ยังไม่เป็นการเพียงพอในการที่จะทำให้ศาสนาเจริญ
ก้าวหน้าได้ เพราะฉะนั้น จะต้องนำคำสอนและวิธีการปฏิบัติที่ผลของการปฏิบัติ
ตามธรรมะ เผยแพร่ให้คนอื่นได้ทราบและนำไปประพฤติปฏิบัติด้วย
4. ส่งเสริมช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่พุทธศาสนิกชนด้วยกัน
5. ปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นพุทธบริษัทให้ถูกต้อง
6. ส่งเสริมกิจการศาสนาที่เป็นประโยชน์
7. กำจัดบุคคลและกิจการที่บ่อนทำลายและเป็นภัยต่อพระพุทธศาสนา¹

¹กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการศึกษาธรรมสำหรับเยาวชน, (กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์การศาสนา, 2525), หน้า 1-5.

หลักคำสอนของศาสนาพุทธ¹

พระพุทธศาสนามีสิ่งสำคัญที่เป็นหลักใหญ่ เรียกว่า "พระรัตนตรัย" แปลว่า แก้ว หรือ สิ่งล้ำค่า 3 ประการ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์"

พระพุทธ หรือ พระพุทธเจ้า ไถ่แกมผู้ตรัสรู้ หรือรู้อย่างแจ่มแจ้งซึ่งความจริงอันทำให้พ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อนแห่งปวง แล้วสั่งสอนประชาชนใหญ่ และปฏิบัติไถ่ผลอย่างทีทรงรู้ และปฏิบัติมาแล้ว

พระธรรม ไถ่แกม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หรือทิวความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ แล้วนำมาสั่งสอน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่เจาะท่องเล่าเรียนศึกษา เรียกว่า ปฏิยัทธิธรรม ไถ่แกมพระไตรปิฎก ส่วนที่ท่องประพฤติปฏิบัติ เรียกว่า ปฏิยัทธิธรรม ไถ่แกม ศีล สมาธิ และปัญญา ส่วนที่เป็นผลของประพฤติปฏิบัติ เรียกว่า ปฏิยัทธิธรรม ไถ่แกม มรรค ผล และนิพพาน

พระสงฆ์ หมายถึง หมู่แห่งพระสาวกปฏิบัติ ปฏิยัทธิธรรม ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ออกบวชตามแบบอย่างของพระองค์ เป็นผู้ดำรงพระศาสนาให้ยั่งยืนสืบมาจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์แบ่ง ออกเป็น 2 ประเภท คือ พระสมณคัสสงฆ์ ไถ่แกมท่านที่ออกบวชตามพระธรรมวินัย กับ พระอริยสงฆ์ ไถ่แกม ท่านผู้ไถ่บรรลุผลแห่งการปฏิบัติ เป็นอริยบุคคล ไม่จำกัดว่าจะเป็่นหญิงหรือชาย อายุน้อยหรือ อายุมาก ออกบวชหรือมิไถ่ออกบวช กล่าวให้เข้าใจง่าย พระสมณคัสสงฆ์ คือ พระสงฆ์บวชตามระเบียบ พิธีกรรมในพระธรรมวินัย พระอริยสงฆ์ คือ พระสงฆ์โดยคุณสมบัติ หรือคุณธรรม

หลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ไถ่แกม

1. หลักทั่วไป คือ เว้นความชั่ว ประพฤติความดี ชำระจิตใจให้สะอาด
2. หลักเรื่องกรรมคุณครองโลก (โลกบาล) คือ ความละอายทศมาป หรือ ความชั่ว (หิริ) ความเกรงกลัวทศมาป หรือความชั่ว (โอทตัปปะ)

¹คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือเกี่ยวกับประเทศไทยสำหรับเยาวชน, สำนักงาน เอกอัครราชทูต, สำนักนายกรัฐมนตรียุ, เมืองไทยของเรา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทวิคเตอร์รี เพาเวอร์พอยท์ จำกัด, 2527), หน้า 134 - 137.

หลักธรรมข้อนี้สูงกว่าการคุ้มครองท้องถิ่นที่เรียกว่า เทพบาล สูงกว่าการคุ้มครองประเทศ หรือรัฐที่เรียกว่า รัฐบาล แต่ขยายไปถึงการคุ้มครองโลก จึงเรียกว่า โลกบาล

3. หลักการศึกษา 3 ชั้น ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติด้วย คือ ความประพฤติเรียบร้อยทั้งงาน(ศีล) การทำจิตใจให้สงบ(สมาธิ) ความรู้อย่างแท้จริง(ปัญญา)

4. หลักความสำเร็จผล (อิทธิบาท) 4 ประการ คือ พอใจ(ฉันทะ) ขยันหมั่นเพียร (วิริยะ) เอาใจใส่ฝึกฝน ไหวางธุระ (จักษะ) พิจารณาไตร่ตรอง (วิมังสา)

5. หลักความเพียรชอบ (สัมมัปปธาน) 4 ประการ คือ เพียรระวังมิให้ความชั่วเกิดขึ้น เพียรละความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่

6. หลักการสงเคราะห์ (สังคหวัตถุ) 4 ประการ คือ การเชื้อเชิญให้ไป (ทาน) การพูดอ่อนหวาน ไพเราะ (ปิยวาจา) การบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน (อัตถจริยา) การวางตนให้เข้ากันได้กับผู้อื่นการสงเคราะห์ ไหวางตนสูงเกินไป(สมานัตตคา)

หลักการสงเคราะห์ทั้ง 4 ข้อนี้ ไซ้ไซ้ทั้งแก่เอกชน และแก่ชุมชน เพียงเท่านี้หลักการนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนมากกว่า 2500 ปีแล้ว

7. หลักการเพ็ญบรรลุประโยชน์ปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตตะ) หรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และสังคม 4 ประการ คือ ขยันหมั่นเพียร รู้จักรักษา หรือเก็บออม คนเพื่อแม่ที่งาน รู้จักใช้จ่ายพอเหมาะสมควร

8. หลักการเพ็ญบรรลุประโยชน์อนาคต (สัมปรายิกัตตะ) หรือประโยชน์ฝ่ายหน้า 4 ประการ คือ เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ คือ เชื่ออย่างมีปัญญากำกับไม่มงมง่าย (ศรัทธา) ความประพฤติเรียบร้อยทั้งงาน (ศีล) เสียสละ เอื้อเฟื้อ ใฝ่ฝัน (จาคะ) รู้เหตุของความเสื่อม ความเจริญ (ปัญญา)

9. หลักการเพ็ญบรรลุประโยชน์อย่างยิ่ง (ประมัตต) 4 ประการ คือ จะเรียกว่า อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นการว่าด้วยทุกข์ ความเกิดร้อนโดยเด็กชาดกได้ ทุกข์ ไถ่แก้ ความเกิด ความแก่ ความตาย ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ เหตุให้เกิดทุกข์ ไถ่แก้ความทะยานอยากหรือกัณหา ความกับทุกข์ ไถ่แก้ ความกับความทะยานอยากได้

ข้อปฏิบัติให้ถึงความกับทุกข์ ไถ่แก้ ทางสายกลาง มีองค์ประกอบ 8 อย่าง ซึ่งอาจย่อลงเหลือ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ และ ปัญญา

13. หลักอุคคมนตรีอันสูงส่ง

จุดหมายปลายทางอันสูงส่งของพระพุทธศาสนา เรียกว่า "นิพพาน" แปลว่า ค้ำยันต์ คือ เอาความว่า ค้ำยันต์ทุกข์ ความเคียดแค้นที่บังเกิดโดยสิ้นเชิง การที่ท่านใช้คำว่า "ค้ำ" นั้น เพื่อจะเปรียบเทียบกับการค้ำเตียง เตียงที่จะค้ำนั้น มี 2 ประเภท คือ เตียงกิเลส ได้แก่ มลทินในจิตใจ มีความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นรากเหง้าอันสำคัญประการหนึ่ง แลเตียงทุกข์ ได้แก่ ความเกิด ความแก่ ความตาย ความเศร้าโศก ความคร่ำครวญ ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ และความคับแค้นใจ เป็นต้น อีกประเภทหนึ่ง พุทฺธิจิตที่เกิดขึ้นในโลก ไม่ว่าจะรู้จักนิพพานหรือไม่ต่างก็ ล่องการค้ำความทุกข์ ความเคียดแค้นด้วยกัณฑ์ทั้งสิ้น ไม่มีชีวิตใดเลยที่ล่องการความทุกข์ ความเคียดแค้นให้คงอยู่ ฉะนั้นนิพพานจึงเป็นจุดหมายปลายทางที่ชีวิตทุกชีวิตต้องการ การจะบรรลุนิพพานได้ก็ ต้องอาศัยข้อปฏิบัติในถึงความค้ำทุกข์ที่เรียกว่า อริยมรรค หรือหนทางอันประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 อย่าง ซึ่งย่อให้สั้นเหลือเพียง 3 คือ ศีล การรักษาพฤติกรรมทางกาย วาจาให้เรียบร้อย สมาธิ การทำจิตใจให้ตั้งมั่น และปัญญา การรู้ความจริงด้วยการมีหลักอบรมให้เกิดปัญญา ตามที่กล่าวมาแล้ว ในข้อ 3 หลักการศึกษาศาสตร์ 3 ซึ่งทั้งถือเป็นหลักปฏิบัติด้วย

ประวัติความเป็นมาของการเมื่อดิฉันศึกษาพระธรรมของกษัตริย์ไทย

จางงัก ทองประเสริฐ ได้สรุปแนวความเชื่อของประชาชนชาวไทย ตามหลักฐานทางสังคมวิทยาและประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้¹

คติเกี่ยวกับประชาชนทั่วไปที่คงมีสืบมาแต่ก่อนเช่นเดียวกับประชาชนอื่นต่าง ๆ ของโลก ในสมัยโบราณ จนกระทั่งประมาณ พ.ศ. 300 เศษ เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งสมณทูต มีพระโสณเถระและพระอุทฺทระเถระ เป็นหัวหน้ามาประกาศพระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิ ประชาชนในแถบนี้ คงได้รับเมื่อดิฉันพระพุทฺธศาสนาลูกเกล้ากับการเมื่อดิฉันมีสร้างเทวค้ำบ้างแล้ว เมื่อไทยเราได้ไต่พลพจากทางใต้ของจีนเข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นภาคเหนือของไทยก็จะได้นำคำสอนในพระพุทธศาสนาแบบมหายานเข้ามาบ้างไม่มากนัก

¹จางงัก ทองประเสริฐ, "การประยุกต์ศาสนาและปรัชญาเพื่อการพัฒนาชีวิตและสังคมไทย" วารสารพุทธจักร, (ปีที่ 37, ฉบับที่ 8, สิงหาคม 2528), หน้า 21-29.

เมื่ออาณาจักรมอญและเจียนละส่วนมากนับถือศาสนาพราหมณ์เข้ามาเผยแพร่ด้วย เพราะกษัตริย์แห่งอาณาจักรมอญและเจียนละส่วนมากนับถือศาสนาพราหมณ์คล้ายไศวะ (นับถือพระศิวะหรือพระอิศวร) แลก็นับถือนิกายไวษณพ (นับถือพระวิษณุหรือพระนารายณ์) กับอยู่บ้าง จึงทำให้เกิดความเชื่อถือของประชาชนในแถบนี้เคล้าปะปนกันไปหมด ทั้งนับถือผี นับถือพุทธ และนับถือพราหมณ์ ต่อมาทางภาคใต้ก็นับถือพระพุทธศาสนาแบบมหายานจากอาณาจักรศรีวิชัย ทางเหนือก็นับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทอย่างพุทธาม (พม่า) จนกระทั่งถึงสมัยของนราราชแห่งทรง เป็นพระมอญก็ได้ให้นับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทอย่างลังกามาจนทราบเท่าทุกวันนี้ แต่ความเชื่อถือในลัทธิประเพณีต่างๆแบบดั้งเดิมก็ยังมิปะปนอยู่มาก โดยเฉพาะหลักคำสอนและพิธีของของศาสนาพราหมณ์ได้เข้ามามีบทบาทในความเชื่อถือ และการปฏิบัติของชาวพุทธทั่วไป จนแทบจะแยกกันไม่ออกว่าอย่างไรเป็นพราหมณ์ อย่างไม่เป็นพุทธ หรืออย่างไรเป็นเรื่องไสยศาสตร์

พอขุนรามคำแหงมหาราชทรงกระทำมาถึงอันตรวยที่จะเกิดจากความเชื่อถือลัทธิศาสนาต่างกั้น อันจะเป็นเหตุบ่อนทำลายความสามัคคีและความมั่นคงในชาติ พระองค์จึงทรงปรับปรุงพระพุทธศาสนาใหม่ โดยอาราธนาพระสงฆ์ลังกาขึ้นไปเป็นหลักเป็นประธานของคณะสงฆ์ และช่วยกันทำงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง วันอันมีสรวณะหรือวันพระ พระองค์ก็ทรงอาราธนาพระเถระผู้ใหญ่ทั้งหลายไปแสดงพระธรรมเทศนาโปรดประชาชน แก่วันธรรมคาถาพระองค์ทรงเทศนาโปรดด้วยพระองค์เอง

ในเมื่อพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำของประเทศทรงไม่พระทัยในพระศาสนา ถึงขนาดเทศน์สั่งสอนประชาชนได้เองเช่นนั้น ก็ยอมเป็นเหตุทำให้ราชการและประชาชนหันมาสนใจในพระพุทธศาสนามากขึ้น พระมหากษัตริย์ราชาลไท ก็ทรงเชื่อวางใจในเรื่องพระไตรปิฎก อรรถกถาและฎีกาโยชนาเป็นอย่างดีจึงทรงสามารถประมวลคำสอนที่สำคัญมาไว้ในหนังสือ "เขมรภูมิถา" หรือ "ไตรภูมิพระร่วง" ได้โดยมีประสิทธิภาพ แลคงได้เห็นพระปรีชาสามารถของพระองค์เป็นอย่างดี

การที่ผู้นำของประเทศทรงมีความสนใจในพระพุทธศาสนา และทรงมีความรอบรู้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งนี้เองยอมเป็นเหตุจูงใจให้ประชาชนหันมาสนใจพระพุทธศาสนามากขึ้น

ต่อมา เมื่อถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ฐานะของพระพุทธศาสนาก็ยังคงมีบทบาทสูงส่งเช่นเดิม เพียงแต่ความศาสนาพราหมณ์เข้ามามีบทบาทมากขึ้น แลก็เฉพาะในราชสำนักเท่านั้น โดยศาสนาพราหมณ์พยายามยกฐานะของพระมหากษัตริย์จากการเป็น "พ่อเมือง" ขึ้นเป็น "สมมติเทพ" เช่นเดียวกับในอินเดีย จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งถือว่ากษัตริย์ทรงเป็น "อรุณของฟ้า" ทรงมีอำนาจเหนือฟ้าและดิน

ตลอดชีวิตของประชาชน เราจึงถือว่า กษัตริย์เป็น "เจ้าฟ้า" "เจ้าแผ่นดิน" และ "เจ้าชีวิต" ทรงมีอำนาจแบบ "ลอมบูรนาญาสิทธิราชย์" แต่ศาลนาพรหมโลกได้มีการกระทำใดๆที่จะ เป็นการ ทำร้าย หรือ เป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธศาสนา เพราะพรหมตนเองก็ยึดถือพระพุทธศาสนา ถือศีลรังเทสน์ เช่นเดียวกับพุทธศาสนิกชนทั่วไป

ความเจริญก้าวหน้าทางพระพุทธศาสนาในสมัยกรุงธนบุรี แม้จะมีระยะเวลาเพียง 15 ปี แต่พระองค์ก็ได้เอาพระทัยใส่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น การรวบรวมพระไตรปิฎก การจัดระเบียบ สังฆมณฑล การบูรณะและปฏิสังขรณ์วัด พระองค์เองทรงเอาพระทัยใส่ในการฝึกปณิบัติสมาธิกรรมฐาน มาก 1

ในสมัยราชวงศ์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรง มีพระราชปณิธานว่า

"ถึงใจจะอุปถัมภ์มาก ขอยกพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบขัณฑ์มา รักษาประชาชนแลมนตรี"²

แม้ว่าในยุคสมัยของรัชกาลที่ 1 จะเต็มไปด้วยศึกสงครามและการทำนุบำรุงบ้านเมืองในทุกๆ ด้าน ทรงพยายามสร้างเวียง วัง วัด "ทรงสร้างวัดที่เป็นหลักของพระนคร คือ วัดพระศรีรัตนศาสดารามในพระบรมมหาราชวัง วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ และวัดพระเชตุพน"³ แม้พระองค์ได้สร้างขวัญ และกำลังใจให้กับประชาชนอย่างมาก

การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้นมี พระราชกรณียกิจที่สำคัญ 3 ประการ คือ 4

¹บุษยา คุ้มมานต์, ประวัติศาสตร์ไทย, หน้า 92.

²สมาคมนักเรียนเก่ามหาวชิราวุธในพระบรมราชูปถัมภ์, พระเกียรติคุณพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชวงศ์จักรีในรอบ 100 ปี, (กรุงเทพมหานคร : หจก.เกษมสุวรรณ, 2525), หน้า 50.

³สำนักงานเลขาธิการ เอกอัครราชทูต, สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, สำนักนายกรัฐมนตรี, พระราชกรณียกิจและการพระนุบำรุงรัตนโกสินทร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2527), หน้า 2.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6 - 10.

1. สร้างวัดและพุทธเจดีย์
2. สร้างพระไตรปิฎก
3. การอุปถัมภ์การศึกษาพระปริยัติธรรม

แม้ว่าในรัชกาลนี้จะไม่มีการสร้างวัดสำคัญขึ้นใหม่ แต่ก็มีการบูรณะวัดที่สำคัญ เช่น วัดสุทัศน์เทพวราราม วัดอรุณราชวราราม วัดโมลีโลกยาราม เป็นต้น นอกจากนี้พระองค์ยังได้แต่งพระปริชาฎาและปีพระหัตถ์ไว้ให้เป็นอมตสมบัติของชาติ คืองานประติมากรรมพระวิหารวัดสุทัศน์เทพวราราม ที่ทรงแกะสลักอย่างวิจิตรบรรจงอย่างหาผู้เสมอเหมือนมิได้ พระองค์ได้ทรงอนุเคราะห์เพิ่มพูนกำลังศรัทธาของพระบรมวงศานุวงศ์ทรงสร้างวัดถวายเป็นพระราชกุศล เช่น วัดราชโอรสาราม ธนบุรี ของกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ พระราชโอรส วัดทรงธรรม นครเขื่อนขันธ์ ของสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ เป็นต้น

ในการบำเพ็ญพระราชกุศลสร้างพุทธเจดีย์นั้น พระองค์ทรงสร้างธาตุเจดีย์ คือ พระปรางวัดอรุณราชวราราม บริโศภเจดีย์ โดยโปรดเกล้าฯ ให้หน้าคนพระศรีมหาโพธิ์ที่พระสมณทูตไทยได้รับมาจากประเทศศรีลังกา เมื่อ พ.ศ. 2357 ไปปลูกไว้ที่วัดมหาธาตุ วัดสระเกศ และวัดสุทัศน์เทพวราราม พระธรรมเจดีย์ คือทรงสร้างพระไตรปิฎก และอุทเทสิกเจดีย์ อันได้แก่การสร้างสิ่งหนึ่งหมายถึงให้เป็นสิ่งแทนองค์พระพุทธเจ้า เช่น พระแท่น พระพุทธบาท และพระพุทธรูป เป็นต้น

การสร้างพระไตรปิฎกนั้น พระองค์ได้ทรงสืบสนองพระราชนิเวศกิจของรัชกาลที่ 1 และสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ที่ได้โปรดให้ประชุมสงฆ์ทรงพระปริยัติธรรมทำสังคายนาพระไตรปิฎกมาแล้ว เมื่อ พ.ศ. 2331 และเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2332 ซึ่งได้โปรดให้คัดจำลองขึ้นไว้เป็นฉบับหลวง เรียกว่า พระไตรปิฎกฉบับทองใหญ่ เก็บไว้ที่หอมนต์เขยรธรรม ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ต่อมาโปรดให้สร้างขึ้นอีก 2 ฉบับ คือ ฉบับรองทรง และ ฉบับสมุดทองหรือทองชุบ ในรัชกาลที่ 2 โปรดให้ตรวจหนังสือพระไตรปิฎกฉบับต่างๆ ในหอมนต์เขยรธรรม ซึ่งเรียกกันว่า หอหลวงนั้นปรากฏว่าพระไตรปิฎกขาดบัญชีไปมากบางน้อยบาง จึงโปรดให้สร้างพระไตรปิฎกที่ขาดหายไปนั้นจนครบบริบูรณ์ เรียกว่า พระไตรปิฎกฉบับรศนำแดง

การอุปถัมภ์การศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น โปรดให้ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาและการสอบไล่พระปริยัติธรรมเสียใหม่โดยกำหนดให้ใช้คัมภีร์สำคัญๆ ในทางพุทธศาสนาเป็นหลักในการเรียนการสอน และทรงปรับปรุงผลของการสอบไล่ขึ้นใหม่ให้มาเรียน 3 ประโยคจนถึง 9 ประโยค ดังเช่นที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ แตกต่างจากปัจจุบันใช้คำว่า เปரியุ แทน ขาเรียน

ในรัชสมัยรัชกาลที่ 3 นั้น พระองค์ทรงมีพระราชกรณียกิจในพระพุทธศาสนามาก พระองค์ทรงสร้างวัดมากมาย เช่น วัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครสวรรค์ วัดเทพศิรินทราวาส วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ซึ่งเป็นอารามหลวงที่ทรงสร้างขึ้นใหม่ ส่วนการบูรณะวัดต่างๆ 17 วัด คือ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดราชโอรสาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดอรุณราชวราราม วัดมหาธาตุ วัดสระเกศ เป็นต้น พระองค์ทรงสละพระราชทรัพย์เป็นอันมากในการทำนุบำรุงวัด และยังทรงสร้างพระพุทธรูปสำคัญ พระสถูปและพระปรางค์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าทั้งในพระนครและหัวเมืองสำคัญ ทรงสร้างพระธรรมเจดีย์อันใดแก่พระไตรปิฎกหลายฉบับ คือ ฉบับรดน้ำเอ็ก ฉบับรดน้ำโท ฉบับทองน้อย ฉบับชัชวย ฉบับอักษรรามัญ ฉบับเทพชุมนุม และฉบับลายกัมมะลอ ทรงสร้างพระอุเทสิกเจดีย์ คือ พระพุทธรูป พระพุทธรูปบาท และพระแทนใจเป็นอย่างมาก

ในเรื่องการบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น ได้โปรดให้อาจารย์บอกพระปริยัติธรรมทุกพระอารามหลวง ในพระบรมมหาราชวังก็โปรดให้สร้างแก่งขึ้นริมหอพระปริยัติบริ เวณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยเป็นที่บอกพระปริยัติธรรม กอมาโปรดให้ย้ายมาที่พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท หลักสูตรนี้ทรงให้เป็นไปตามเกมแต่การสอบใหม่ทุก 3 ปีเป็นประจำ¹

ในรัชกาลที่ 4 พระศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมา พระองค์ทรงเมตตาเป็นพระภิกษุ และทรงรอบรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก ทรงตั้งนิกายธรรมยุติกนิกายขึ้นในพระองค์ทรงบำรุงพระพุทธศาสนาบำเพ็ญพระราชกุศลเพิ่มเติมขึ้นจากธรรมเนียมเดิมหลายประการ นอกจากจะทรงสร้าง บูรณะปฏิสังขรณ์วัดและปูชนียสถาน ทรงสร้างและทรงจำลองพระพุทธรูป และทรงส่งสมเด็จไปลังกาแล้ว ยังทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงนำพระพุทธรูปเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระราชาธิราชต่างๆ ซึ่งแต่เดิมพระราชาธิราชทั้งหลายเหล่านั้นเป็นเรื่องพิชิตราชอาณาเขตเพียงอย่างเดียว อาทิเช่น พระบรมราชพิชิตราชธานี พระราชาพิชิตจรกพระนั่งคัมภีร์แรกนาขวัญ พระราชาพิชิตรัยัมปวาย พระราชาพิชิตไลกันต์ เป็นต้น ซึ่งสำคัญที่สุดที่ทรงบำรุงพระพุทธศาสนา คือการค้นคว้าประเพณีของพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในพระธรรมวินัย และเป็นผู้นำทางปัญญาในสังคมด้วยการ เป็นผู้อธิบายความหมายของหลักธรรมและชักจูงให้ชาวบ้านปฏิบัติตามหลักศีลธรรม

¹ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, สำนักนายกรัฐมนตรี, พระราชกรณียกิจกับการพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์, หน้า 13 - 15.

นอกจากนี้ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์พระบรมราชูปถัมภ์เมื่อแผ่ไปถึงศาสนาอื่นด้วย เช่น ทรงพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินริมแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณตอนใต้ของบางกอกคอกให้คหบดีคริสตเคียนไซ้เป็นที่สร้างโบสถ์ ทรงยกของพระสุวรรณนิทายมหายานอย่างเป็นทางการ และทรงสร้างวัดอุภัยราชบำรุงที่ศาลาคอนยี่ให้เป็นราชพัสดุ สิ่งหนึ่งที่มองข้ามไปไม่ได้คือทรงให้เสรีภาพในการถือศาสนาแก่ประชาชนทุกคน และทรงแนะนำให้ใช้เหตุผลในการเลือกถือศาสนา¹

ในรัชกาลที่ 5 นั้น พระองค์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่ทุกศาสนาในพระบรมโพธิสมภาร ในส่วนศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาตินั้นทรงให้ความสนพระราชหฤทัยในเรื่องของพระบรมวิชัย โปรดให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกโดยจัดพิมพ์ และเผยแพร่ขึ้นเป็นครั้งแรก โปรดให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ และทรงจัดให้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์พระอารามต่างๆเป็นจำนวนมาก²

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงพระราชนิพนธ์ในเทศนาเสือป่าในส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธว่า "เมืองเราเกือบจะเป็นเมืองเกี้ยวในโลกที่ได้มีบุคคลนับถือพระพุทธศาสนาและ เป็นเหล่าเกี้ยว เพราะฉะนั้นเป็นหน้าที่ของเราทั้งหลายที่จะช่วยกันทำนุบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาอย่าให้เสื่อมสูญไป"

และอีกตอนหนึ่ง ทรงมีพระราชดำรัสว่า "เราจะต้องรักษาความเป็นไทยของเราให้ยั่งยืน เราจะต้องรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงวัฒนาการอย่างที่เป็นมาแล้วหลายชั่วโคตรของเราทั้งหลาย"³

สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ทรงมีพระราชดำรัสว่า "ข้าพเจ้าถือว่าพระพุทธนวราชนิพิตร์ เป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัยอันเป็นที่เคารพสูงสุด และเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศไทย และของคนไทย"

¹กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, แนวพระราชดำริ ๕ รัชกาล, หน้า 61.

²เรื่องเกี้ยวกัน, หน้า 120.

³สถาบันนักเรียนกาญจนาภิเษกในพระบรมราชูปถัมภ์, พระเกียรติคุณพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชวงศ์จักรี ในรอบ 100 ปี, หน้า 50.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเลื่อมใสศรัทธา และทรงเอาพระราชนิพนธ์ไปในการ
ทำบุญบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง ในขณะที่เดียวกันได้พระราชทานพระราชนิพนธ์แก่ศาสนาอื่นๆ
ด้วย ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกโดยแท้จริงในค่านุพุทธศาสนา ไททรงประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการ
เพื่อส่งเสริมบำรุงพระศาสนา เช่น เสด็จพระราชดำเนินนำเพื่อพระราชนิพนธ์ในวันสำคัญทางศาสนา
อาทิ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เสด็จพระราชดำเนินถวายพระภิกษุสามเณรทั่วทุกแห่งในกรุงเทพฯ และ
ต่างจังหวัด นอกจากนี้ยังได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงร่วมในพิธีที่ประชาชนกราบบังคมทูลอัญเชิญ
เป็นประจำมิได้ขาด เช่น ผังลูกนิมิต มุกพิชชสีมา ยกช่อฟ้า วางศิลาฤกษ์พระอุโบสถ เททองหล่อพระ
ประธาน และหล่อเทียนพรรษา เป็นต้น พระราชกรณียกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเสด็จออกผนวช
เป็นพระภิกษุระหว่างวันที่ 22 ตุลาคม- 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 รวมเวลา 15 วัน แสด็จถึงพระ
ราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง¹

จากความรู้ที่กล่าวมาข้างต้นจะ เป็นการยืนยันได้ว่า บรรพชนของชาติมีความเลื่อมใสศรัทธา
อันแรงกล้าในพระพุทธศาสนา และได้ศึกษาถึงหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งแจ่มแจ้ง
จึงเป็นสิ่งยืนยันได้ว่า ศาสนานุพุทธเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญยิ่งต่อประเทศชาติของเรา หลักคำสอนล้วนเป็น
พื้นฐานในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธอันจะก่อให้เกิดความสงบสุข ความสามัคคี และความมั่นคงที่ชาว
พุทธใคร่รวมแรงรวมใจส่งเสริมให้พระพุทธศาสนาได้ยั่งยืนสืบไป สมดังพระบรมราโชวาทของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ความตอนหนึ่งว่า²

ธรรมะในพระพุทธศาสนามีความผดุงจกวิสุทธิต่อสมบุรุษวิบุรุษด้วยเหตุผล ซึ่งบุคคลจะสามารถ
จะศึกษาและปฏิบัติด้วยปัญญาความเพ่งพินิจ ให้เกิดประโยชน์ขั้นพื้นฐาน คือความเจริญ ความ
ผาสุกแก่ตนโดยแท้เพียง ทั้งแก่ประโยชน์ขั้นพื้นฐาน คือ การรู้จักทั่วไคเป็นปกติสุขจนถึงประโยชน์
ขั้นปรมาตม คือหลุดพ้นจากเครื่องเกาะเกี่ยวร้อยรัดทุกประการ ซอนเป็นลักษณะพิเศษในพระ
พุทธศาสนา ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนามีคุณค่าประเสริฐดุจ

สถานันศาสนาจึง เป็นสถานันหลักสถานันหนึ่งที่สำคัญยิ่งต่อประเทศชาติของเรา และประชาชน
ชาวไทย ที่จะต้องยึดมั่นในสิ่งที่ดี มีคุณค่าอันจะก่อให้เกิดความสุขสงบ มีความสามัคคี และเป็นที่พักทางใจ
ให้บุคคลต่างๆ ได้สำนึกในสิ่งที่ดีและยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนที่มุ่งให้เป็นคนดี ทำแก่ความดี ละเว้นความ
ชั่ว ชาวไทยจึงควรช่วยกันทำนุบำรุงพระศาสนาให้ดำรงรักษาไทยตลอดไป

¹ กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, แนวพระราชดำริ ใการรัชกาล, หน้า 311.

² พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน พระราชทานเพื่อเชิญ
ไปอ่านในการเปิดประชุมใหญ่ของสมาคมพระพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร ครั้งที่ 29 ในวันที่เสาร์ที่

สถาบันพระมหากษัตริย์

ประเทศไทยเรามีการปกครองโดยพระเจ้าแผ่นดินมานานนับเกือบพันปี เราภาคภูมิใจในพระมหากษัตริย์ของเราที่เกือบทุกพระองค์แสดงพระปรีชาสามารถ มีความเสียสละ มีความรักต่อไพร่ฟ้าประชาชนตลอดมา ทำให้ประชาชนอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข และวิถีจิตใจก็มั่นในองค์พระมหากษัตริย์ "เชื่อว่าพระองค์เป็นศูนย์รวมความศักดิ์สิทธิ์อย่างเรณูนคร เมื่อระลึกถึงชาติ ศาสนาแล้วก็จะคิดถึงพระมหากษัตริย์อันเป็นที่พึ่งทางใจ"¹ พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของประชาชนทั้งชาติ ประชาชนจะระลึกถึงองค์พระมหากษัตริย์ในฐานะ เป็นผู้นำชีวิต จากประวัติศาสตร์อันยาวนานทำให้ชาวไทยทุกคนทราบว่า เมื่อมีศัตรูมารุกรานประเทศชาติ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นจอมทัพนำทหารเข้าต่อสู้ในสนามรบเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินไว้ เมื่อยามสงบศึก ก็ทรงทะนุบำรุงส่งเสริมความเจริญให้กับไทยกับประเทศชาติ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเมืองขวัญของชาติ ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งความสามัคคี ทรงเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ ทรงเป็นแบบแผนแห่งวัฒนธรรมและเกียรติศักดิ์ของชาติ

ความหมายของ "พระมหากษัตริย์"

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ให้ความหมายคำว่า "พระมหากษัตริย์" หมายความว่า "นักรบผู้ยิ่งใหญ่" ทั้งนี้ เพราะคำว่า "มหา" แปลว่า "ยิ่งใหญ่" และ "กษัตริย์" แปลว่า "นักรบ"²

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำว่า "พระมหากษัตริย์" ก็คือ "พระเจ้าแผ่นดิน"³

ชานินทร์ กรัยวิเชียร ให้ความหมายว่า พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตยก็คือประมุขของประเทศซึ่งเป็นองค์พระผู้แทนของมวลชนในการใช้อำนาจอธิปไตยทางรัฐสภาและรัฐมนตรีและศาล ทรงมีพระราชอำนาจและพระราชภารกิจซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ⁴

¹ หองถนอ กลวยไม ๗ อัญญา, กรุงเทพฯ 2 ศกวรรษ, (กทม: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2524), หน้า 31.

² ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, สถาบันพระมหากษัตริย์, (พระนคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2508), หน้า 23.

³ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า 100.

⁴ ชานินทร์ กรัยวิเชียร, พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย, (กทม: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2519), หน้า 3.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อุภูรญาณมหาเถระ) สมเด็จพระสังฆราช ได้ให้ความหมายว่า

พระมหากษัตริย์ หมายถึง พระเจ้าแผ่นดิน ในปัจจุบันหมายถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นองค์พระประมุข ส่วนในอดีตมีความหมายมากมายหลายประการ คือหมายถึงเจ้านาย อื่นๆก็มี เช่น ฉกษัตริย์ กษัตริย์ทั้ง 6 ในมหาเวสสันดรชาดก, หมายถึง ผู้ป้องกันภัยหรือ หมายถึงชาติกันทรภ กัม, เช่น ที่เรียกในภาษาสันสกฤตว่า ภูษอริย, หมายถึง ชาติคู่สำคัญคือ เงิน ทอง นาก กัม เช่นที่เรียกว่า สองกษัตริย์สามกษัตริย์ ตามส่วนผลของการทำรูปพรหม ส่องหรือสามของโลกชาติคู่สำคัญนั้น, หมายถึง ผู้ที่ทรงอุบัติมาเป็นเชื้อสายกษัตริย์โดยแท้กัม เช่นที่เรียกว่ากษัตริย์ชาติ¹

สรุปได้ว่า พระมหากษัตริย์ในแง่ความหมายแล้ว ตามโบราณประเพณีของไทย พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นผู้นำราษฎรของพระองค์ พระองค์ทรงเป็นประจักษ์ "บิดา" ของราษฎร พระองค์ทรงพร้อมซึ่ง ความสามารถในการรบพุ่ง เป็นผู้นำอันจะก่อประโยชน์สุขแก่พวงชน ทรงมีศีล มีสัจจะ มีความเที่ยงธรรม มีเมตตา เป็นที่ศูนย์รวมทุกสิ่งทุกอย่างของประเทศ อันจะมีผลก่อความสงบสุขและร่มเย็น ของประชาชน

ในฐานะขององค์พระมหากษัตริย์ที่เปี่ยมล้นไปด้วยพระมหากรุณาธิคุณต่อประชาราษฎร์ พระองค์ จึงทรงมีพระราชภารกิจที่ทรงปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดความสุขของประชาชนทั่วไป ซึ่งชาวไทยทุกคนต่าง ก็สำนึกในพระบาทกรุณาธิคุณขององค์พระมหากษัตริย์ที่ไ้ทรงปกป้องชาติบ้านเมือง สร้างสรรความเจริญ นานาเฝ้าการ คนไทยจึงใคยอุรอกอย่างมีเอกราชอหิไปคยสืบมาจนทุกวันนี้ คนไทยจึงมีความจงรักภักดีเทิดทูน พระมหากษัตริย์เหนือสิ่งอื่นใดเสมอมา ถึงพระนิพนธ์ของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ ว่า

พระมหากษัตริย์
เป็นองค์รวมสามัคคีธรรม
เป็นองค์นำรักษาเอกราช
เป็นองค์นำชาติเกียรติไทย
เป็นองค์นำไทยไทยลุย²

¹สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อุภูรญาณมหาเถระ), "สดาบันกษัตริย์", คามรอยบาท พระพุทธเจ้าหลวง, (พระนคร: โรงพิมพ์ มิตรสยาม, 2514), หน้า 421.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 432.

คำศัพท์ที่ใช้เรียกแทนองค์พระมหากษัตริย์

คนไทยมีคำศัพท์ใช้แทนองค์พระมหากษัตริย์มาตั้งแต่โบราณกาล จนถึงปัจจุบันนี้หลายคำด้วยกัน เช่น พระเจ้าอยู่หัว พระเจ้าแผ่นดิน พระบรมราชา พระมหากษัตริย์ เจ้าชีวิต ในหลวง เป็นต้น ซึ่งแต่ละคำจะบ่งบอกถึงความรัก เทิดทูน และจงรักภักดีขององค์พระมหากษัตริย์ ตลอดจนบ่งบอกถึงภาระหน้าที่ของพระองค์ที่มีต่อประเทศชาติอย่างไร ดังเช่น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ให้คำอธิบายใน "ลักษณะไทย" ไว้ว่า¹

พระเจ้าอยู่หัว ศัพท์คำหนึ่งของคนไทยเรียกพระมหากษัตริย์คือ พระเจ้าอยู่หัว คำนี้สมัยกรุงศรีอยุธยาหรือชวา พระพุทธเจ้าอยู่หัว แท้จะไร้อย่างไรก็ตามศัพท์มีความหมายในทางที่องค์พระมหากษัตริย์เป็นพระผู้เป็นเจ้า เป็นที่เคารพสูงสุด เหมือนกับว่าประทับอยู่บนหัวของคนทุกคน

พระเจ้าแผ่นดิน ศัพท์ที่สองได้แก่คำว่า พระเจ้าแผ่นดิน คำนี้หมายความว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดินทั้งประเทศ พระมหากษัตริย์พระราชทานสิทธิให้ราษฎร เข้ามาท้าทายากินแผ่นดินของพระองค์ และสิทธิครอบครองโดยพระบรมราชานุญาตนั้นซื้อขายหรือโอนให้แก่กันได้ โฉนดอันเป็นเอกสารกรรมสิทธิ์ที่ดินในสมัยก่อนนั้นข้อความตามนั้น แม้ในปัจจุบันเมื่อทางราชการต้องการบังคับซื้อที่ดินจากเอกชนไป ใ้การสาธารณประโยชน์ในราคาทางราชการเป็นผู้กำหนด ก็ยังเรียกการบังคับซื้อว่า "เวนคืน" ซึ่งก็ยังผูกพันอยู่กับความเป็นเจ้าของที่ดินดั้งเดิมของพระมหากษัตริย์ เมื่อทางราชการของพระองค์ต้องการเอาที่ดินใดไปใช้จึงเรียกว่าเวนคืนสู่เจ้าของดั้งเดิม ถ้าที่ดินนั้นได้เป็นของพระมหากษัตริย์แต่ดั้งเดิมแล้ว คำว่า "คืน" ในศัพท์ว่าเวนคืนก็ไร้ความหมาย

เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดินหรือพระเจ้าแผ่นดินแล้ว ก็ถือกันต่อไปว่า พระเจ้าแผ่นดินจะทรงมีพระราชภาระในความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินด้วย หากเกิดภัยพิบัติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง ทำการกสิกรรมไม่ได้ผลบริบูรณ์ก็เป็นพระ ราชภาระที่จะทรงคอยป้องกันแก้ไข เพื่อให้แผ่นดินอุดมสมบูรณ์อยู่เป็นนิจ

พระบรมราชา ศัพท์คำนี้แม้จะไม่แพร่หลายติดปากคนทั่วไปนัก แต่ก็เป็นคำศัพท์ที่ค้นพบเห็นอยู่ในหนังสือเก่า ๆ หรืออยู่ในสร้อยพระนามอยู่เสมอ ศัพท์นี้หมายความว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้รักษารัฐธรรมและปฏิบัติธรรมด้วยการอยู่ในศีลธรรมให้เห็นประจักษ์เป็นตัวอย่างแก่คนอื่น และทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทั้งปวงในฐานะ เป็นองค์อุปถัมภ์แห่งศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

¹ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "สถาบันพระมหากษัตริย์", ลักษณะไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2525), หน้า 39 - 40.

ศาสนาพุทธ ยิ่งกว่านี้ยังมีทรงเป็นคนเคาแห่งความยุติธรรม คือ เป็นอำนาจตระลาการอันสูงสุด ในการตัดสินคดีความ ทรงเป็นผู้ชี้ขาดในปัญหากฎหมายที่เกิดขึ้น กฎหมายไทยก็ถือว่า ศักดิ์สิทธิ์ ไ้มาจากขอบจักรวาลผู้ใดจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงมิได้นั้น เรียกว่า บทพระอัยการ แต่บทพระอัยการ นั้นเป็นกฎหมายโบราณหนักหนา ไ้ลออกคักท้อ ๆ ก็มาจางแห่งสืบสันไมแน่ชัด ไม่ตรงกันหรือ ไม่รับกัน และมีศัพท์และข้อความที่เข้าใจยาก ในกรณีที่เกิดปัญหาขึ้นแก่บทอัยการ ลูกขุนตระลาการ มิรู้ว่าจะชี้ขาดขอกฎหมายอย่างไรถูก ก็จะได้นำบทพระอัยการที่ เกิดขึ้นถวายพระมหากษัตริย์ให้ ทรงชี้ขาด คำชี้ขาดของพระมหากษัตริย์นั้น เรียกว่า พระราชบัญญัติ และถือว่าเป็นที่สิ้นสุด

ในฐานะที่ทรงเป็นพระบรมราชาธิบดี พระมหากษัตริย์ของทรงอนุรักษและอุปถัมภ์ไว้ซึ่งศิลป วิชาการทั้งปวงที่มีอยู่ในพระราชอาณาจักร ทุกอย่างเรียกได้ว่าอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ และ พระมหากษัตริย์ของทรงอนุรักษก็เอื้ออำนวยให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่คู่บ้านคู่เมืองตลอดไป

พระมหากษัตริย์ ศัพท์คำนี้ใช้เรียกพระมหากษัตริย์กันอย่างแพร่หลายในกฎหมายและ เอกสาร ต่าง ๆ ก็คือคำว่า พระมหากษัตริย์ คำว่า "กษัตริย์" ในภาษาสันสกฤตนั้น ตรงกับคำว่า "ชัคติยะ" ในภาษาบาลี แปลว่า นักรบ เมื่อเติมคำว่า "มหา" เข้าไปก็แปลว่า นักรบผู้ยิ่งใหญ่ คือ จอมทัพ ในยามที่บ้านเมืองมีศึกสงคราม และมีความจำเป็นที่จะต้องป้องกันประเทศ พระมหากษัตริย์ทรง เป็นผู้นำทางทหารสูงสุดในประวัติศาสตร์ของชาติไทยก็ปรากฏว่า มีพระมหากษัตริย์ไทยหลาย พระองค์ได้ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจน้อย งามสมบูรณ์ ทรงรักษาเอกราชของชาติไทยไว้ได้ตลอดมา

เจ้าชีวิต อีกศัพท์หนึ่งที่ราษฎรใช้เรียกพระมหากษัตริย์ ก็คือ เจ้าชีวิต หรือ พระเจ้าชีวิต ศัพท์นี้ในปัจจุบันมักมีใช้ในเชิงประชดประชัน มีความหมายว่าพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจ ที่จะประหารชีวิตคนใด ไม่มีบุคคลใดหรือองค์กรใดในประเทศที่มีอำนาจเช่นนี้ ในสมัยหนึ่ง การ ประหารชีวิตคนต้องทำโดยพระบรมราชโองการ ในกรณีที่เคมีบางประการอาจมีบุคคลอื่นได้รับ อาญาสิทธิ์จากพระมหากษัตริย์ไปประหารชีวิตคนใด แต่ก็เป็นกรชั่วคราวและเฉพาะกิจในยาม ทัพศึก แต่ก็มิใช่พระราชทานอาญาสิทธิ์นี้ให้แก่บุคคลใดตลอดไป ทุกวันนี้การประหารชีวิตกระทำตาม คำพิพากษาของศาล แต่ศาลก็พิพากษาความในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์

ในหลวง ศัพท์นี้ใช้กันแพร่หลาย หมายถึง องค์พระมหากษัตริย์ซึ่งทรงไว้ซึ่งอำนาจ บริหารสูงสุด ทรงบริหารราชการด้วยพระองค์เองในฐานะหัวหน้ารัฐบาล และทรงบังคับบัญชา ข้าราชการทั้งปวง

กล่าวโดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่าคำศัพท์ต่างๆที่ใช้เรียกแทนองค์พระมหากษัตริย์ในพระราชาน ใดเกิดทุนขององค์พระมหากษัตริย์ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่มีต่อประชาชน พลเมือง ไม่ว่าจะเป็นพระราชกรณียกิจด้านใดก็ตาม พระองค์ทรงเสียสละเพื่อความสุขของราษฎร ด้วยพระวิริยะอุตสาหะยิ่ง จนเป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไป และต่างก็ยกย่องในพระบารมีของพระองค์ และถวายความจงรักภักดีขององค์พระมหากษัตริย์เสมอมา ถึงปรากฏในคำศัพท์ที่ใช้เรียกแทนพระองค์ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างตน

สถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะที่เป็นสถาบันสำคัญสูงสุดของชาติ

สถาบันนี้ เป็นเอกลักษณ์สูงสุดของชาตินั้น สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันหลักและเป็นสิ่งที่สืบทอดมาเป็นเวลาช้านานนับตั้งแต่ประเทศไทยมาแต่โบราณ แผ่นดินไทยจะวางแวงพระมหากษัตริย์ไม่ได้เป็นอันขาด เมื่อศึกษาจากประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่า ประเพณีที่สำคัญอันมีเหตุผลสำคัญ คือ "ในสมัยก่อนๆแห่งประวัติศาสตร์ คนเรากองตออยู่เพื่อสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้จึงจำเป็นต้องหาผู้นำซึ่งจักสามารถรวบรวมหมู่คณะให้เป็นเอกฉันท์อันหนึ่งอันเดียวกัน และสามารถคุ้มครองป้องกันภัยคุกคามผู้นำเหล่านั้นแหละที่มาเป็นกษัตริย์ขึ้น"¹ ซึ่งทราบดีที่แผ่นดินของเรามีองค์พระมหากษัตริย์ปกครองอยู่ทราบดีประชาชนก็จะมีความสงบสุข มีความสามัคคี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในนาเมือง เพราะองค์พระมหากษัตริย์เป็น "ศูนย์รวมแห่งจิตใจ" เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยทั้งชาติ ไม่ว่าการปกครองจะเป็นไปในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หรือระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขก็ตาม ประชาชนจะมีความยึดมั่นในองค์พระมหากษัตริย์เสมอมา ดังที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้แสดงทรรศนะว่าด้วยอาณาภาพแห่งพระมหากษัตริย์ไว้ก่อนหนึ่งว่า

เราทั้งหลายรวบรวมกันตั้งอยู่ได้เป็นอาณาจักรอย่างนี้ เพราะมีพระราชาปกครองและทางคนทางทำหน้าที่ของคนเหมือนร่างกายมีอวัยวะต่างๆทำธุระเนื่องด้วยทั้งกลาแล้ว²

ทั้งนี้พระมหากษัตริย์จึงเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจคนไทยมีความสามัคคี มีความผูกพันกับความเป็นไทย ชาวไทยทุกคนยอมรับกันทั่วว่า พระบรมเชษฐาธิราชและพระบารมีของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนำใจคนไทยและชาติไทย ทำให้เราสามารถรักษาเอกราชอธิปไตยและความมั่นคงของชาติไทยไว้ตลอดมา ทำให้เรามาภูมิใจและหวงแหนแผ่นดินของเรา เรายอมรับกันทั่วว่า ความสงบสุข ความร่มเย็นที่เกิดขึ้นในแผ่นดินไทย เกิดจากความเป็นไทย ความเป็นเอกราช ความเป็นเอกฉันท์นั้นเกิดจากการที่เรามี "องค์พระมหากษัตริย์" เป็นที่ยึดมั่นของคนไทยทุกคน ทำให้คนไทยยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ตลอดมา สถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นสถาบันที่ชาวไทยทุกคนคงช่วยกันรักษาสถาบันนี้ไว้ด้วยชีวิต พระมหากษัตริย์ไทยคือเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของความเป็นไทย

¹พระยาศรีวิศาลวาจา, "พระมหากษัตริย์ในประเทศไทย", ประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี, (ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 โรงพิมพ์ทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2511), หน้า 4.

²สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, อ้างใน ชานินทร์ กรีวิเชียร, พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย, หน้า 3.

สถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะที่เป็นสถาบันสูงสุดของชาติได้มีคำสั่งตอกกันมานานจนทุกวันนี้ ก็ด้วยองค์พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ได้ทรงยึดมั่นในคำสอนของพระศาสนา ทรงมีพระจริยวัตรอันงดงาม อยู่ในกรอบแห่งความดี ศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างมาก โดยเฉพาะศาสนาพุทธเพราะพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ตั้งแต่โบราณกาล ทรงนับถือศาสนาพุทธ ทรงรับไตรสรณาคมน์ และทรงมีพระราชศรัทธาในคำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้า "ศาสนาพุทธจึงมีอิทธิพลต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ทางค่านิยมใจอย่างลึกซึ้ง เป็นแหล่งที่มาแห่งคุณค่าทั้งปวง และเป็นเครื่องกำหนดศีลธรรมแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์ อิทธิพลของศาสนาอันนี้นับว่าได้เท่าที่ไม่ซีกต่อศีลธรรมและคุณค่าในศาสนาพุทธเท่านั้น " 1

พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนายิ่งนัก ธรรมในศาสนาพุทธเป็นหลักการและขอบเขตแห่งพระราชจริยวัตรของพระองค์ตลอดมา ทำให้ประชาชนอยู่อย่างสงบสุขร่มเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ทรงบำเพ็ญพระบารมีด้วยพระอุทสาหะ เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ห่วงใยประชาชนชาวไทย ทรงตั้งอยู่ในศีลของพระมหากษัตริย์อย่างเคร่งครัด คือ ทศพิธราชธรรม พระองค์ทรงปฏิบัติธรรมของพระมหากษัตริย์ คือ สังคหวัตถุ และจักรวรรดิวัตรโดยสมบูรณ์ จนศีลและธรรมเหล่านั้นเป็นที่ประจักษ์ออกมาเป็นที่ประจักษ์ออกมาเป็นทุกคนแน่นอนว่าเป็นศีลที่รักษาได้ เป็นธรรมที่ปฏิบัติได้จริง มิใช่เป็นแต่เพียงคำสั่งสอนหรือ หลักการที่บุคคลยากที่จะปฏิบัติได้" 2

โดยสรุปแล้ว สถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นสถาบันสูงสุดของชาติ ดำรงอยู่ได้จนทุกวันนี้ก็ด้วยองค์พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อความสุขของปวงชน ทรงมีธรรมในพระองค์เอง ตลอดจนพระองค์ทรงมีพระวิริยอุตสาหะที่จะทำหน้าที่ของพระองค์ด้วยความหวังโดยราษฎร และทรงพระมหากรุณาธิคุณต่อราษฎรทุกโอกาส ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์มีความมั่นคงยั่งยืนนาน ด้วยความจงรักภักดีของปวงชน และความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณขององค์พระมหากษัตริย์ตลอดมา

1 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, "สถาบันพระมหากษัตริย์", ลักษณะไทย, หน้า 41.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

ความสำคัญของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อประเทศชาติ

ความสงบสุขความร่มเย็นที่เกิดขึ้นในแผ่นดินไทย เกิดจากความสามัคคีของคนไทย ที่มีความสำนึกในความเป็นไทย ความมีเอกราช ความเป็นเอกฉันท์ของชาติ มีศาสนาพุทธ เป็นหลักยึดเป็นที่พึ่งทางใจ และที่สำคัญที่สุด คือ ความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็น ศูนย์รวมแห่งจิตใจของคนไทยทั้งมวล ประเทศไทยเป็นประเทศที่ไม่เคยไร้กษัตริย์ ไม่ว่าจะอยู่ใน ยามยุคเข็ญ หรือสงบสุข องค์พระมหากษัตริย์จะครองตำรงอยู่คู่ชาติตลอดไป สืบสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดมามิได้ขาด คุ้มเหตุผลว่า "คนไทยแลเห็นความจำเป็นแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีต่อ ชีวิตของสังคมและต่อการสืบทอดวัฒนธรรมไทย ความจำเป็นนี้ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์สำคัญ อย่างยิ่งต่อสังคมไทย ทำให้สังคมมีวิญญูณ มีเอกลักษณ์ของตนเอง แยกต่างจากสังคมอื่น เพราะ สถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยนี้มีลักษณะแตกต่างกว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมอื่นๆมาก"¹

ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์นั้น ทรงมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่แห่งประชาชน คนไทยโดยแท้จริง คนไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตลอดมาตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน "กษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขของชาติที่ทรงมีพระมหากษัตริย์ผู้ครองประเทศชาติ ทรงกอบกู้บ้านเมือง และสถาปนาประเทศชาติให้เป็นเอกราชหลายทอดหลายพระองค์ เช่น พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ผู้สถาปนา อาณาจักรสุโขทัย พระเจ้าอู่ทองผู้สถาปนาอาณาจักรอโยธยา สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชผู้ทรงกู้เอกราช แห่งกรุงธนบุรี และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชผู้สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ คืออาณาจักร ไทยปัจจุบัน"²

ความสำคัญของพระมหากษัตริย์ในแง่พระพุทธศาสนานั้น พระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์ อัครศาสนูปถัมภก และทรงเป็นพุทธมามกะทุกพระองค์ "ทรงมีส่วนสำคัญในการประดิษฐานพระพุทธ ศาสนา เพราะทรงมีพระบรมเชษฐาภคินีมาก ทรงมีพระราชมารชามาก จึงเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนา ตั้งมั่นได้เร็ว เผยแพร่ได้เร็วและมีความหมายในทางสูง เพราะพระมหากษัตริย์ทรงนับถือ จึงแทนที่ พระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาที่นับถือกันในหมู่นักบวช หรือเป็นลัทธิกรรมของชาวมาน ก็เป็นศาสนา ของพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นกษัตริย์ชาติและเป็นประมุขของมณเฑียร"³

¹ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "สถาบันพระมหากษัตริย์", ลักษณะไทย, หน้า 24.

²สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อุภูธยาภิมาเถระ), "สถาบันกษัตริย์", ตามรอยบาท พระพุทธเจ้าหลวง, หน้า 427.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 425.

พระบรมเชษฐาภคินทรขององค์พระมหากษัตริย์ไทย ทำให้ประเทศชาติของเรารอดพ้นจากภัยอันตรายรอบคาน ควขององค์พระมหากษัตริย์เป็นที่ยกเหนี่ยวทางใจ เป็นองค์รวมแห่งความสามัคคี เพื่อเป็นศูนย์รวมแห่งความคึกทั้งปวง พระมหากษัตริย์จึงทรงเป็นผู้ที่เหมาะสมด้วยพระพุทธรูปสุภาพที่พระพุทธรูปองค์นี้เกี่ยวกับพระราชามหากษัตริย์ ดังนี้

1. ราชา มุขี มนุสสานิ พระราชาทรงเป็นพระประมุขของมนุษย์ทั้งหลาย
2. ราชา วัชสูติ ปญฺญานิ พระราชาทรงเป็นเครื่องปรากฏแห่งแว่นแคว้น
3. ชอทิโย เสฏฺฐโร ชเนตสมิ เม โคชกปฏิสาริโน พระมหากษัตริย์เป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์จึงไถ่ภัยพิบัติทุกข์
4. สนนุชโช ชอทิโย กปติ พระมหากษัตริย์ทรงผูกสอดเครื่องระบอบมงามสง่า
5. ปุชฺชติ วิย ราชาโน ปชฺช รอดชนุ สหพพา พระมหากษัตริย์ทรงปกครองประชาชนเหมือนเมฆปกคลุมบุตร
6. สุพฺพิ รญฺสุ สฺสู โททิ ราชา เจ โททิ ชุมมิโก พระราชาเป็นผู้ทรงธรรม ราษฎรทั้งปวงก็เป็นสุข

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า พระมหากษัตริย์ของไทยทุกพระองค์ได้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในพุทธศาสนาทุกองค์ ไม่ว่าจะอยู่ในยุคใด สมัยใด ล้วนทรงไว้ซึ่งพระเมตตา ทรงพระปรีชาสามารถ อันล้ำเลิศ ทรงยึดมั่นในคุณธรรม ประกอบความดี เสียสละความสุขของพระองค์เพื่อไพร่ฟ้าประชาราษฎรเสมอมา ไม่ว่าจะประเทศชาติและประชาชนจะประสบเคราะห์กรรม ทุกข์เข็ญเพียงใดพระองค์จะทรงบำเพ็ญทุกขและทรงแผ่พระบรมเชษฐาภคินทรบุญบารมีของพระองค์เพื่อแก้ไขปัญหาคความทุกข์ยากของราษฎรใหม่อนคลายและมีความสงบร่มเย็นทั่วทุกทิศเสมอ ฉะนั้นความสำคัญขององค์พระมหากษัตริย์และสถาบันพระมหากษัตริย์จึงมีความจำเป็นต่อประเทศชาติบ้านเมืองทั้งในด้านปกครอง การศาสนา การป้องกันประเทศชาติ ตลอดจนความสามัคคีในหมู่ประชาชนที่จะนำความสงบสุขร่มเย็น และความ เป็นปึกแผ่นมาสู่ประเทศชาติ และการดำรงความเป็นชาติใหม่เอกราชและความ เป็นไทยสืบทอดไว้เป็นมรดกของลูกหลานไทยสืบไป

¹ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อุภูรญาณมหาเถระ), ตำมรอยบาทพระพุทธรูปเจ้าหลวง,

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ใ้คอธิบายถึงธรรมเนียมที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในหนังสือ
"ลักษณะไทย" ไว้ดังนี้

ทศพิธราชธรรม ธรรมะแห่งผู้ครองแผ่นดิน 10 ประการ

พระบรมศาสดานี้ประสูติมาในวาระ กษัตริย์อันเป็นวาระแห่งผู้ครองแผ่นดิน จึงได้ทรง
ทราบและเข้าพระทัยในเรื่องธรรมะแห่งผู้ครองแผ่นดิน และได้ทรงตรัสสั่งสอนธรรมแห่งผู้ครอง
แผ่นดินหรือของพระมหากษัตริย์หลายประการ ธรรมของพระมหากษัตริย์ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
นั้น พระมหากษัตริย์ไทยได้ทรงรับและได้ทรงปฏิบัติมาตลอดหรืออย่างน้อยก็ได้ยึดถือกันมาตลอดว่า
เป็นธรรมเนียมพระมหากษัตริย์พึงปฏิบัติ

ธรรมหมวดแรกของพระมหากษัตริย์มีตำนานรจนาไว้เป็นพระคาถา ว่า

ทาน สิล ปริจจาค์ อาชว มชทวิ ทปี
ออุโกษ อวิหิงสญจ ชนทิจญจ อวิโรชนิ
อิฐเจเต กุสเล ชมเม ฐิเต ปัสสาหิ ออุคนิ
คโคเต ชายเต ปิที โสมนัสสุญจนปฏัก

ทาน คือ การให้ สิล คือ การตั้งสังวรกายและใจให้สุจริต ปริจจาค์ คือการเสียสละ
อาชชว คือ ความซื่อตรง มชทวะ คือ ความอ่อนโยน ทปะ คือ การกระทำหน้าที่ครบถ้วน
ไม่หลักเลียงเกียจคร้าน อักโกษะ คือ ความไม่โกรธ อวิหิงสญจะ คือ ความไม่เบียดเบียน
มนุษย์และสัตว์ ชนทิจญจ คือ ความอดทนต่อสิ่งที่ชวรอคทน และ อวิโรชณะ การคิดและกระทำ
ที่ปราศจากอารมณ์อันร้าย กุศลสืบประการนี้ขอพระเจ้าแผ่นดินจงเห็นชอบให้ดำรงอยู่ในสันดาน
เป็นนิจ พระปิทีและโสมนัสไม่น้อยจักเกิดมีแก่พระองค์

สังคหวัตถุ 5 ประการ

ธรรมะอีกหมวดหนึ่งเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ คือ สังคหวัตถุห้าประการ ธรรมหมวดนี้
น่าสนใจมากเพราะแสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงทราบถึงกิจวัตรของพระราชาในยุคพระเวท
และในสมัยพุทธกาล ซึ่งมีแคว้นหรือรัฐชายแดนเทพเจ้าเป็นต้น ด้วยความเชื่อถือว่าญูเหล่านี้นจะทำให้
เทพเจ้าอำนวยประโยชน์ให้แก่แผ่นดินและแก่พระราชาเอง ทั้งนี้เปรียบได้กับพระราชาธิพราหมณ์

ต่างๆ ซึ่งมีในประเทศไทยตั้งแต่สมัยต้นกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ พระพุทธเจ้าโคตรทรงนำเอาบัญญัติประการของพระเวท ซึ่งถือกันในสมัยนั้นว่าสำคัญมากก็แปลงให้เป็นกิจกรรมที่พระราชพิธีปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของแผ่นดินและราษฎร มากกว่าการบูชาผู้ซึ่งต้องขามนุษย์หรือสัตว์อันเป็นสิ่งทีพระพุทธเจ้าไม่ทรงสันทนและเห็นว่าเป็บาปกรรม สังคหวัตถุห้าประการนั้นดังนี้

สสุเมธิ ข้อนี้พระพุทธเจ้าโคตรทรงก็แปลงจากบัญญัติเรียกว่า อิศวเมธิ คือการขามนุษย์ซึ่งอาจมีวัตถุประสงค์ที่จะให้มีอาหารอุดมสมบูรณ์ในประเทศ และเพื่อเผยแพร่พระราชอำนาจของพระราช เพราะพิธีอิสวเมธินั้นตรงกับที่ไทยเราเรียกว่าปล่อยมาอุปการ โคแก่การปล่อยมาที่ขามนุษย์นั้นให้ออกทอง เทียวไปก่อน มานั้นมานเข้าไปเียนเมืองใด หากบ้านเมืองนั้นไม่จับหรือทำอันตรายมาก็ถือว่าผู้ครองบ้านเมืองนั้นยอมอยู่ใต้อำนาจของพระราชปล่อยมา เมื่อครบกำหนดเวลาแล้วจึงเอามานั้นมาขามนุษย์ พระพุทธเจ้าโคตรทรงเปลี่ยนชื่อผู้ให้เป็น สัสเมธิ แปลว่า ความรู้ในการบำรุงพืชผลในประเทศให้อุดมสมบูรณ์ อันความรู้นี้จะทำให้พืชผลสมบูรณ์ด้วยความรู้และการกระทำของมนุษย์ ไม่ใช่ด้วยความช่วยเหลือของเทวดา

ปริสเมธิ เทียบได้กับปุระเมธิของพระเวท คือ การขามนุษย์ แต่ความหมายในศาสนาพุทธนั้นได้แก่การรู้จักตน และสงเคราะห์หรือขุบเลี้ยงคนที่ควรสงเคราะห์

สมมาปาสี ความรู้ที่จะผูกใจคนให้จงรักภักดีด้วยการปกครองที่ทำให้เกิดความสุขความเจริญทั่วไป เทียบได้ กับพิธีสัมภปราสะของพราหมณ์ ซึ่งรายละเอียดยังคงค้นไม่พบในปัจจุบันนี้ แต่เข้าใจว่าจะ เป็นพิธีผูกนำใจคนในทางไสยศาสตร์ให้มีความภักดีต่อพระราช

วาจาเปयी คำพูดที่อ่อนหวานควรก้มไว้ในใจเทียบได้กับวาจาเปยะ คือการทำพิธีหุงน้ำอมฤตของพระราช

สังคหวัตถุ 5 นั้นเป็นผลของสังคหวัตถุสี่ประการข้างต้น เรียกว่า นิรัคคพะ ได้แก่ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ชาวบ้านไม่ตองลงกลอแปะทุเรือน

จักรวรรดิวัตร

ขรรณะของพระมหากษัตริย์อีกหมวดหนึ่งนั้นเรียกว่า จักรวรรดิวัตรมีอยู่ในพระไตรปิฎก 7 คัมภีร์ จักรวรรดิวัตร จำแนกได้เป็น 12 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ควรอนุเคราะห์คนภายในราชสำนักและคนทวารพลเรือนตลอดจนราษฎร ให้มีความสุขไม่ควรปล่อยปละละเลย
2. ควรผูกไมตรีกับประเทศอื่นๆ

3. ครอบงำเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์
4. ครอบงำกษัตริย์พรหมมณีนุช และกษัตริย์ราชวงศ์
5. ครอบงำเคราะห์ประชาชนในชนบท
6. ครอบงำการสมณพรหมมณีนุช
7. ครอบงำรักษาปูงเนื้อและนกคอกจนสัตว์ทั้งปวงมิให้สูญพันธุ์
8. ครอบงำชนทั้งหลายมิให้ประพฤติธรรมและชักนำควยท้าวอย่างใหญ่อยู่ในกุศลจิต
9. ครอบงำเลี้ยงดูคนจนเพื่อมิให้ประกอบกิจการทุจริตเป็นภัยต่อสังคม
10. ครอบงำเข้าใกล้สมณพรหมมณีเพื่อศึกษาบุญและบาปและการกุศลอุทิศให้ประจักษ์ชัด
11. ครอบงำห้ามจกมิให้ทองการไปยังที่ที่พระราชานิควรไป
12. ครอบงำความโลภ มิให้ปรารถนาที่พระราชานิควรจะได

ที่ไดกล่าวมาแล้วทั้งหมดเป็นเรื่องของอิทธิพลและปัจจัยต่างๆที่มาประกอบกันเข้าให้เกิดสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย อิทธิพลของศาสนาฮินดูได้สร้างความคิดคติให้เกิดขึ้นแก่สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นความคิดที่ซับซ้อนสูงสุด ผู้ใดจะละเมิดมิได้ และเป็นแหล่งแห่งพระราชอำนาจอันล้นเหลือซึ่งเคยเป็นจริงในสมัยหนึ่ง คตินี้ได้แทรกซึมเข้าไปในจินตนาการความคิดเห็นและความเชื่อถือของคนไทยอย่างกว้างขวาง และยังเป็นเอกลักษณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่แม้ในปัจจุบันนี้

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า พระมหากษัตริย์ของไทยทรงบำเพ็ญราชธรรมเป็นประจามีโทษหากทำให้บ้านเมืองมีความสงบสุข ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขเสมอมา พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจที่กษัตริย์ประเทศอื่นจะเสมอเหมือน ทรงสละความสุขส่วนพระองค์เพื่อกุศลความสุขของราษฎรด้วยพระองค์เอง ด้วยพระเมตตา ด้วยความห่วงใย พระมหากษัตริย์ทรงประพฤติธรรมดังกล่าวนั้นเป็นการที่พระองค์ทรงไว้ซึ่งความมีศีลมีธรรมจะ ความเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง รวมทั้งมีศีลธรรมอันสูงส่ง พระองค์จึงเปรียบเหมือน"ศูนย์รวมของคุณธรรมทั้งปวงอันเป็นที่เคารพนับถือกันอยู่แล้วทั่วไปในประเทศ ด้วยความมุ่งหวังว่า ในระบบการปกครองของบุคคลที่ทรงคุณธรรมทั้งที่กล่าวนี้จะเกิดผลมีสันติและความร่มเย็นเป็นสุข"¹ ดังนั้น พระมหากษัตริย์ของไทยไม่ว่าจะอยู่ในระบบการปกครองแบบใดก็ตาม ทุกพระองค์ล้วนทรงไว้ซึ่งธรรมะต่างๆในการปกครองประเทศให้มีความร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา

¹ พระยาศรัวิศาลวโรจยา, พันเอก, "พระมหากษัตริย์ในประเทศไทย", ประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี, หน้า 7.

พระมหากษัตริย์ในแง่พระเกียรติคุณต่อประเทศชาติ

พระมหากษัตริย์ไทยไม่ว่ายุคใดสมัยใดล้วนทรงมีพระมหากุณาธิคุณต่อประชาชนและชาติไทย ทำให้ประเทศไทยเป็นเอกราชมาได้เท่าทุกวันนี้ก็ด้วยพระบารมีของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขของชาติ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณทรงกล่าวไว้เมื่พระนิพนธ์ไว้ว่า

พระมหากษัตริย์ผู้ทรงสถาปนาราชอาณาจักรของไทย ที่จะสืบพระมหากุณาธิคุณสืบไปได้คือ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ผู้สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย พระเจ้าอู่ทองผู้สถาปนาอาณาจักรอโยธยา สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชผู้ทรงกู้เอกราชแห่งกรุงธนบุรี และสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ผู้สถาปนากษัตริย์รัตนโกสินทร์ คืออาณาจักรไทยในปัจจุบัน และแคว้นสยามไทยเราก็คงมีพระมหากษัตริย์ชนมหาราชหลายพระองค์ คือสมเด็จพระเจ้ารามาธิบดีแห่งมหาราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมเด็จพระปิยะมหาราช เพราะไครทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันยิ่งใหญ่ ในรัชสมัยของพระองค์ อันเป็นคุณประโยชน์ต่อชีวิตของประชาชนชาวไทยอย่างไพศาล¹

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน พระองค์ทรงมีพระมหากุณาธิคุณต่อปวงชนชาวไทยยิ่งนัก พระองค์ทรงสละความสุขส่วนพระองค์ช่วยราษฎร ดังปรากฏในโครงการพระราชดำริที่พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ให้ประชาชนมีความอยู่ดีมีความสุขทุกหัวหนาคือ พระองค์จึงได้รับการถวายพระพรสามัญฐานนามว่า พระภัทรมหาราช

ความผูกพันของประชาชนชาวไทยที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งมีมานานจนฝังแน่นในจิตใจของคนไทยทุกยุคทุกสมัย แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ความจงรักภักดีของประชาชนก็มิได้เปลี่ยนแปลงไปเลย ด้วยพระมหากุณาธิคุณที่พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ได้ทรงปกครองประชาราษฎร์ด้วย "ทศพิธราชธรรม" เพราะนำพระทัยอันเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาโดยตลอดมา ดังพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อันก่อสร้างใยระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชน และเป็นสิ่งที่ทรงประพฤติปฏิบัติเสมอมา นั่นก็คือ

"... จะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม"

ดังนั้น ความผูกพันที่ประชาชนมีต่อพระมหากษัตริย์นั้น เป็นความผูกพันในสองลักษณะคือ "ความผูกพันที่สัมพันธ์กันในสายโลหิต เป็นความผูกพันตามธรรมชาติของคนไทย กล่าวคือ เขาเรียนรู้

¹สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อุฎฺฐายีมหาเถระ), "สถาบันพระมหากษัตริย์", ความรวบรวบหา พระพุทธเจ้าหลวง, หน้า 427.

ถวายบรรณาธิของตนเองว่า เขารักและบูชา"ในหลวง" และความผูกพันประทับใจในพระราชจริยาวัตร และพระราชกรณียกิจที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวไทย ความผูกพันนั้นเป็นความผูกพันที่ยิ่งใหญ่เกินกว่าที่ใครจะลบล้างได้"1 ซึ่งถ้าจะกล่าวถึงพระราชกรณียกิจขององค์พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์แล้ว จะมากมายถวายพระจริวัตรอันดีแก่กษัตริย์ประเทศใดจะเสมอเหมือน สถาบันพระมหากษัตริย์จึงตั้งอยู่ ด้วยความมั่นคง ความจงรักภักดีของปวงชน

การที่จะแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์นั้น ประชาชนชาวไทยยอมรับกันทั่วว่า พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ที่มีต่อชาติบ้านเมืองนั้นมีคุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่ ซึ่งจะแบ่งได้ดังนี้

1. ในด้านพระศาสนา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับยืนยันไว้ว่า "พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก"2 ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ "ทรงเกื้อกูลทั้งแก่การสถาปนาพุทธจักรจักรระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ สรรวง บูรณะและปฏิสังขรณ์พระอาราม บำรุงการศึกษาการปฏิบัติในพระปริยัติธรรม"3 พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาตลอดมาทุกรัชสมัยจนเจริญรุ่งเรืองถึงปรากฏในปัจจุบัน

2. ในด้านการศึกษา พระมหากษัตริย์ทรงเล็งเห็นคุณประโยชน์ของการศึกษา จึงทรงมีพระราชกรณียกิจในการส่งเสริมการศึกษาของสมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์ราชเจ้า นั่นคือการสถาปนาพระอารามและถวายความอุปถัมภ์แก่พระภิกษุสามเณรอันจะเป็นกำลังในการให้การศึกษาแก่เยาวชนอีกทอดหนึ่งนั่นเอง"4 ซึ่งการศึกษาของไทยได้เจริญมาถึงทุกวันนี้ ก็ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ที่ เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษา

ศูนย์วิทยพัทยาการ

1 ธานีทร กฤษฎิ์เชียร, พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย, หน้า 40.

2 สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, สิทธิเสรีภาพทางศาสนาในประเทศไทยได้รับการประกัยและคุ้มครอง, หน้า 1.

3 ทองค้อ กล้วยไม้ ๗ อยุรยา, (เวียมเวียม), จดหมายเหตุพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาจักรีราลงกรณสยามมกุฎราชกุมารทรงผนวช, (กรุงเทพมหานคร: หจก. โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2525), หน้า 1.

4 ทองค้อ กล้วยไม้ ๗ อยุรยา, (เวียมเวียม), "การศึกษาของไทยสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์" พระราชกรณียกิจกับการพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์, หน้า 71.

3. การปกครอง พระมหากษัตริย์ทรงปกครองราษฎรอย่างฉันทิการัตนการ กึ่งพระนามาภิไธยของพ่อขุนรามคำแหง ตามที่ราษฎรของพระองค์เรียกว่า "พ่อขุนรามคำแหง" นั้นก็สนับสนุนข้ออ้างข้างบนนี้อยู่ในตัวแล้ว คำว่า "พ่อ" หมายถึง "บิดา" "พ่อขุน" ก็มักจะเป็น "ราชาซึ่งเป็นพ่อ"¹ แม้อุบายการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยก็ตาม พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ก็ไต่ทรงสละสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมุ่งความสงบสุขของประชาชนเป็นสำคัญ ดังเช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงประกอบพระราชกรณียกิจทุกทางในอันที่จะปลดปล่อยความทุกข์ยากของประชาชน โดยทรงถือว่าประโยชน์สุขของมหาชนส่วนรวมคือพระราชาประสงค์อันสูงสุด พระองค์ทรงห่วงใยและทรงหาวิธีต่างนานาประการที่จะทำให้ราษฎรของพระองค์อยู่เย็นเป็นสุข ทรงสละพระราชหฤทัยไปอุทิศความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นและซบักไปให้คนอื่นคลายลง และที่สำคัญที่สุดคือ

พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงปกครองประชาชนด้วย "ทศพิธราชธรรม" และรักษาไว้ซึ่งประเพณีธรรม 4 ประการ ซึ่งจากประเพณีที่สำคัญของธรรมเหล่านี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันที่จะให้พระมหากษัตริย์ไทยทรงมีไว้ซึ่งความมีศีล มีสัจจะ ความเที่ยงธรรม ไม่ลวงเอียง ความเมตตาเมตตาทุกชน รวมทั้งมีศีลธรรมเป็นอย่างสูง หรืออีกนัยหนึ่งก็เพื่อให้พระองค์เป็นเสมือนหนึ่งศูนย์รวมของคุณธรรมทั้งปวง อันเป็นที่เคารพยำเกรงกันอยู่แล้ว ทั่วไปในประเทศ ด้วยความมุ่งหวังว่าในระบบการปกครองของบุคคลที่ทรงคุณธรรมทั้งนี้กล่าวนี้จะเกิดผลมีสันติและความร่มเย็นเป็นสุข²

จังหวัดอุบลราชธานีได้มีพระมหากษัตริย์องค์ขององค์พระมหากษัตริย์มาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี กล่าวคือ ท้าวคำผงและท้าวทักทวนบุตรพระตาและท้าวกำบุตรพระวอ ไค้พยพคนต้นเข้ามาอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี ทั้งที่ที่เกาะกลางแม่น้ำมูล ชื่อ "คอเมกแกง" แล้วกราบบังคมทูลและขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในปีพ.ศ. 2323 ดังนั้นจึงไปรทเกล้าพระราชนานตั้งชื่อเมืองว่า "อุบลราชธานี"³ ซึ่งเมื่อไคว่ เมืองอุบลราชธานีได้ตั้งขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี และเป็นเมืองที่มีอยู่มากกว่ากรุงเทพมหานครเพียง 2 ปี แต่สำหรับความเป็นมาก่อนที่จะตั้งเป็นเมืองอุบลราชธานีนั้นได้ปรากฏเป็นหลักฐานจากการศึกษาศพนคดีประวัติเมืองอุบล ซึ่งนายระลึก ชานี ไค้ศึกษาค้นคว้า

¹ พระยาศรีวิสารวาทา, "พระมหากษัตริย์ในประเทศไทย", ประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี, หน้า 5.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

³ สายฝน (นามแฝง), "อุบลราชธานี", นิคมสารยาสูบ, (มีนาคม-เมษายน 2528), หน้า 22.

รวบรวมและเรียบเรียงเรื่องราวในอภินิหารของจังหวัดอุบลราชธานีในอุษาคเนย์ ไม่ว่าจะเห็นเรื่องราว การตั้งเมือง การปกครอง การทหาร การเก็บส่วยอากร การศึกษา ฯลฯ ตั้งแต่แรกตั้งเมือง อุบลราชธานีจนถึงปี พ.ศ. 2475 นับระยะเวลา 200 ปีเศษ ที่อยู่ภายใต้การปกครองของ รัชสมัยไทย ทุกพระองค์ได้มีพระมหากรุณาธิคุณต่อจังหวัดอุบลราชธานีโดยตลอด คือ เมื่อนั้นเคยเป็นที่ตั้งที่บัญชาการของข้าหลวงใหญ่หัวเมืองลาวกาว ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลอิสาน สมัยรัชกาลที่ 6 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แยกมณฑลอิสานออกเป็นมณฑลร้อยเอ็ดกับมณฑลอุบล เมื่อนักโกเป็น ที่ตั้งบัญชาการของข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลอุบลจนคราว เทาญู เลิกมณฑลอุบลไปรวมกับมณฑลนครราชสีมา ในรัชกาลที่ 7¹

พระมหากรุณาธิคุณที่มีพระมหากรุณาธิคุณต่อจังหวัดอุบลราชธานีเป็นอย่างมาก คือ พระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวง สรรพสิทธิประสงค์ไปเป็นข้าหลวงคางพระองค์สำเร็จราชการมณฑลลาวกาว กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ได้ทรงบังคับบัญชาทั้งราชการฝ่ายทหารแลพลเรือนอยู่ที่เมืองอุบลราชธานี ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2436 เป็นต้นมา ได้ทรงรับราชการสนองพระเดชพระคุณอยู่ที่มณฑลลาวกาวนานถึง 17 ปี² พระธรรมกิจของ พระองค์มีมากมาย เช่น ด้านการปกครองทรงใช้นโยบายพอปกครองลูก ปรับปรุงการปกครองแบบ เทศาภิบาลเป็นผลสำเร็จ ด้านการศึกษาทรงส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้น เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนเป็นคณา จัดตั้งโรงเรียนอุบลวิทยาคมขึ้นที่วัดสุปฏิหาราม ในปีพ.ศ. 2442 และตั้งโรงเรียนนารีบุกุลในปี พ.ศ. 2443³ ทรงส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์สอนหนังสือวัดให้มีความรู้ อ่านออกเขียนได้ นอกจากนี้ยังได้ทรงจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดราชการและโรงเรียนแผนที่ขึ้น เพื่อให้ใญ่ ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติราชการ นอกจากนี้ยังส่งเสริมการประศาสน์โดยปฏิสังขรณ์ และสร้างวัดเป็นจำนวนมาก นับว่าพระองค์ทรงได้ส่งความสุขส่วนพระองค์ไปทรงตราครุฑทำงาน

¹ ชวรวัย ปริยานนท์, "อุบลราชธานี", วารสารไพบรณิยากร, (ปีที่ 14 ฉบับที่ 3, ก.ค., 2526), หน้า 6.

² สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, สุกัญญาคลสำคัญ เล่ม 3, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประชาชนจำกัด, 2527), หน้า 48-49.

³ ระลึก ชานี, อุบลราชธานีในอดีต, (2335-2475); (กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสื่อสาร การพิมพ์, 2524), หน้า 228.

ในคืนแค้นที่ห่างไกลและก้นคาร เป็นเวลานาน นั้ว่าจังหวัดอุบลราชธานีได้รับพระมหากรุณาธิคุณ
ของพระมหากษัตริย์มาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลปัจจุบันที่ทรง
มีพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวจังหวัดอุบลราชธานี และชาวอีสานทั้งเป็นที่ประจักษ์ในพระ ราชกรณียกิจ
ของพระองค์ที่มีต่อปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ทรงมีพระ ราชกรณียกิจที่ไ้ทรงทำคุณประโยชน์
แก่ประเทศชาติและประชาชนไม่ว่าจะอยู่ในภาคใดของประเทศอย่างไรก็ตามการตลอดมา พระมหา
กษัตริย์และพระ ราชวงศ์จึง เป็นที่ประชาชนทองสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและแสดงออกซึ่งความ
จงรักภักดีต่อพระองค์

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่สำคัญยิ่งสถาบันหนึ่งในสาม
สถาบันที่คนไทยทุกคนถือว่าทั้งสามสถาบันนี้เป็นเอกลักษณ์และ เอกลักษณ์ของตน อันได้แก่ ชาติ
ศาสนา พระมหากษัตริย์อันเป็นศูนย์รวมแห่งความภาคภูมิใจและ เกียรติศักดิ์ของคนไทยทั้งชาติ โดย
เฉพาะพระมหากษัตริย์ซึ่งนอกจากจะ เป็นจุดรวมแห่งความสามัคคีแล้วยัง เป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะส่ง
ผลให้ไทยเป็นเอกราชและ เกียรติศักดิ์ของตนเองอยู่ไ้จนทุกวันนี้¹ คนไทยทุกคนต่างก็สำนึกใน
พระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี เภมทรพิชัย ไ้กล่าววว่า

... ที่เรารักในหลวงนั้นคนไทยหลายคนรักเพราะจิตใจ มีความสุขที่จะได้เห็นพระองค์
ทาน และรักเพ ราะได้เห็นแล้วว่าพระองค์ทรงมีพระ ุณพระ ราชกรณียกิจและทรงมีพระ ราช
จริยวัตรงดงามและเป็นประโยชน์อย่างอนอกนั้นทศพอประชาชน นอกจากนั้นในหลวงยังทรง
เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงอยู่ในเศษพิชราชธรรมและความรักที่ทุกคนมีคือในหลวงนั้นก็เป็น
ความรักที่ไม่ไ้เห็นหมายก้นววย²

นั้ได้ว่าองค์พระมหากษัตริย์และสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่สำคัญของชาติที่ไม่มี
วันสิ้นสูญตราวยไ้ที่ประเทศไทยยังคงมีเอกราชอยู่ไ้ และประชาชนยังสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
ขององค์พระมหากษัตริย์และรำลึกถึงคุณความดีของบูรพกษัตริย์ไทยในโอกั้ที่ทำทั้ประเทศชาติของเรา
เป็นปึกแผ่นและมั่นคงมาไ้จนทุกวันนี้

¹ชานินทร์ กรัยวิเชียร, พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย, หน้า 60.

²"ใครๆก็รัก "ในหลวง" ทรงเป็นผู้ไ้มาไ้โดยตลอด", ไทยรัฐ, (22 กันยายน 2529):13.

ตอนที่ 2 กิจกรรมการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติในสถานศึกษา

กิจกรรมทางสถานศึกษาได้จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนและนักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมนั้น สถานศึกษาดูว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมให้นักเรียนและนักศึกษาที่เป็นเยาวชนของชาติ ได้มีโอกาสฝึกฝน ฝึกปฏิบัติ และมีความศรัทธาต่อความเป็นคนไทย ภาระหน้าที่ของคนไทย โดยเฉพาะ เน้นเกี่ยวกับความรักชาติ ความสามัคคี ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกที่มีต่อสถาบันหลักของ ชาติ คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะเหตุว่า "ทุกชาติถือว่าการ ศึกษาเป็นเครื่องมือที่จะสร้างพลเมืองดี การปลูกฝังความรักชาติให้แก่เยาวชนเป็นหน้าที่ของโรงเรียน"¹ จึงพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่ผู้บริหารโรงเรียน เนื่องใน วโรกาสพระราชทานรางวัลแก่ครูใหญ่และนักเรียน ณ ตำหนักจิตรถาวร ใหลาน 13 มิถุนายน 2518 ว่า

... ปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งทั้งของชีวิตและส่วนรวม คือ การศึกษา ซึ่งเป็น รากฐานส่งเสริมความเจริญ ความมั่นคง เกือบทุกอย่างในตัวบุคคลและประเทศชาติ..
.....
.....
เจตนารมณ์ของการศึกษานั้น กล่าวโดยสรุปก็คือ การวางรากฐานที่ดีและถูกต้องในตัวบุคคล ทั้งด้านจิตใจ และความรู้ทั้งปวง ที่สำคัญที่สุดคือ รากฐานด้านความรู้เกี่ยวกับชีวิต วัจจกติกตกลินใจทางทางทุก หเป็นธรรม ทสร้างสรรค . . .

ฉะนั้น การวางรากฐานที่ดีถูกต้องนั้น เยาวชนจำเป็นจะต้องได้รับการปลูกฝังความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีประสิทธิภาพ ตลอดจนบุคลิกภาพและมีเจตคติที่พึงปรารถนา ซึ่งนอกจากการเรียนการสอนใน เนื้อหาวิชาตามปกติแล้วการจัดกิจกรรมนักเรียนก็เป็นการวางรากฐานส่วนหนึ่งที่โรงเรียนและสถาบันการศึกษาอื่นๆจะต้องจัดขึ้นเพื่อให้งานกิจกรรมนั้นมีส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายยิ่งขึ้น

การจัดกิจกรรมในสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นของจัดขึ้นหลายกิจกรรม เพื่อให้เยาวชน ได้มีโอกาสเลือกเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจ และโอกาสของเยาวชน โดยถือหลักว่า "กิจกรรม

¹ ทัศน ทัศนาคินทร, การมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิเศษแห่งประเทศไทย, 2524), หน้า 93.

อย่างเดียวกันทั้งในชั้นมัธยมศึกษา และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" ¹ ฉะนั้น การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติในสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องอาศัยกิจกรรมหลายอย่างและจัดให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนการปฏิบัติงานแต่ละสถานศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดปลีกย่อยตามสถานภาพและสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2520 กำหนดว่า "นักเรียน นักศึกษา จะต้องเข้าร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจอย่างน้อย 1 กิจกรรมตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษา" ²

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอเกี่ยวกับกิจกรรมการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติในสถานศึกษา โดยเสนอเป็นลำดับดังนี้

1. ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรและ กิจกรรมนักเรียน
2. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนักเรียน
3. ประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียน
4. ประเภทของกิจกรรมนักเรียน
5. หลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมนักเรียน
6. การประเมินผลกิจกรรมนักเรียน
7. กิจกรรมการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
  - 7.1 การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสถาบันชาติ
  - 7.2 การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสถาบันศาสนา
  - 7.3 การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสถาบันพระมหากษัตริย์

1. ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรและ กิจกรรมนักเรียน

กิจกรรมเสริมหลักสูตร ² มีการเรียกชื่อในภาษาไทยต่างกันออกไป เช่น กิจกรรมนอกหลักสูตร

¹กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการปฏิบัติกิจกรรมสร้างนิสัยสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา, (ประจวบคีรีขันธ์: โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบปราจีนบุรี, ๑๓๒.), หน้า 9.

²ไต้โรจน์ นาคะสุวรรณ และวันนอร์ มะทา, กิจกรรมเสริมหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: พก.อุษณเรขนิทัศน์, 2528), หน้า 3.

ผู้ดูแล กิจกรรมรวมรวมหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมพิเศษ กิจกรรมนักศึกษา ปัจจุบันนิยมเรียก
ว่า กิจกรรมนักเรียน

ส่วนในภาษาอังกฤษ ก็มีการเรียกชื่อแตกต่างกันหลายชื่อ เช่น

1. Extra - Curricular Activities
2. Extraclass Activitives
3. Co - Curricular Activites
4. Campus Activities
5. Classroom Activities
6. Group Activitives
7. Informal Activifies
8. Non-Curriculum Activities
9. Semi - Curricular Activites
10. School Activities
11. Student Activities
12. School-life Activities
13. Student Activities Pregram
14. Teacher Student Activities
15. Third Curriculum
16. Developmental Activities

ดิฉันได้ สำนักร กล่าวว่่า กิจกรรมนักเรียน หมายถึง บรรดากิจกรรมประกอบหรือนอก
หลักสูตรทั้งหลายที่เ้าการศึกษาแก่นักเรียนนอกห้องเรียน(Extra - Class Activities)¹

¹ดิฉันได้ สำนักร, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ:วัฒนาพานิช, 2516),

นพพงษ์ บุญจิตราคุสัย กล่าวว่า บรรดากิจกรรมประกอบเรื่อนนอกหลักสูตรทั้งหลายที่ให้การศึกษานักเรียนนอกห้องเรียน จัดขึ้นโดยนักเรียนสมัครใจที่จะ เข้าเรียนและดำเนินการเองโดยความเห็นชอบและสนับสนุนจากคณาจารย์และ ไม่มีการให้คะแนนใดๆในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา¹

ไพโรจน์ นาคะสุวรรณ และวันนอร์ มะทา กล่าวว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดและสนับสนุนให้ผู้เรียนจัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจ และส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนนอกเหนือจากหลักสูตรปกติ ไม่มีการให้คะแนนรางวัลวิชาการและผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านั้นด้วยความสมัครใจ²

ไชยธวัช ไชยยัง ได้ให้ความหมายของกิจกรรมนักเรียนไว้ว่า หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยนักเรียน นิสิต นักศึกษา สมัครใจที่จะ เข้าร่วมและดำเนินการเอง โดยความเห็นชอบและสนับสนุนจากคณาจารย์และ ไม่มีการให้หน่วยกิตหรือคะแนนใดๆในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา³

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยถือว่าถึงแม้ชื่อที่ใช้เรียกกิจกรรมที่แตกต่างกัน แต่ความหมายไม่แตกต่างกันมากนัก ผู้วิจัยจึงใช้ชื่อเรียกกิจกรรมต่างๆนี้ว่า กิจกรรมนักเรียน และสรุปความหมายของกิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมใดๆที่จัดขึ้นในสถานศึกษา โดยความเห็นชอบของผู้บริหารสถานศึกษาและมีอาจารย์คอยควบคุมดูแลให้นักเรียนนักศึกษาได้ปฏิบัติในกิจกรรมเหล่านั้นด้วยความสมัครใจเพื่อส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีความรู้และเจริญงอกงามในด้านต่างๆ และไม่มีผลถึงคะแนนใดๆทั้งสิ้น

¹นพพงษ์ บุญจิตราคุสัย, หลักการบริหาร การศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.เอ็ม.เอ็ม.จำกัด, 2525), หน้า 38.

²ไพโรจน์ นาคะสุวรรณ และวันนอร์ มะทา, กิจกรรมเสริมหลักสูตร, หน้า 4.

³ไชยธวัช ไชยยัง, กิจกรรมนักเรียน, (เอกสารประกอบการบรรยาย ภาควิชาการบริหาร การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 1.

2. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนักเรียน

กึ่งนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้วางหลักเกณฑ์และวิธีการจัดกิจกรรมนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เป็นผู้ระเบียบวินัย
2. เพื่อให้ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. เพื่อให้มีความเข้าใจและเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
4. เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติความดีและหน้าที่ภายในขอบเขตของกฎหมาย
5. เพื่อให้มีความซื่อสัตย์สุจริต คำนึงถึงคุณค่า ค่านิยม และส่งเสริมเอกลักษณ์ วัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย
6. เพื่อให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในตนเอง
7. เพื่อส่งเสริมทักษะ ความถนัดและความศรัทธาในเริ่มสร้างสรรค์
8. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ และให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
9. เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสร้างเสริมความมั่นคงของชาติ
10. เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม
11. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา¹

ประการนี้ นิสิตทั้งจำ กักกล่าวถึงจุดประสงค์ของกิจกรรมนักเรียนในด้านการสนองความต้องการของนักเรียนตามวุฒิภาวะ และยังช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน ซึ่งสามารถปรับประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้ควย ซึ่งจุดประสงค์สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อสนองความต้องการทางจิตวิทยา
2. เพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้ดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย
3. เพื่อเสริมสร้างการรู้จักนำตนเองและบังคับตนเองได้
4. เพื่อสำรวจพัฒนาความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล

¹ กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมระดับมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2520, 2527, (อักษรณ์) หน้า 7-8.

- 5. เพื่ออบรมและสั่งสอนเด็กให้เป็นคนดี มีศีลธรรมดี
- 6. เพื่อชักจูงและแนะนำเด็กให้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
- 7. เพื่อให้เด็กสนใจกับกิจกรรมของโรงเรียนให้มากขึ้น
- 8. เพื่อช่วยให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้รับผิดชอบประสงค์ทางการศึกษาอย่างแท้จริง
- 9. เพื่อก่อให้เกิดวินัยที่ดี ส่งเสริมให้เคารพข้อบังคับต่างๆในสังคมตนเอง และวางตนดี

ในสังคม

- 10. เพื่อสอนให้มีการร่วมมือกันในสังคม
- 11. ในด้านการปรับตัวของนักเรียนทำให้รู้จักวิธีทำงานเป็นกลุ่ม
- 12. เพื่อทำให้เกิดความสมบูรณ์ทั้งทางกายและทางใจ
- 13. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูอาจารย์กับนักเรียน
- 14. เพื่อเตรียมตัวเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว

เอกชัย กุสุมณี ศึกษาวัดถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนักเรียน ไว้ดังนี้

- 1. เป็นการเตรียมนักเรียนให้อยู่ในสังคมประชาธิปไตย
- 2. ส่งเสริมให้กำลังใจของนักเรียนได้รับการตอบสนอง
- 3. ช่วยให้การเรียนการสอนตามหลักสูตรมีความสมบูรณ์ขึ้น
- 4. ช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบความถนัด ความสนใจ ความสามารถของตน
- 5. เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนได้มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในการทำงานเป็นหมู่คณะ
- 6. ช่วยให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะมีโอกาสทำกิจกรรมด้วยตนเอง และได้แสดงความสามารถให้เป็นที่ยอมรับในการจัดกิจกรรมนักเรียน
- 7. เพื่อเสริมสร้างความมีระเบียบวินัยให้กับนักเรียน
- 8. เพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ให้นักเรียนมีความรักในสถาบัน และภูมิใจในสถาบัน
- 9. ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

10. การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และ
โรงเรียนกับชุมชน

11. สนับสนุนให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์¹

ปิยวดี นีรังคะ เปาระ ได้กล่าวถึงว่าวัตถุประสงค์เป็นสิ่งสำคัญที่จะให้กิจกรรมดำเนิน
ไปอย่างมีแบบแผนและตรงตามต้องการ ซึ่งสรุปวัตถุประสงค์ได้เป็นข้อๆดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย และความเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความจงรัก
ภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
2. เพื่อให้เด็กรู้จักนำตนเองและบังคับตนเอง
3. เพื่อให้มีความร่วมมืออันดีซึ่งกันและกัน
4. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าความถนัด ความสามารถพิเศษ ความสนใจของตนเอง ได้
ฝึกฝนและพัฒนาความสามารถนั้นๆให้ดียิ่งขึ้นไปด้วย
5. เพื่อก่อให้เกิดวินัยที่ดี ส่งเสริมให้นักเรียนเคารพกฎข้อบังคับต่างๆในสังคมที่ตนอยู่
และวางตนได้กึ่งในสังคม
6. เพื่อให้นักเรียนมีความสามัคคีในหมู่คณะ มีความรักโรงเรียนและมีชีวิต
7. เพื่อส่งเสริมทักษะต่างๆ เช่น ทักษะการเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกัน มีความคิดริเริ่ม
สร้างสรรค์ เกิดความสนุกสนานในการทำงานที่ตนสนใจ
8. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน
9. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ มีความรับผิดชอบ รู้จักเคารพผู้อื่น
10. เพื่อช่วยให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ช่วยให้การบรรลุผลทางการศึกษาอย่างแท้จริง
11. เพื่อให้นักเรียนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และมีประสิทธิภาพ
12. เพื่อเราให้เกิดความสนใจในวิชาและเรื่องราวต่างๆ นอกเหนือไปจากการเรียน
ประจำเป็นการส่งเสริมให้มีความรู้กว้างขวาง
13. เพื่อให้มีความซาบซึ้งในคุณค่า ค่านิยมและส่งเสริมเอกลักษณ์ วัฒนธรรมอันดีงาม
ของชาติไทย

¹ เอกชัย กู้สุขพันธ์, "การประเมินผลกิจกรรมนักเรียน (เอกสารประกอบการสอน วิชา
416 711 กิจกรรมนักเรียน ภาควิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์,
2526), หน้า 1.

- 14. เพื่อให้รู้จักเป้าหมายนโยบายของตนอย่างดี และสร้างเสริมความมั่นคงของชาติ
- 15. เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม¹

สรุปวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนักเรียนนั้น เป็นการจัดเพื่อตัวนักเรียนเอง จะได้มีระเบียบวินัย รู้จักเป็นผู้นำตนเอง บังคับตนเอง และค้นพบความฉลาด ความสามารถของตัวนักเรียนเองด้วย สำหรับสังคมโดยรวมและประเทศชาตินั้น การจัดกิจกรรมนักเรียนจะก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ เกิดความสามัคคีอันดีงามของกลุ่ม และเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ตลอดจนชุมชนซึ่งในคุณค่าและควรค่าอย่างยิ่งเอกลักษณ์ วัฒนธรรมอันดีงามของไทย

3. ประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียน

ภิญโญ สารภ ใค้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้

- 1. ช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน
- 2. สนับสนุนการศึกษาที่นอกเหนือไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
- 3. ช่วยให้การบริหารโรงเรียนดำเนินไปด้วยความสะดวกและเรียบร้อยเพราะนักเรียนมีโอกาสปกครองกันเอง และมีหนทางระบายความคิดเห็นโดยผ่านกิจกรรมบางอย่างภายในโรงเรียน
- 4. ช่วยเหลือชุมชนให้มีโอกาสได้รับความรู้ และความสนุกสนานเพลิดเพลินกับกิจกรรมบางอย่างของนักเรียนไปด้วย เพราะนักเรียนจะเปิดโอกาสให้ประชาชนมาชมกิจกรรมของตนเสมอ
- 5. ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยการกระทำ (Learning by Doing)
- 6. ช่วยให้นักเรียนมีความรู้สึกมั่นคงในทางใจ (Security) เพราะมีโอกาสทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เกิดความสามัคคีกลมเกลียว และมีโอกาสแสดงความสามารถให้เป็นที่ยอมรับนับถือในสังคมโดยการร่วมมือจัดกิจกรรมนักเรียน
- 7. ส่งเสริมค่านิยมทางสังคม (Social Values) โดยอาศัยกิจกรรมบางอย่าง ฝึกจรรยาบรรณและการวางแผนในสังคม เช่น การจัดงานเลี้ยงอาหาร และจัดงานร่วางหรืองานทางวัฒนธรรม และ วัฒนธรรมนิยมประเพณีตามวาระอันควร

---

¹ปิยวดี นีรังคะ เป่าระ, "การจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต แขนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 5.

8. ช่วยสร้างบุคลิกภาพให้นักเรียนให้เพิ่มลักษณะของความเป็นผู้นำ (Leadership) และมีโอกาสฝึกฝนการบริหารงานเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียน
9. ช่วยฝึกความเป็นพลเมืองที่ รู้จักความรับผิดชอบ รู้แพ้รู้ชนะ โดยการแข่งขัน และ เชียร์กีฬาที่ถูกกองหน้าของสองขรรค์ และมีจรรยาบรรณที่ดี
10. เพิ่มเติมความรู้สาขาวิชาต่างๆ โดยอาศัยชุมนุมหรือชมรมต่างๆ เช่น ชุมนุมตั้งคณิตศึกษา ชุมนุมวิทยาศาสตร์ และชุมนุมภาษาอังกฤษ เป็นต้น

สวัสดิ์ นินเทศวรวิทย์ ได้รวบรวมและสรุปประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียน ไว้ดังนี้

1. กิจกรรมนักเรียนเป็นเครื่องส่งเสริมนักเรียนในด้านต่างๆ เช่น
  - ก. ทำให้นักเรียนได้ทำสิ่งที่น่าสนใจ เช่นบางคนชอบคนตรี ก็มีโอกาที่จะได้ฝึกซ้อมหรือเล่นดนตรีตามใจ
  - ข. กิจกรรมนักเรียนเป็นเครื่องส่งเสริมความเป็นผู้นำ เพราะการจัดกิจกรรมเหล่านี้ เรามีหน้าที่ให้นักเรียนจัดการกันเอง
  - ค. กิจกรรมนักเรียนช่วยส่งเสริมความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่ผู้เรียน เช่น การกีฬา
  - ง. กิจกรรมนักเรียนช่วยส่งเสริมสุขภาพร่างกายและจิต นักเรียนมีโอกาสได้พักผ่อน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
  - จ. ทำให้นักเรียนรู้จักติดต่อกับบุคคลอื่น รู้จักการปกครองตนเอง เช่น การจัดทัศนajara การจัดสภานักเรียน เป็นต้น
  - ฉ. ช่วยให้นักเรียนเกิดความรักสร้างสรรค์ เช่น ครูจัดการประกวดกระทงระหว่างห้อง นักเรียนจะช่วยกันคิดตกแต่งให้สวยงาม
2. กิจกรรมนักเรียนทำให้พลักตุรณะชุมชน กล่าวคือ
  - ก. กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทดลองหรือสำรวจความสามารถ ตลอดจนความสนใจของตัวเอง เช่น บางคนพบว่า ตัวเองชอบการถ่ายรูปและถ่ายได้ดี บางทีการถ่ายรูปอาจจะนำไปสู่อาชีพช่างถ่ายรูปได้
  - ข. กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่เคยเรียนมาจากห้องเรียน เป็นการทำให้สิ่งที่เรียนมีความหมายยิ่งขึ้น เช่น ชุมนุมภาษาอังกฤษจัดเลี้ยงน้ำชา (Tea Party) ซึ่งตามปกติเราไม่ค่อยจะมีโอกาสได้จัดในโรงเรียนจริงๆ

2. กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้ครูช่วยแนะแนวให้นักเรียน ซึ่งมีความสนใจร่วมกันได้เป็นอย่างดี
3. กิจกรรมนักเรียนช่วยเหลือในการบริหารงานของโรงเรียน กล่าวคือ
  - ก. กิจกรรมนักเรียนก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างครู นักเรียน และบุคคลอื่นในโรงเรียนทุกคน
  - ข. ทำให้ครูได้รู้จักนักเรียนดีขึ้น เราคงไม่ลืมว่า เรารู้จักนักเรียนได้ดีในสนามเล่นมากกว่าในห้องเรียน
  - ค. กิจกรรมนักเรียนอาจประเภท เช่น สภานักเรียน (Student council) เป็นส่วนช่วยในการควบคุมความประพฤติของนักเรียนได้ส่วนหนึ่ง
4. กิจกรรมนักเรียนมีช่วยช่วยเหลือชุมชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับลูกเสือ กิจกรรมเกี่ยวกับการตั้งชมสภเคราะห์ เป็นต้น¹

วรทัศน์ มุญโคตร โฉมรูปประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้

1. ทำให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีคุณค่าของตนเองและสังคม
2. ส่งเสริมพลังการทางสังคม เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่นักเรียนกระทำร่วมกัน ต้องคบหาสมาคมช่วยกัน ปรึกษาหารือในฐานะผู้นำและผู้ตาม
3. เป็นการลดความเครียดทางกายและอารมณ์ นอกคลายความเบื่อหน่ายจากการเรียนในชั่วโมงเรียนปกติตามหลักสูตร
4. ส่งเสริมการเรียนรู้วิชาในหลักสูตรให้สมบูรณ์ขึ้น ในกรณีที่เป็นชุมนุมหรือกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับวิชาในหลักสูตร
5. ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย เพราะการดำเนินงานของกลุ่ม การเลือกตั้งประธานกระทำโดยสมาชิกซึ่งร่วมกันออกเสียงเลือกตั้งขึ้น
6. กระชับความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน เพราะ กิจกรรมแต่ละ กิจกรรมจะมีอาจารย์ที่ปรึกษาคอยให้คำปรึกษาแนะนำ เป็นการร่วมมือระหว่างครูและนักเรียน

¹ ลวัลดี นีเทพรวิทย์, ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกี่ยวกับลักษณะความเป็นผลเมืองดีจากการจัดกิจกรรมนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 6 (วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 26-27.

7. ช่วยสนองความสนใจและความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน เพราะ นักเรียนมีสิทธิเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมตามความพอใจโดยไม่มีการบังคับ
8. กิจกรรมมีส่วนช่วยเหลือชุมชน เช่น กิจกรรมปลูกต้นไม้ อนุรักษ์ ชาติ ซึ่งจะสามารถฝึกนักเรียนให้มีระเบียบวินัย และความดีเสียละ กล้าหาญ ได้อย่างชัดเจน และพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อชุมชน¹

จากประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียนในคาบต่างๆที่กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่า กิจกรรมนักเรียนมีประโยชน์สำหรับตัวนักเรียนเอง ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอน ช่วยในการสร้างกระบวนการสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในสังคม และช่วยส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยโดยเป็นเบื้องต้นให้กับบุคคลและกลุ่ม

4. ประเภทของกิจกรรมนักเรียน

เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่จะปลูกฝังเยาวชนไทยให้มีความรู้และจริยธรรมที่ดียิ่ง มีระเบียบวินัยในตนเอง มีความศรัทธาในระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทย ตลอดจนส่งเสริมความเป็นเอกภาพอันคงของชาติ

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกระเบียบให้เยาวชนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการต้องเข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อย 1 กิจกรรม ที่ควรจัดดังนี้

1. กิจกรรมปลูกต้นไม้ หรือบุรุษอาสา หรือเนตรนารี หรือกิจกรรมอื่นๆ เพื่อประโยชน์
2. กิจกรรมศาสนา
3. กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
4. กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
5. กิจกรรมการใช้ของเสีย
6. กิจกรรมส่งเสริมการใช้เงินค่าไทย
7. กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม

¹ วรทัศน์ บุญโศภิต, "การจักกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาค วิชา บริหารการศึกษามัธยมศึกษาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 22-23.

8. กิจกรรมเพื่อศิษย์
9. กิจกรรมนันทนาการ
10. กิจกรรมส่งเสริมวิชาต่างๆในหลักสูตร¹

กิจกรรมทั้ง 10 ประเภทนี้ โรงเรียนอาจแยกจัดเป็นกิจกรรมย่อยๆได้อีกหลายกิจกรรม
 ทั้งนี้ผู้ดูแลหาหนทางได้ให้ชอภักเห็นดังนี้

ปิยวดี นิรังคะ เปาระ ไต่จำแนกประเภทของกิจกรรมนักเรียน ดังนี้

1. กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมหลักสามารถจัดให้บังเกิดผลตามความมุ่งหมายได้ คือ
  - 1.1 กิจกรรมปลูกเสื่อ อนุภาซาค หรือเนตรนารี
  - 1.2 กิจกรรมทางศาสนา เช่น กิจกรรมทางพุทธศาสนา กิจกรรมทางศาสนาอื่นๆ
  - 1.3 กิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญของชาติไทย
 กิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่นและของประเทษ กิจกรรมเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์
2. กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียน ทางโรงเรียนควรเลือกให้
 เหมาะสม ดังนี้
  - 2.1 กิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมปกครองกันเอง เช่นสภานักเรียน องค์การนิสิต คณะ
 กรรมการนักเรียน เป็นต้น
  - 2.2 กิจกรรมส่งเสริมวิชาการตามหมวดในหลักสูตร ได้แก่ ชุมนุมทางวิชาการต่างๆ
 เช่น ชุมนุมวิทยาศาสตร์ ชุมนุมภาษาอังกฤษ ชุมนุมสังคมศึกษา เป็นต้น
  - 2.3 กิจกรรมเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์ เช่น ชุมนุมบำเพ็ญประโยชน์ ชุมนุม
 อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรณรงค์เพื่อทำความดีอาสาสมัคร การพัฒนา
 วัตถุประสงค์ การพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น
  - 2.4 กิจกรรมทางสังคมและนันทนาการ กิจกรรมประเภทนันทนาการอยู่ร่วมกัน การ
 เข้าสังคม การพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ กิจกรรมการพบปะสังสรรค์ การเข้าค่าย
 หักแรม การไปทัศนศึกษา การเดินป่า เป็นต้น

¹กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษา พุทธศักราช
 2520 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 3 พุทธศักราช 2524, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ในเครือปรักษ์
 จำกัด, 2525), หน้า 2-3.

- 2.5 กิจกรรมทางด้านกีฬา สร้างความสามัคคี มีน้ำใจ เสียสละ รู้จักให้อภัย ใฝ่แก่
 ชุมชนที่กว้างๆ เช่นชุมนุมรณรงค์ ชุมชนแม่พิมพ์คน ห่วงยาง ฯลฯ การแข่งขัน
 กีฬา กีฬาระหว่างชั้น กีฬาระหว่างโรงเรียน
- 2.6 กิจกรรมที่จะช่วยพัฒนาความสนใจเฉพาะอย่าง และความสามารถพิเศษ ใฝ่แก่
 ชุมชนทุกรูป การสะสมแสตมป์ ชุมชนคนตรี ชุมชนละคร ชุมชนโกล่าที เป็นต้น
- 2.7 กิจกรรมเกี่ยวกับการพิมพ์ เช่น ชุมชนหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์รายเดือน หนังสือ
 โรงเรียน หนังสือรุ่น เป็นต้น
- 2.8 กิจกรรมเกี่ยวกับการประชุม เช่นการประชุมของโรงเรียน การเชิญวิทยากร
 มาบรรยาย ปาฐกถา เป็นต้น
- 2.9 กิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมสินค้าไทย เช่น การเชิญชวนให้ใช้สินค้าไทย การ
 ประดิษฐ์สิ่งของขึ้นใช้เอง เป็นต้น
- 2.10 กิจกรรมบุคลากร ยุวสหกรณ์ เช่น การทำสวนครัว การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์
 การจัดตั้งสหกรณ์โรงเรียน
- 2.11 กิจกรรมโฮมรูม เช่น การแนะนำในห้องเรียน การให้คำปรึกษา หรือการจัด
 กิจกรรมเล็กๆน้อยๆขึ้นในห้องเรียน¹

ประเภทของกิจกรรมนักเรียนที่สถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดไว้ 2 ประเภท

คือ

1. กิจกรรมนักเรียนนักศึกษาในหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อประกอบความ
 เข้าใจในเนื้อหาสาระของบทเรียน ซึ่งผู้สอนอาจมีกิจกรรมบางอย่างเพื่อช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ
 ในบทเรียนยิ่งขึ้น การจัดนี้อาจจะจัดในเวลาสอนหรือนอกเวลา โดยผู้สอนร่วมอยู่ด้วย เช่น การจัด
 สัมมนาทางวิชาการ การจัดทำวิทยานิพนธ์ การจัดการกุงาน เป็นต้น
2. กิจกรรมพิเศษ หมายถึง บรรดาการกระทำทั้งหลายที่ถูกกำหนดขึ้นตามระเบียบของ
 กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อที่จะช่วยเสริมทักษะในการศึกษา โดยการนำประสานเข้ากับการเรียนรู้
 ในวิชาต่างๆของหลักสูตร มีวิชาการเป็นอิสระในการที่จะเลือกกระทำ 1 กิจกรรมต่อ 1 ภาคเรียน
 แต่ไม่ใช่ประกอบในชั่วโมงเรียน โดยเน้นวัตถุประสงค์เยาวชนสนองความรับผิดชอบช่วยเหลือตนเอง

¹ปิยวดี มีรังคะ เปราะ "การจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา" หน้า 6 - 7.

ภายในขอบข่ายที่ผู้กำหนดขึ้น

นพพงษ์ บุญจิตราคุศลย์ ได้แบ่งกิจกรรมนักเรียนออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมโครงการสอนในชั้นเรียน
2. กิจกรรมที่จะพัฒนาความสนใจเฉพาะและความสามารถพิเศษ
3. กิจกรรมที่เป็นการบริหารภายในโรงเรียน
4. กิจกรรมที่พัฒนาทางกานจิตใจ
5. กิจกรรมทางสังคมและสหนาการ
6. กิจกรรมทางกานการศึกษา²

เอกชัย กัสสุพันธ์ ได้แบ่งประเภทของกิจกรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

1. กานวิชาการ ได้แก่ กิจกรรมเสริมหลักสูตรของชุมนุมวิชาการต่างๆ เช่น ชุมนุมภาษา ไทย ชุมนุมคณิตศาสตร์ ชุมนุมวิทยาศาสตร์ ชุมนุมภาษาต่างประเทศ เป็นต้น กิจกรรมกานวิชาการนี้ จะมีส่วนเสริมสร้าง เนื้อหาวิชาตามหลักสูตรใหม่ความสมบูรณ์ขึ้น
2. กานกีฬา กิจกรรมกานกีฬามีส่วนสำคัญในการปลูกฝังความสามัคคี ความรู้จักการเสียสละ ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีใจกว้าง กิจกรรมกานนี้ ได้แก่ ชุมนุมกีฬาต่างๆ เช่น ชุมนุมฟุตบอล ชุมนุม แยกมินตัน ชุมนุมกระถอบ ชุมนุมเทเบิลเทนนิส เป็นต้น
3. กานบำเพ็ญประโยชน์ขอสังคม
4. กานสหนาการหรือสหนาการ กิจกรรมกานนี้มักจัดขึ้นเพื่อการสังคม การขอปะสังสรรค์ การพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร ได้แก่ การจัดงานรื่นเริงต่างๆ การจัดงานขอปะสังสรรค์ การ จัดทัศนศึกษา

¹กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาพุทธศักราช 2520 และคู่มือการจัดกิจกรรมพิเศษสำหรับการศึกษาาระดับสูงกวาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ปวช. และ ปวส.) พุทธศักราช 2520, แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1, 2522. หน้า 20.

²นพพงษ์ บุญจิตราคุศลย์, หลักการบริหารการศึกษา, หน้า 36.

5. กานศิลป์วัฒนธรรม กิจกรรมค่านิยมส่วนช่วยในการปลูกฝัง สืบทอดศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยไว้ ได้แก่ กิจกรรมวันไหว้ครู กิจกรรมเนื่องในวันประเพณีต่างๆของไทย กิจกรรมชุมนุมคนครีไทย ชุมนุมนาฏศิลป์และการแสดง

6. กานสิ่งพิมพ์ กิจกรรมค่านิยมได้แก่ สิ่งพิมพ์ต่างๆที่นักเรียนเป็นฝ่ายผลิตขึ้นเอง เช่น หนังสือรุ่นประจำปีของโรงเรียน หนังสือพิมพ์โรงเรียน วารสารหรือจุลสารของชุมนุมต่างๆ

7. กานการบริหารหรือการปกครอง กิจกรรมค่านิยมเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการบริหาร ฝึกความเป็นผู้นำ ผู้ตามในการทำงานเป็นหมู่คณะ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานของโรงเรียนอีกด้วย ได้แก่ สภานักเรียนหรือกรรมการนักเรียน หัวหน้าระดับชั้น หัวหน้าชั้น กิจกรรมรายการชมครู (โฮมรูม)¹

สรุปได้ว่า ประเภทการจัดกิจกรรมจะมีทั้งที่เป็นเนื้อหาวิชาการในชั้นเรียนและส่วนที่เสริมประสบการณ์ให้นักเรียนได้ความรู้ความสามารถมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น ก็จะมีส่วนในการช่วยพัฒนาตัวนักเรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนค้นพบความถนัด ความสนใจของตนเองจากการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละประเภทนั่นเอง

5. หลักการการจัดกิจกรรมนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดระเบียบว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2520 เพื่อให้โรงเรียนยึดถือเป็นหลักในการจัดกิจกรรมนักเรียน ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมต้องเป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาล ในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเจริญและความมั่นคงของชาติ
2. จะต้องเป็นไปเพื่อวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมนักเรียนใหม่ระเบียบวินัยในตนเอง
4. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและครู
5. การจัดกิจกรรมจะต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ

¹ เออร์ชัย กิจธุระพันธ์, หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: องค์กรศิลปการพิมพ์, 2527), หน้า 211-212.

6. การจัดกิจกรรมใดๆจะต้องมีโครงการและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรมโครงการและระเบียบข้อบังคับนั้นจะต้องเป็นของโรงเรียน
7. นักเรียนจะต้องเข้าร่วมในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ไม่น้อยกว่า 1 อย่าง การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนในแต่ละภาคเรียนจะเป็นกิจกรรมอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ได้
8. ทุกกิจกรรมจะต้องมีครู อาจารย์ ในโรงเรียนเข้าร่วมรับผิดชอบดำเนินการ
9. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจะต้องเป็นบุคคลที่อยู่ปัจจุบันในสถานศึกษานั้น เว้นแต่วิทยากร ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา
10. การจัดให้มีกิจกรรมเลือกใดๆหรือไม่ ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าสถานศึกษานั้น
11. การจัดกิจกรรมใดๆให้โรงเรียนควบคุมเรื่องการรับจ่ายเงิน หรือทรัพย์สินของอื่นๆ ให้เป็นไปตามระเบียบและประหยัค เพื่อความมั่นคงและปลอดภัยของชาติ
12. ในกรณีที่หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาเห็นว่า กิจกรรมใดๆไม่เหมาะสม มีการกระทำหรืออาจนำมาซึ่งอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ ให้หัวหน้าสถานศึกษาล้างเลิกกิจกรรมนั้นๆเสีย

ให้กรมเจ้าสังกัดควบคุมให้เป็นไปตามระเบียบนี้¹

สำหรับกิจกรรมที่จัดในสถานศึกษาที่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป ในการวิจัยนี้ เป็นสถาบันที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการเช่นกัน คือ วิทยาลัยครู วิทยาลัยอาชีวศึกษา ดังนั้น จึงถือระเบียบดังกล่าวเช่นกัน และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเก็บเงินค่ากิจกรรม ซึ่งระเบียบสภาการฝึกหัดครู ว่าด้วยเงินค่ากิจกรรมนักศึกษาในฝึกหัดครูพุทธศักราช 2519 ว่า

- ข้อ 3 เงินค่ากิจกรรมในระเบียบนี้คือ เงินที่เข้าในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังต่อไปนี้
  - 3.1 เงินที่เรียกเก็บจากนักเรียน/นักศึกษาตามระเบียบนี้
  - 3.2 เงินที่ผู้บริจาคให้แก่องค์การนักศึกษา หรือชุมนุมต่างๆ
  - 3.3 เงินที่ได้มาจากการจัดกิจกรรมของนักศึกษา หรือชุมนุมต่างๆ
  - 3.4 เงินผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินค่ากิจกรรม
- ข้อ 4 เงินค่ากิจกรรมจะใช้จ่ายได้ในลักษณะต่างๆดังนี้

¹กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา 2520 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 3 พุทธศักราช 2524, หน้า 3.

4.1 พิธีกรรมทางศาสนา

4.2 งานประจำปีของทางราชการ

4.3 การกีฬา

4.4 การจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักศึกษา

4.5 การสวัสดิการและการกุศล¹

พร้อมกับ นิตยังงา ได้เสนอหลักการจัดกิจกรรมดังนี้

1. การวางแผนในการจัดกิจกรรมนักเรียน ต้องวางแผนให้รอบคอบเพื่อรวบรวมกำลังคน วัสดุอุปกรณ์ วิชาดำเนินงาน และสภาพข้อเท็จจริง กำหนดจุดประสงค์ หรือความมุ่งหมายของกิจกรรม ไว้ให้ชัดเจนโดยกำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไป ขอบเขตแนวทางการปฏิบัติและจุดมุ่งหมายเฉพาะแต่ละชุมนุม

2. การดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียน เกี่ยวข้องสิ่งสำคัญ 2 สิ่ง คือ

2.1 การจัดทำแผนบุคคล บุคคลที่หน้าที่ดำเนินงานโดยตรงในการจัดกิจกรรมนักเรียน ในโรงเรียน คือ ผู้บริหาร คณะกรรมการบริหารโรงเรียน หรือคณะกรรมการบริหารทางคณะ วิทยาลัย กิจกรรม อาจารย์ปรึกษา ครูอาจารย์ ตัวผู้เรียน ในกรณีนี้ทุกคนที่กล่าวถึงมีความสำคัญต่อกิจกรรม ทั้งสิ้น แต่บุคคลที่นับได้ว่าสำคัญและมีส่วนต่อคุณลักษณะกิจกรรมตลอดเวลา ได้แก่ อาจารย์ปรึกษาของ กิจกรรมนั้น ซึ่งควรจะมีลักษณะและคุณสมบัติต่อไปนี้

ก. สนใจในกิจกรรมและพัฒนาการของนักเรียน

ข. เข้ากับนักเรียนได้ดี

ค. เสียสละ อุตุน ซื่อสัตย์ ยุติธรรม

ง. มีประสบการณ์ทางงานกิจกรรม

จ. มีมนุษยสัมพันธ์ บุคลิกดี

ฉ. เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน

2.2 การจัดการด้านการเงิน เป็นสิ่งแน่นอนที่การจัดกิจกรรม จำเป็นต้องใช้เงิน จำนวนหนึ่ง เงินจำนวนนี้ควรจะเป็นเงินของชุมนุมที่จัดหาตัวเอง โดยความร่วมมือของสมาชิก เทร่บุญ

¹กรมการฝึกหัดครู, ระเบียบสภาการฝึกหัดครูว่าด้วยเงินค่ากิจกรรมของนักเรียนนักศึกษาใน วิทยาลัยครู พุทธศักราช 2519, (เอกสารอัครสำเนา), หน้า 1.

จะมีหน้าที่คอยควบคุมทางการเงินให้เกิดประโยชน์ ข้อสุดท้าย วิธีการที่สามารถหารายได้ให้แก่ชุมชนได้แก่

- ก. การเก็บตริในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ละคร กนตรี ไล่วาที
- ข. กิจรณขายของชุมชนภายในโรงเรียน
- ค. ขายของพิเศษที่ทางชุมชนจัดทำขึ้น เช่น การค่อวยพร สติ๊กเกอร์
- ง. ขอบริจาคจากสมาชิก และผู้มีจิตศรัทธา¹

อย่างไรก็ตาม ในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษานั้น มีข้อควรคำนึงอย่างยิ่งที่จะช่วยให้กิจกรรมนั้นได้ช่วยพัฒนาเยาวชนในทุกๆด้านที่จะทำให้กิจกรรมนั้นมีคุณค่า เหมาะสมกับเยาวชน ซึ่งอันันต์ รอดแจ่ม ได้ให้ความคิดเห็นว่²

1. พิจารณาคุณภาพโรงเรียน อาคารสถานที่ จำนวนครู มีความเหมาะสมเพียงใด และจะต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม
2. กิจกรรมที่จัดควรมีความมุ่งหมายอย่างชัดเจน
3. โรงเรียนต้องพิจารณาจัดกิจกรรมที่เด็กส่วนมากสนใจ และไม่บังคับฝืนใจเรียน
4. พยายามให้เด็กทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ
5. ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกซึ่งความคองการตามธรรมชาติ
6. เด็กไม่ควรได้รับสิทธิพิเศษที่จะต้องเรียนหนังสือเพื่อเข้าไปรวมกิจกรรม
7. พยายามอบรมนักเรียนให้ได้รับเลือกเป็นผู้นำในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้รู้หน้าที่และประพฤติตัวได้เหมาะสม
8. โรงเรียนควรวางระเบียบและควบคุมการจัดกิจกรรมแต่ละประเภทเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนอย่างแท้จริง
9. คัดเลือกครูที่เหมาะสม เพื่อ วางตัวให้รับมิดชอบกิจกรรมแต่ละประเภท
10. ครูควรเป็นที่ปรึกษาเด็กเท่านั้น แนะนำตักเตือนเด็กที่ใหญ่กว่า
11. โรงเรียนควรอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม โดยช่วยจัดสรรเงิน วัสดุอื่นๆ ที่จำเป็น เพื่อเสริมสร้างกิจกรรมนั้นๆให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

¹ประคัม นิลพิงงา, การศึกษา. 332 กิจกรรมรวมหลักสูตร, หน้า 153.

²อันันต์ รอดแจ่ม. "การจัดกิจกรรมพิเศษในโรงเรียน",วารสารวิทยาศาสตร์, 4(22

12. การปฏิบัติเรื่องการเงินในการจัดกิจกรรมต่างๆสมควรจัดทำอย่างระมัดอบ ยุติธรรม และเชื่อถือได้ เพราะกิจกรรมบางอย่างต้องเก็บเงินจากนักเรียน

6. การประเมินผลกิจกรรมนักเรียน

การประเมินผล เป็นการสรุปผลความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์ประสงค์ไว้ เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น และข้อเสนอแนะที่ได้รวบรวมข้อมูล เพื่อนำการประเมินผลนั้นมาดำเนินการครั้งต่อไป การประเมินผลกิจกรรมนักเรียน มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อจะรู้ว่ากิจกรรมที่ทำไปนั้นได้รับความสำเร็จเพียงใด
2. เพื่อค้นพบข้อดีเด่นและข้อเสียหาย
3. เพื่อปรับปรุงโปรแกรมกิจกรรมของชุมนุม

การประเมินผลกิจกรรมนักเรียนควรยึดหลักเกณฑ์ต่างๆดังนี้

1. กิจกรรมนักเรียนมีส่วนช่วยให้เกิดความเจริญแก่นักเรียนและสัมพันธ์กับการสอนวิชาต่างๆในโรงเรียนเพียงใด
2. กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนความเป็นผู้นำ ความคิดริเริ่ม ความรู้จักรับผิดชอบ การรู้จักร่วมมือทำงาน และการส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกรักโรงเรียนขึ้นเพียงใด
3. โรงเรียนได้พยายามจัดการส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้เข้าร่วมในกิจกรรมเพียงใด
4. กิจกรรมของโรงเรียนก่อให้เกิดความแตกแยกหรือไม่
5. คณะครูมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และให้ความสนับสนุนเพียงใด
6. โรงเรียนพยายามจัดให้มีกิจกรรมต่างๆหลายชนิด เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเป็นสมาชิกตามความสนใจเพียงใด
7. โรงเรียนเอาใจใส่ปรับปรุงกิจกรรมต่างๆให้ทันต่อความสนใจของนักเรียนหรือไม่เพียงใด²

¹สุรินทร์ สุทธิศรี, "การประเมินผลโปรแกรมกิจกรรมรวมมวลหลักสูตร" กิจกรรมรวมหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: หน่วยงานศึกษานิเทศก์ กรมฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, 2509), หน้า 118.

²พนัส พันนาสินทร์, "การจัดกิจกรรมนักเรียน" หลักการบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2513), หน้า 174-175.

มิลเลอร์ เอ แฟรงกลิน และคณะ (Miller A. Franklin, & Others)

หลักการประเมินผลกิจกรรมที่สำคัญ 8 ประการ ดังนี้

1. การประเมินผลกิจกรรมนักศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินคุณภาพการเรียนการสอนด้วย
2. จะต้องมีองค์ประกอบทุกเรื่องของกิจกรรมนักเรียน
3. บุคคลที่เกี่ยวข้องของทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมิน
4. การประเมินผลจะต้องใช้วิธีการหลายๆอย่าง ทั้งที่เป็นแบบแผนและไม่เป็นแบบแผน
5. การประเมินผลจะต้องให้เป็นปรนัยมากที่สุด
6. ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลจะต้องนำมาจัดและวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปและจัดทำข้อเสนอแนะ
7. ผลการประเมินผลจะต้องเก็บรักษา และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงงานกิจกรรมนักศึกษาให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
8. การประเมินผลกิจกรรมนักเรียน เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่จะต้องกระทำอยู่ตลอดเวลาเป็นระยะ มิใช่ทำเพียงครั้งเดียวเมื่อสิ้นปีการศึกษา¹

เกณฑ์การประเมินผลกิจกรรมนักเรียน

วรทัศน์ บุญโคตร ได้เสนอแนะแนวทางในการประเมินผล ซึ่งควรจะมีเกณฑ์ดังนี้

1. กิจกรรมนักเรียนนั้นตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจของนักเรียนเพียงใด
2. กิจกรรมนักเรียนนั้นมีความเหมาะสมกับระดับชั้น วัย และเพศของนักเรียนเพียงใด
3. กิจกรรมนักเรียนนั้นส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรมากน้อยเพียงใด
4. การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนมากน้อยเพียงใด
5. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรอื่นให้ความสนับสนุนกิจกรรมนักเรียนมากน้อยเพียงใด
6. กิจกรรมนักเรียนนั้นได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพียงใด
7. กิจกรรมนักเรียนนั้นส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียนเพียงใด

¹ Miller A. Franklin, & Others, Planning Student Activities, (Englewood Cliffs, N.J. Prentice - Hall, 1956), pp. 13-20.

8. กิจกรรมนักเรียนมีส่วนร่วมเห็นความจำเป็นผู้ทำ ผู้ถามที่ดี ตลอดจนความรับผิดชอบในการทำงานของนักเรียนเพียงใจ
9. กิจกรรมนักเรียนนั้นเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นเพียงใจ
10. กิจกรรมนักเรียนมีส่วนร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ครู นักเรียน และชุมชนเพียงใจ¹

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า การประเมินผลเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการประเมินผลระหว่างปฏิบัติกิจกรรมเป็นระยะๆ หรือประเมินผลเมื่อกิจกรรมนั้นๆได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ซึ่งผู้จัดทำเนิกรควรที่จะวางแผนการประเมินผลไว้ล่วงหน้า และ ผู้รวมกิจกรรมได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และได้เข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆแล้ว เพื่อจะได้รับผลการประเมินที่เป็นจริง ในการหาข้อดีข้อเสีย ความสำเร็จความก้าวหน้าของงานนั้น และสุดท้ายควรได้รับข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขการจัดกิจกรรมครั้งต่อไปด้วย

7. กิจกรรมการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

การดำเนินงานการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ หรือ การเสริมสร้างสิ่งที่ดีและ เกินของ ไทยนั้น มีสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ในส่วนที่ปรึกษาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักงานนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ เอกลักษณ์ของชาติ มีหน้าที่ในการพิจารณากำหนดนโยบาย แผนงาน และแนวทางในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เป็นศูนย์กลางประสานงาน ศึกษา วิจัย รวบรวม ไขปริศนาข้อมูล วิเริม ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการดำเนินงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติทั้งในและนอกประเทศให้ดำเนินไปอย่างเคียงกัน ตลอดจนเผยแพร่แนวความคิดเพื่อเสริมสร้างภาพพจน์ และความเข้าใจอันถูกต้องในสถาบันหลัก รวมทั้งทำการติดตามประเมินผลถึงเวลานั้น เพื่อให้การดำเนินงานการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปอย่างประหยัดที่สุด²

¹ วรทัศน์ บุญโคตร, "การจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมลักษณะ ความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6", หน้า 34 - 35.

² สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, สำนักงานนายกรัฐมนตรี, รูปผลงานของสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติในรอบ 5 ปี, (อัดสำเนา, มปป.) หน้า 1.

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ (กอช.) เป็นผู้วางนโยบาย แผนงานและแนวทางปฏิบัติ ในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ และมีคณะกรรมการดำเนินงานตามนโยบายการเสริมสร้าง สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์¹

กิจกรรมการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ภายใต้การวางนโยบายของคณะกรรมการ เอกลักษณ์ของชาติ จึงเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ทำให้คนไทยทั้งชาติเกิดความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย เกิดความรักชาติ ความศรัทธา และความเชื่อมั่นว่าคนไทยทุกคนมีสิ่งที่ดีที่เห็นว จิตใจที่เป็นหลักอยู่แล้ว คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ และเป็นการ สอนนโยบายของรัฐบาล และแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งได้ระบุไว้ว่า

รัฐพึงสนับสนุนกิจกรรมเยาวชนและจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างให้เยาวชนมีบุคลิกภาพ ที่ดี มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย มีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมไทย ยึดมั่น ร่วมมือกัน ซ้ำรงรักษา และป้องกันสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

สถานศึกษาเป็นแหล่งสำคัญที่จะสามารถธำรงและโน้มน้าวจิตใจให้เยาวชนของชาติได้รู้ถึง คุณค่าและความสำคัญของเอกลักษณ์ของชาติตามที่สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติได้วางแนว ทางและนโยบายเอาไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชาติที่ดีและไม่ดีที่สถานศึกษา ต้องชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ส่วนที่ดีนั้นคืออะไร เช่น เอกลักษณ์เกี่ยวกับความจริงรักภักดีต่อองค์ พระมหากษัตริย์ เอกลักษณ์เกี่ยวกับการประนีประนอม ประสานประโยชน์ เอกลักษณ์เกี่ยวกับความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ และเอกลักษณ์เกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้สถานศึกษายังต้องชี้แนะให้เยาวชนของชาติร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์เอกลักษณ์ที่ดีขึ้นมา แทนเอกลักษณ์ที่ไม่ดีทำลายภาพพจน์ของคนไทย ทำลายชื่อเสียงเกียรติภูมิของชาติ เช่น ร่วมมือกัน ซักการขาดระเบียบวินัย ขาดความอดทน ขาดแผนงาน หรือความเชื่อมงายเกี่ยวกับโชคลาง ซึ่ง เอกลักษณ์ที่ไม่ดีเหล่านี้ สถานศึกษาสามารถลดสิ่งที่ไม่ดีและสร้างสิ่งที่ดีขึ้นมาใหม่โดยการฝึกหัดและ อบรม เช่น การเข้าแถวเดินอย่างเป็นระเบียบ การรู้จักช่วยกันทำความสะอาด และรักษาความ

¹ สุวิทย์ ยอกมณี, "การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติกับการนิยมไทย" วารสารไทย,

² กระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ในเครือไปรษณีย์, 2520), หน้า 18.

สถานบริเวณสถานศึกษา รุจกเคารพกฎเอณของสังค- มีความออกนและประหยศ รุจกรับนคชอขอ
ส่วนรวม เป้นคณ ดั่งคางๆเหล่าน ลวนเป้นนโยบายของรัฐบาลทคองการควมรวมมอจากทุกๆฝ่าย
จะชวยกันสร้งไฟเกกซันไดในเขววชนของเรา

กัณน การเรยนการสอนสำหรัเขววชนที่อยู่ในระบบโรงเรยนน มีไซมุงให้เรยนรูทาง
คานววิชาการ เขียงอยางเคียวเทานน การจกกิจกรรมคางๆเพื่อใหเขววชนไดมโอกาสได้เรยนรูนอก
ทองเรยนควยคจะ เป้นการชวยพัฒนาคุณภาพของเขววชนให้คียงซัน เป้นประโยชนคองการพัฒนาคนเอง
พัฒนาส่วนรวมและประเทศชาติมากคียงซัน เพราะ "การจกกิจกรรมในสถานศึกษาเป้นวิธีการให้การ
ศึกษาที่จะปลุกม้งและสร้งเสริมควมรู ความคคิ ทักะ เจตคคิ ทางคณธรรมและจริยธรรมให้เกก
ซันแก่นักเรยน/นักศีกษา โดยให้ยูเรยนไกรวมกันกระทำควยคนเอง กิจกรรมในสถานศึกษาเป้นเรื่อง
ที่จะสงเสริมให้นักเรยน/นักศีกษามีควมเจริยเคียวโต สร้งบุคลิกภาพอันพึงประสงคให้กัคนเอง"¹

การจกกิจกรรมเพื่อปลุกม้งให้นักเรยนนักศีกษาให้มีความจงรักภักคต่อชาติ ศาสนา และ
พระมหากษัตริย สถานศึกษาได้พยายามจกกิจกรรมให้บรรลูลุคประสงคชอนนอยคตลอดเวลาไมว่าจะ
อยู่ในหลักสูตรการ เรยนการสอนหรือนอกหลักสูตรกคาม ซึ่งเรื่องนัคคอดคคองกันโยบายของสำนักงาน
เสริมสร้งเอกลักษณ์ของชาติที่คคยยามเมยแพรงงานเสริมสร้งเอกลักษณ์ของชาคนให้ไปสู่ประชาชน
มากที่สุด โดยไซ้สอทุกรูปแบบ ไมว่าจะเป้นสิ่งพิมพ์ แผ่นปลิว แผ่นป้าย รายการวิทยุและรายการโทรทัศน์
ตลอดจนฉลิตวารสาร หนังสือ และบทควม เพื่อเมยแพรงควมรูและควมเข้าใจอันถูกต้องให้กั
ประชาชน

การศีกษาวิจัยครั้งน จึงเป้นการศีกษาถึงการจกกิจกรรมที่สถานศึกษาได้จกซัน เพื่อให้ลค
คคองกัแนวทางที่สำนักงานเสริมสร้งเอกลักษณ์ของชาติได้เมยแพรง ตลอดจนนโยบายของรัฐบาลที่
มุงให้เขววชนในสถานศึกษา ได้ตระหนกถึงหนาทของคณคณคคองสังคลวนรวม ซึ่งคาคว่าจะ เป้นแนวทาง
ให้เขววชนได้รับการสงเสริมได้ เขารวมกิจกรรมที่สถานศึกษาได้จกซันนัคมากคียงซัน ตลอดจนเป้นแนวทาง
ในการพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้งเอกลักษณ์ของชาติให้กว้างขวางคียงซัน ซึ่งการจกกิจกรรมการ
เสริมสร้งเอกลักษณ์ของชาติในสถานศึกษา ยูวิจัยได้แบ่งออกได้คังน

---

¹ วิชาเลื่อง วิจัยนทร, หลักการปลุกม้งคณธรรม จริยธรรมแก่นักเรยน, (กรุงเทชมหานคร :
โรงพิมพ์การศาสนา, 2524), หนา 171-172.

7.1 การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสถาบันชาติ

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันชาตินั้น สถานศึกษาสามารถจัดได้ในหลายรูปแบบทั้งสถานศึกษาจัดขึ้นเอง และนำนักเรียน/นักศึกษาไปร่วมกิจกรรมของท้องถิ่น จะทำให้นักเรียน/นักศึกษา เกิดความภาคภูมิใจและสำนึกในหน้าที่ของตนต่อประเทศชาติ ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมในวันสำคัญของชาติ เช่น วันจักรี วันรัฐธรรมนูญ วันเด็ก วันครู วันอนามัยโลก วันสหประชาชาติ วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันแรงงานแห่งชาติ วันพืชมงคล วันสัตว์มงคล วันต้นไม้แห่งชาติ เป็นต้น
2. การจัดกิจกรรมในวันที่เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของชาติ เช่น รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วันมหิดล วันถวายบังคมพระบรมราชานุสรณ์ วันสุนทรภู่ วันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น

นอกจากนี้ สถานศึกษาอาจจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมความรักชาติ รักความเป็นไทยในกิจกรรมอื่นๆได้อีกมาก เช่น

1. การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับกีฬามารยาท ตลอดจนการแต่งกายของไทย เช่น
  - 1.1 จัดให้มีการฝึกหัดมารยาทและการประกวดมารยาทในโอกาสต่างๆ
  - 1.2 ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบแบบแผนและการแต่งกายของไทยในโอกาสต่างๆ
2. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมภาษาไทย เลขไทย และวรรณกรรมของไทย ภาษาไทย และการใช้เลขไทยเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งซึ่งแสดงความเป็นชาติของเรามาแต่โบราณ ดังนั้น สถานศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง เพราะ "ภาษาไทยจะสื่อสารให้เข้าใจกันได้ทุกคนในชาติ นับว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งภาษาไทยมีเอกลักษณ์และมีคุณธรรมพิเศษเปรียบเหมือนสายใยที่ผูกโยงคนร่วมชาติไว้ด้วยกันให้มีเอกภาพ"¹

ภาษาไทยจะเป็นสิ่งหนึ่งซึ่งชี้ว่า ประเทศชาติของเรามีวัฒนธรรมทางภาษามานานแล้ว และมีลักษณะเด่นชัดเฉพาะตัวที่เราภาคภูมิใจยิ่งนัก ความสำคัญอีกประการ

¹ เอกวิทย์ ฒ. กลาง, "เอกลักษณ์ไทยที่มีผลต่อการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ", เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย, หน้า 126.

หนึ่งคือ ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสาร เป็นเครื่องแสดงออกถึงชีวิต ความเป็นอยู่ของ
สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นสื่อที่จะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด อุดมการณ์ เหตุผล ความ
เข้าใจ วิถีพิจารณาและความเป็นอยู่ของมนุษย์หนึ่งไปสู่คนอีกคนหนึ่ง ทำให้เกิดการ
สืบทอดวัฒนธรรม ความรู้ วิชาการทางที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น"¹

กิจกรรมที่จัดในสถานศึกษา เช่น การจัดประกวดการส่งเสริมการใช้ภาษาไทย คำประพันธ์
เรียงความ ตลอดจนการเผยแพร่ประวัติและผลงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมของไทย เช่น
สุเทพธก และกวีท่านอื่นๆ ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้เยาวชนได้หันมาสนใจและ เกิดความภาคภูมิใจในมรดก
อันล้ำค่าที่ควรได้รับการเผยแพร่อย่างยิ่ง

3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมคนไทยและนาฏศิลป์²

1. ให้อุจกเครื่องดนตรีไทย 5 ประเภท โด่แก เครื่องจกัก เครื่องดี เครื่องตี
เครื่องเป่า และเครื่องกำกัยจิงหะ
2. สอนให้เล่นดนตรีไทยอย่างใดอย่างหนึ่งตามความถนัดและความสนใจ
3. ให้อุจกเพลงไทยเดิม สามารถเข้าใจจิงหะ จังร้องได้
4. ให้อุจกนาฏศิลป์ไทย เช่น สามารถรำนาฏศิลป์ไทยชั้นพื้นฐาน โด่แก รำเดินวง
รำวงมาตรฐาน และรำแม่บท
5. สอนให้ร้องเพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงปลุกใจที่ปลุกยั้งความรักชาติ
ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยได้ถูกต้องทั้งเนื้อร้องและจิงหะ

4. การจัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปหัตถกรรมของไทยในสถานต่างๆ เช่น ให้อุจกช่างสิบหมู่
ของไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 โด่แก ช่างเขียน ช่างกระตาศ ช่างปั้นหุ่น ช่างปั้น ช่างรัก ช่างบุ ช่างแกะ
ช่างหล่อ ช่างไม้สูง ช่างสลัก ช่างไม้³

¹ประมุข อชวอรุ่ง, "ความเป็นไทยเพื่อการสร้างไว้: ภาษาไทย" (เอกสารการประกอบ
การสัมมนาวิชาการประจำปีของมหาวิทยาลัย เนื่องในโอกาสวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยครบ
รอบ 69 ปี, 26 มีนาคม 2529), หน้า 1.

²ประคัม นิลังงา, การศึกษา 332 กิจกรรมรวมหลักสูตร, หน้า 164.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 164.

กิจกรรมทางศาสนาจะช่วยให้นักเรียนมีทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนรู้จักปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม และไม่ทำลายมรดกของชาติที่ตั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา นอกจากนี้ ยังจะต้องช่วยกันรักษาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และ เตนอยู่แล้ว ให้คงอยู่สืบไป ซึ่งเราถือว่าเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่ต้องดำเนินไปในความรับผิดชอบของหน้าที่ซึ่งปฏิบัติต่อสถาบันชาติ

7.2 การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสถาบันศาสนา

สถานศึกษาทุกแห่งได้มีการจัดกิจกรรมทางด้านศาสนาอยู่เป็นประจำ ทั้งที่จัดในสถานศึกษา หรือนักเรียนนักศึกษาไปปฏิบัติในวัด ทั้งนี้เพื่อให้เขาจะซาบซึ้งในคุณค่าของศาสนามากยิ่งขึ้น เพราะศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ก่อรวมเกล้ากันด้วยน้ำใจอันดีให้ประจักษ์ชัด ประพฤติชอบ ยั้งคนและหมู่มนุษย์ในสังคมให้เกิดความสงบสุขโดยยึดหลักธรรมของศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประชาชนชาวไทยย่อมมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาและประกอบพิธีกรรมตามหลักความเชื่อของตนได้ ในการให้การศึกษาเกี่ยวกับศาสนาแก่เยาวชนไทยควรที่จะ เน้นให้เกิดความสำคัญเป็นพิเศษ ในรูปของการจัดกิจกรรมอันเป็นวิธีการทางศาสนาเพื่อปลูกฝังแนวความคิดให้เกิดศรัทธา คุณธรรม ความสงบร่มเย็น และมีระเบียบวินัยในจิตใจ จนเป็นกิจนิสัยสามารถนำไปใช้เป็นประจำในชีวิตประจำวันให้เกิดสันติสุขได้¹

วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสถาบันศาสนา²

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ ค่านิยมในกิจกรรมอันเป็นพิธีกรรมทางศาสนาถูกต้อง
2. เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายเหตุผล ความเป็นมา หลักการ สาธารณะสำคัญและความสำคัญของวันสำคัญและพิธีกรรมทางศาสนาได้
3. เพื่อให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์หาเหตุผลของการจัดพิธีกรรมทางศาสนาอันควรดำรงไว้หรือควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แก้ไขใหม่เหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ เศรษฐกิจ

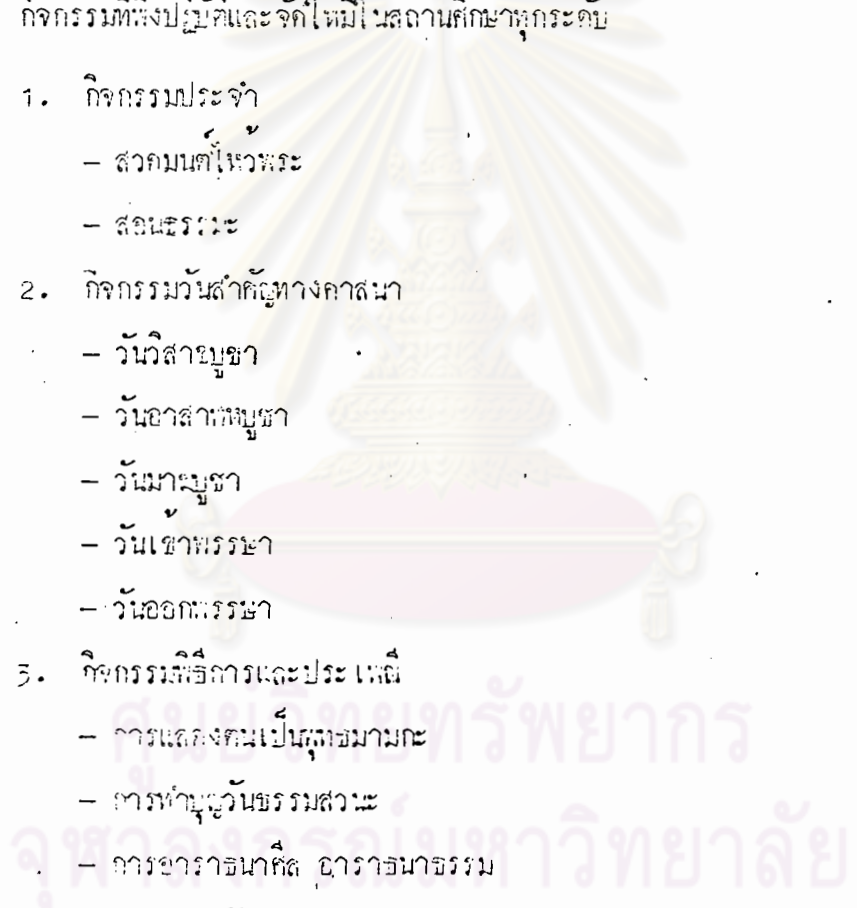
¹กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2520. หน้า 15.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 15-16.

4. เพื่อกล่อมเกลายปลุกฝังในทำนองชีวิตอย่างมีระบบ ระเบียบ รูปแบบ วินัย โดยอาศัยหลักการทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ประพฤติดี ประพฤติชอบ
5. เพื่อส่งเสริมปลุกฝังลักษณะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
6. เพื่อปลุกฝังให้เลื่อมใสในคุณค่าในระเบียบระเพณี วิธีการอันดีงามทางสถาบันอันควรแก่การรักษาไว้ เป็นเอกลักษณ์ของชาติ
7. เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันเกี่ยวกับกิจกรรม กิจกรรมทางศาสนาอย่างถูกต้อง

กิจกรรมที่พึงปฏิบัติและจัดใหม่ในสถานศึกษาทุกระดับ

1. กิจกรรมประจำ
  - สวดมนต์ไหว้พระ
  - สอนธรรมะ
2. กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา
  - วันวิสาขบูชา
  - วันอาสาฬหบูชา
  - วันมาฆบูชา
  - วันเข้าพรรษา
  - วันออกพรรษา
3. กิจกรรมพิธีการและประเพณี
  - การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
  - การทำบุญวันธรรมสวนะ
  - การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม
  - การทำบุญวันสารท
  - การทำบุญวันขึ้นปีใหม่
  - การทำบุญวันเกิด
  - การบวชภาค
  - งานพิธีศพ
  - การทำบุญกฐินภาค

- การถวายสังฆทาน
- การทอดกฐิน
- การทอดผ้าป่า
- การถวายสลากภัต
- การถวายผ้าอาบผ้าฝน
- การถวายผ้าจำนำพรรษา

๓๑

กิจกรรมทางศาสนาเหล่านี้ สถานศึกษาควรจัดให้นักเรียนได้ร่วมปฏิบัติตามสมควร โดยคำนึงถึงระยะเวลาการเปิดเปิดภาคเรียน และกิจกรรมของท้องถิ่นที่สถานศึกษาจะสามารถนำนักเรียน นักศึกษาไปร่วมกิจกรรมนั้นๆตามสมควร ส่วนกิจกรรมที่สามารถจัดขึ้นเองได้ในสถานศึกษา เช่น การลดนมหนักไหว้พระ การทำบุญตักบาตร การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม สถานศึกษาก็ควรจัดให้นักเรียน ได้มีปฏิบัติเป็นประจำเพื่อนำไปใช้ในวิถีประจำวันได้อย่างถูกต้อง

7.3 การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสถาบันพระมหากษัตริย์

สถานศึกษาทุกแห่ง จะมีวัตถุประสงค์สำคัญในการจัดกิจกรรมเกือบทุกอย่างเพื่อให้เกิดความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ดังนั้น รูปแบบการจัดกิจกรรมทั้ง 3 สถาบันจึงเกี่ยวเนื่องกันโดยตลอด การจัดกิจกรรมและประกอบพิธีต่างๆ เพื่อความเป็นระเบียบแบบแผนและเป็นประเพณีสืบต่อกันมา จะช่วยให้สถาบันที่สำคัญเหล่านี้ไม่เสื่อมถอยถดถอยลง สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ การจัดกิจกรรมมีหลายรูปแบบ เช่น การจัดป้ายนิเทศ การจัดนิทรรศการ การจัดสวดมนต์ ระลึกถึงคุณเพื่อเผยแพร่พระราชมณเฑียรกิจของบูรพมหากษัตริย์ไทย เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันจักรีมงคล วันปิยะมหาราช และวันอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ควรส่งเสริมการใช้คำราชาศัพท์ให้ถูกต้อง การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเข้าเฝ้า การถวายความเคารพ ตลอดจนเครื่องใช้ในพระราชพิธีต่างๆ การเข้าร่วมพระราชทาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่นักเรียน/นักศึกษาและประชาชนทั่วไปควรรู้เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง

ในการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อพระราชวงศ์นั้น ม.ร.ว. บุกีร์ วีระไวทยะ ได้กล่าวถึงการปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์นั้นว่า ต้องปฏิบัติทั้งกาย วาจาและใจ โดยรู้ประเพณีอย่างถ่องแท้ อย่างไรก็ตาม สำหรับงานพระราชมณเฑียรนั้น จะใช้เรียกก็คือ เมื่อเป็นงานพระราชมณเฑียรในพระบรมมหาราชวัง หรือพิธีใหญ่ที่กำหนดขึ้น เช่นงาน

ถวายบังคมพระบรมราชานุสรณ์ เป็นต้น

ส่วนการถวายความเคารพนั้น ผู้หญิงควรจะลงเสายับว่ จะเป็นการถอนแห้วชายหรือชวากิไคคามแตะจะถนัด รวมทั้งมือทั้ง 2 ข้างจะประสานกันหรือไม่กิไคคามแตะจะสะดวกเป็นดีที่สุด ส่วนผู้ชายไว้วิธีโค้งคำนับ โดยโค้งจากส่วนเอว และในการยื่นคอกหน้าพระพักตร์นั้น เรามักจะเอามือกุมไว้ข้างหน้าเพื่อความเรียบร้อยและ เป็นการแสดงให้เห็นอีกว่าไม่มีอะไรที่จะปกปิดควย เหมือนอย่างฝรั่งใช้ธรรมเนียมจับมือกัน เช่นกัน ได้มีการเลาตอกันมาในแง่ว่าไม่มีอะไรอยู่ในมือ

ส่วนการทูลเกล้าทววยสิ่งของนั้น แทนที่จะใส่ของนั้นไม่จำเป็นต้องมีฝารอง เพราะไม่เป็นการสะดวกที่จะทรงหยิบ หรือถ้าจะมีก็ใช้มาศาคทองเขียนครอบลงไปเลย ในเรื่องการทววยของนั้น จะลงเขวขางเดียวหรือจะลงทั้งสองขางเลยก็ได้ ส่วนการรับของพระรชทานจะตองมีการเอางานโดยกระดกมือขึ้นเป็นการขออนุญาตแล้วจึงเอาลงแบมือเลย ไม่ตองขอมมือและไม่ตองเอามืออีกขางมาแตะควยนอกจากของที่รับเป็นของใหญ่กิไซสองมือรับหนึ่งกลองแล้วแต่เหตุการควย¹

การจัดกิจกรรมเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติทั้ง 3 สถาบันนั้น สถานศึกษาทุกแห่งสามารถจัดกิจกรรมต่างๆได้ตลอดปีและมีหลายกิจกรรมให้นักเรียนได้เลือกเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีวัตถุประสงค์อันเดียวกัน คือ ส่งเสริมความมั่นคงของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ที่ตั้งอยู่คู่ประเทศไทยตลอดไป สถานศึกษาทุกแห่งสามารถให้ความร่วมมือสนองนโยบายรัฐบาลในการปลูกฝังให้เยาวชนของเรารักชาติ มีความจงรักภักดีต่องค์พระมหากษัตริย์ และยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยการสอดแทรกไว้ในการจัดกิจกรรมทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดนิทรรศการ การจัดป้ายคำขวัญ คำเตือนใจ การจัดโศภาที่ การจัดประกวดกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เมื่อเยาวชนได้สัมผัสโดยการเข้าร่วมในกิจกรรมหรือเป็นผู้ชม หรืออื่นใดก็ตามที่จะ ได้สัมผัสกับกิจกรรมเหล่านั้น จะทำให้เยาวชนเกิดความรู้สึกผูกพัน อุ่นเคย และเห็นความสำคัญต่อไป สถานศึกษาจึงควรถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งที่จะต้องปลูกฝังความนึกคิดวเราทุกคนเป็นคนไทยและต้องมีความภาคภูมิใจขานเมืองและช่วยกันรักษาความเป็นไทยนี้ให้มั่นคงถาวรสืบไป

¹ "ธนะ การปฏิบัติที่ถูกกลองตองพระ รชวงศ", วิทยรัฐ, (21 มิถุนายน 2523): 12.

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรม ปัญหาหรืออุปสรรค
ในการเข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาตินั้นหาค่อนข้างยาก เพราะคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติเพิ่งจะตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2523 นี้เอง ดังนั้นงานวิจัยที่น่าเสนอในคอนกรีตเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแต่ละสถาบัน คือสถาบันชาติ และสถาบันศาสนา ส่วนสถาบันพระมหากษัตริย์นั้นไม่มีงานวิจัยโดยตรง จะมีเพียงบางส่วนที่กล่าวถึงเท่านั้น ก็จะได้้นำเสนอถึงต่อไปนี้

ในปี พ.ศ. 2526 ควงกมล จันทรสม ใ้วิจัยเรื่อง "การศึกษาการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ ผู้บริหารโรงเรียน 78 คน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน 189 คน และหัวหน้าหมวดกิจกรรม 78 คน รวม 345 คน ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดกิจกรรมมีเป้าหมายเกี่ยวกับสถาบันชาติ คือ ให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และหวงแหนในเอกราชและอธิปไตยของชาติ ที่เกี่ยวกับสถาบันศาสนา คือ เพื่อให้เป็นพลเมืองดีโดยปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา และที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ คือ ให้จงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ส่วนการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างสถาบันชาติเน้นที่วินัยของคนในชาติ สถาบันศาสนาเน้นที่ความสำคัญของศาสนา พุทธประวัติและวันสำคัญทางศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์เน้นที่พระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ พระราชดำรัส โดยจัดกิจกรรมในวันสำคัญของชาติ วันสำคัญของศาสนา และวันสำคัญของพระมหากษัตริย์ สำหรับปัญหาการจัดกิจกรรม ส่วนใหญ่เป็นปัญหาการขาดงบประมาณ และสถานที่จำกัด ปัญหาความบุคลากร และปัญหาจากความเข้าใจเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชาติ โดยเฉพาะของคำว่า ชาติ ซึ่งยังมีความเข้าใจไม่ตรงกันเกี่ยวกับความหมายและขอบเขตขององค์ประกอบต่าง¹

¹ควงกมล จันทรสม, "การศึกษาการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาคศึกษารบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), มหัทคัยขอ.

ในปี พ.ศ. 2526 สุพจน์ พรหมสุทธิรักษ์ ไขว้จี้เรื่อง "การศึกษาความสำนึกทอชาติของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอชายแดนในจังหวัดอุบลราชธานี" พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอชายแดนในจังหวัดอุบลราชธานีมีความสำนึกทอชาติในระดับสูง¹

ในปี พ.ศ. 2520 สุวรรณี กุลวิจิตรรังสี ไขว้จี้เรื่อง "ความสำนึกทอชาติของนักเรียนโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์" โดยไขว้กลุ่มตัวอย่างประชากร 1,002 คน เป็นชาย 501 คน หญิง 501 คน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลจากการวิจัยพบว่านักเรียนมีความสำนึกทอชาติในระดับที่สูง นักเรียนมีความสำนึกทอสัญลักษณ์ของชาติ ความเป็นชาติ พระมหากษัตริย์ ศาสนา และวัฒนธรรมสูงกว่าความสำนึกทอการมีส่วนร่วมทางการเมือง และนักเรียนมีความสำนึกทอชาติและพระมหากษัตริย์สูงกว่าความสำนึกทอศาสนาวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมือง²

งานวิจัยที่เกี่ยวกับสถาบันชาตินั้น จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวกับความเป็นสถาบันชาติ สัญลักษณ์ของชาติ ตลอดจนแผนการในการจัดกิจกรรมที่จะให้บรรลุเป้าหมายในอันที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำนึกทอความเป็นชาติ สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของคำว่า "ชาติ" ยังมีความสับสน ซึ่งงานวิจัยบางเล่มไม่ได้แยกหรือระบุไว้ให้ชัดเจนว่า สถาบันชาติ ควรประกอบด้วยอะไรบ้างและสถาบันอื่นที่เกี่ยวกับนั้นมีอะไรบ้าง เช่น งานวิจัยของสุพจน์ พรหมสุทธิรักษ์ ได้รวมเอา ศาสนาและพระมหากษัตริย์ไว้ใน "ชาติ" ด้วย ทั้งในนิยามศัพท์คำว่า ชาติ หมายถึง กลุ่มคนอยู่อาศัยในดินแดนที่มีอาณาเขตที่แน่นอน และอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลเดียวกัน โดยมีสัญลักษณ์ของชาติ ทองถิ่น ที่อยู่อาศัย พระมหากษัตริย์ ศาสนา เป็นต้น เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้มีความผูกพันกันเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ³

¹สุพจน์ พรหมสุทธิรักษ์, "ความสำนึกทอชาติของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประจำอำเภอชายแดนในจังหวัดอุบลราชธานี", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526), บทคัดย่อ.

²สุวรรณี กุลวิจิตรรังสี, "ความสำนึกทอชาติของนักเรียนโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), บทคัดย่อ.

³สุพจน์ พรหมสุทธิรักษ์, เล่มเดียวกัน, หน้า 9.

งานวิจัยที่เกี่ยวกับสถาบันศาสนา มีผู้วิจัยไว้ดังต่อไปนี้

ในปี พ.ศ. 2505 สุภัทรา สุภัทรานันท์ ได้วิจัยเรื่อง "ทัศนคติและความสนใจของนักศึกษาที่มีต่อพุทธศาสนา" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรจากนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและนักศึกษามหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ จำนวน 1177 คน พบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อศาสนา ถึงแม้ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจไม่ไต่ก่ตาม และมีความเห็นว่าผู้ที่มีชีวิตสมรณะของเขื่อนในเรื่องศาสนา และไปวัดบ้าง¹

ในปี พ.ศ. 2508 บุสดี โยธินทวี ได้วิจัยเรื่อง "สำรวจความเข้าใจในหลักธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สายอาชีพ (แผนกพาณิชยการ) จำนวน 360 คน จาก 3 โรงเรียน ผลที่ได้เกี่ยวกับทัศนคติ ปรากฏว่า นักเรียนส่วนมากมีทัศนคติที่ดีต่อศาสนา ทั้งเห็นว่าศาสนาเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจชักจูงให้ทำแต่สิ่งที่ดีงาม ทำให้เราอยู่อย่างมีความสุข ทั้งยังเป็นสิ่งที่พึ่งทางใจเมื่อเกิดความทุกข์อีกด้วย²

ในปี พ.ศ. 2509 จำนวย วิมะลิน ได้วิจัยเรื่อง "การสำรวจความสนใจและทัศนคติต่อพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดนนทบุรี" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรจากนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 5 จำนวน 216 คน จาก 8 โรงเรียน พบว่า เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อศาสนาและเข้าใจถูกต้องว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว และมีทัศนคติที่ดีต่อประเพณีอันเนื่องมาจากศาสนา เห็นว่าควรเป็นหลักปฏิบัติสืบไป ส่วนใหญ่มีระดับความสนใจในหลักปฏิบัติธรรมต่างๆ ด้วย³

¹สุภัทรา สุภัทรานันท์, "ทัศนคติและความสนใจของนักศึกษาที่มีต่อพุทธศาสนา", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2505), มหคักยอ.

²บุสดี โยธินทวี, "สำรวจความเข้าใจในหลักธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สายอาชีพ (แผนกพาณิชยการ)", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508), มหคักยอ.

³จำนวย วิมะลิน, "การสำรวจความสนใจและทัศนคติต่อพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดนนทบุรี", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509), มหคักยอ.

ในปี พ.ศ. 2512 สลิลลา วรราชปัจฉิมวัย ใฝ่วิจัยเรื่อง "การศึกษาทัศนคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อศาสนา" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรจากนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปีสุดท้าย โดยเลือกจากนิสิต 9 คณะ คณะละ 20 คน โดยประมาณ พบว่านิสิตส่วนใหญ่มีทัศนคติเห็นชอบศรัทธา กับศาสนา นิสิตมองศาสนาในแง่ศีลธรรมจรรยา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นที่พักทางใจ¹

ในปี พ.ศ. 2521 สุกวาทิ คุณวัฒน์ ใฝ่วิจัยเรื่อง "ทัศนคติของนักศึกษาระบบศาสนาทฤษฎีพุทธศาสนา และพระสงฆ์" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรจากนักศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 4 ของคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี กับคณะศิลปศาสตร์ จำนวน 40 เปอร์เซ็นต์ของแต่ละคณะ จากคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีจำนวน 125 คน และคณะศิลปศาสตร์ จำนวน 69 คน รวม 294 คน จากถาวรวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ มีทัศนคติที่ทศกัณฑ์ของพุทธศาสนา มีความคิดเห็นว่าพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สอนให้คนรับผิดชอบก่อนหน้าที่ แสวงหาความจริง ความดี ถ้าให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นไปปฏิบัติและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ หากเราเข้าใจคำสอนอย่างถูกต้อง ตลอดจนเห็นว่าพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่มีคุณค่าอีกด้วย²

จากงานวิจัยของบุคคลต่างๆ เหล่านี้ สรุปได้ว่า ผลของการวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับสถาบันศาสนา ส่วนใหญ่ยังมีความคิดเห็นว่า ศาสนาเป็นสิ่งที่ มีหลักธรรมที่ สอนให้คนปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม และมีความเชื่อในหลักธรรม ชักชวนให้ทำดี ละเว้นความชั่ว และยังมองว่า ศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้อยู่รวมกันอย่างเป็นสุขในสังคม โดยเฉพาะวัยรุ่นหรือเยาวชนยังมองเห็นว่าศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญและมีทัศนคติที่ศกัณฑ์ศาสนา และการปฏิบัติศาสนายังนำไปสู่ประโยชน์สูงและการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคมได้

¹สลิลลา วรราชปัจฉิมวัย, "การศึกษาทัศนคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อศาสนา", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชามัธยมศึกษา มัธยมศึกษาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), บทคัดย่อ.

²สุกวาทิ คุณวัฒน์, "ทัศนคติของนักศึกษาระบบศาสนาทฤษฎีพุทธศาสนาและพระสงฆ์", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มัธยมศึกษาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), บทคัดย่อ.

ในปี พ.ศ. 2528 นิคม ไชยศรีพรหม ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสนใจในกิจกรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" พบว่า ความสนใจในกิจกรรมแต่ละประเภทเรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ กิจกรรมการส่งเสริมการใช้สินค้าไทย กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่างๆในหลักสูตร กิจกรรมการใช้ห้องสมุด กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด หรือบำเพ็ญประโยชน์หรืออาสาสมัครกิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ กิจกรรมศาสนา ในรายละเอียดของกิจกรรมศาสนา ซึ่งนักเรียนให้ความสนใจเป็นอันดับสุดท้ายนั้นมีกิจกรรมดังนี้ การฝึกสมาธิกับพระสงฆ์ตามโอกาสที่ทางโรงเรียนจัดให้มีขึ้น การฝึกประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในพิธีต่างๆตามประเพณีของไทย เช่น อาราธนาศีล การสวดมนต์ เป็นต้น การฟังเทศน์และการปาฐกถาธรรมจากพระสงฆ์ที่ทางโรงเรียนนิมนต์มาที่โรงเรียน และการบวชเป็นสามเณร หรือการบวชชีพราหมณ์ (ถือศีลอย่างแม่ศรี) ตามโครงการที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้นตอนภาคเรียน¹

วรทัศน์ บุญโคตร ได้ศึกษา"การจักกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6" โดยศึกษาผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 64 คน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน 64 คน และหัวหน้าหมวดกิจกรรมจำนวน 64 คน พบว่า ประเภทกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดคือ กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี บำเพ็ญประโยชน์ จักทุกโรงเรียน รองลงมาคือ กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่างๆในหลักสูตร กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย กิจกรรมศาสนา กิจกรรมการใช้ห้องสมุด และกิจกรรมนันทนาการ ส่วนกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดน้อยที่สุด คือกิจกรรมการใช้สินค้าไทย สำหรับปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือ ขาดงบประมาณ สถานที่ไม่เหมาะสม เวลามีน้อย วัสดุอุปกรณ์ไม่พร้อม และมีบุคลากร อาทิเช่น บุคคลไม่ให้ความร่วมมือสนับสนุน และบุคลากรไม่มีความรู้ ความถนัดเฉพาะกิจกรรม²

¹นิคม ไชยศรีพรหม, "การศึกษาความสนใจในกิจกรรมนักเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาคาร ศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), บทคัดย่อ.

²วรทัศน์ บุญโคตร, "การจักกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), บทคัดย่อ.

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการจกักิจกรรมนักเรียน มีผู้วิจัยคือ ไฉ่ พ.ศ. 2519 ประสิทธิ์ ปรกษิตกานนท์ ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจกักิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นครูผู้สอนสังคมศึกษา 37 คน และนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นสูง 10 แห่งในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูและนักเรียนเห็นตรงกันว่าปัญหาและอุปสรรคในการจกักิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษา คือ การขาดอุปกรณ์ เวลา และเงินที่จะนำมาใช้ในการจกักิจกรรม¹

ไฉ่ พ.ศ. 2526 ยุทธิ ลิ้มอรุณ ได้สำรวจปัญหาและความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้า ครูกิจกรรม และหัวหน้าฝ่ายแนะแนวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอนกิจกรรมนักเรียน ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าครูกิจกรรมและหัวหน้าฝ่ายแนะแนว มีปัญหาเหมือนกันในด้านบุคลากร อาคารสถานที่ และค่านงบประมาณ และพบว่าผู้บริหารโรงเรียนครูผู้รับผิดชอบครูคานกิจกรรมนักเรียนและคานการแนะแนวที่ มีปัญหาในทุกๆ คานน้อยกว่าผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบ²

สรุปแล้วพบว่ากิจกรรมนักเรียนและปัญหาของการจกักิจกรรมนักเรียนนั้น ส่วนใหญ่เป็นการจกักิจกรรมที่กำหนดไว้ในระเบียบการจกักิจกรรมของกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนปัญหาที่พบส่วนใหญ่พบว่า มีปัญหาในการขาดงบประมาณ เวลาที่จกัไม่เหมาะสม อุปกรณ์การจกักิจกรรมไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการประเมินผล และมีผลจากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจกักิจกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา³ พบว่าสิ่งที่เป็ปัญหามากที่สุดคือ ครูและนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการจกักิจกรรมต่างๆ รองลงมา คือ ครูผู้สอนขาดความรู้ในการจกักิจกรรม ขาดบุคลากร และขาดคู่มือครูว่าควยการจกักิจกรรมต่างๆ

¹ประสิทธิ์ ปรกษิตกานนท์, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจกักิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), บทคัดย่อ.

²ยุทธิ ลิ้มอรุณ, "ปัญหาและความคิดเห็นในการสอนวิชากิจกรรมนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสาธมิตร, 2526), บทคัดย่อ.

³กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, สภาพการจกักิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา, (ศูนย์พัฒนาหลักสูตร, กระทรวงศึกษาธิการ, 2525), หน้า 12.